

Vztah Anglie a papežství za vlády Jindřicha II.

Diplomová práce

Studijní program: N7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obory: 7503T023 – Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
7503T114 – Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy

Autor práce: **Bc. Lukáš Plesar**
Vedoucí práce: PhDr. Pavel Smrž

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lukáš Plesar**

Osobní číslo: **P16000677**

Studijní program: **N7503 Učitelství pro základní školy**

Studijní obory: **Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy**

Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy

Název tématu: **Vztah Anglie a papežství za vlády Jindřicha II.**

Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce bude zaměřena na vývoj vztahů mezi Anglií a papežstvím za vlády anglického krále Jindřicha II. Práce bude vycházet ze studia literatury a analýzy pramenů. Cílem diplomové práce je vysvětlit příčiny, průběh a důsledky sporu mezi Tomášem Becketem a Jindřichem II. a doložit jeho význam pro vztah Anglie s papežstvím.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARLOW, Frank. Thomas Becket. 1. vyd. Berkeley: University of California Press, 1990. 320 s. ISBN 0520059204.

BARBER, Richard. Henry Plantagenet. 2. vyd. Woodbridge, Suffolk, UK: Boydell Press. 2001. 280 s. ISBN 0851159931

CLANCHY, Michael. T. England and its rulers. 1066-1307. 3. vyd. Malden, MA: Blackwell Pub, 2006. 344 s. ISBN 1405106506.

GUY, John A. Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim: a 900-year-old story retold. 1. vyd. London, Viking, 2013. 464 s. ISBN 9780141044675

JONES, Dan. The Plantagenets, the warrior kings and queens who made England. paperback. London: William Collins, 2013. 672 s. ISBN 0007213948

KNOWLES, David. Thomas Becket. 1. vyd. London, A. and C. Black, 1970. 183 s. ISBN 0713611545.

MORGAN, Kenneth O. Dějiny Británie. 1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 639 s. ISBN 8071063479.

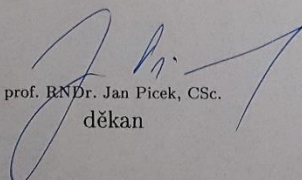
SUCHÁNEK, Drahomír a DRŠKA Václav. Církevní dějiny. 1. vyd. Praha, Grada, 2013. 427 s. ISBN 9788024737195.

WARREN, Wilfred L. Henry II. 1. vyd. London, E. Methuen, 1973. 693 s. ISBN 0300084749

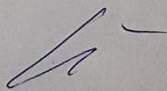
Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Pavel Smrž**
Katedra historie

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2018**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2017

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Na tomto místě bych rád poděkoval panu PhDr. Pavlu Smržovi za konzultace, vedení a podněty při tvorbě této diplomové práce.

Anotace

Autor se v této diplomové práci věnuje vztahům Anglie a papežství za vlády anglického krále Jindřicha II. Podrobně se tento text zabývá nástupem Jindřicha II. na anglický trůn, jeho konfliktem s canterburským arcibiskupem Tomášem Becketem, který byl pro vývoj vztahu Anglie a papežství v letech 1163–1170 velice důležitou osobu, ostrovní expanzí Jindřicha II. a pozvolným úpadkem Jindřichovy vlády. Práce podrobně analyzuje život anglického krále a snaží se vysvětlit jeho vztahy s papežstvím a určit hlavní faktory, které je ovlivňovaly.

Klíčová slova

12. století

Anglie

Francie

Jindřich II.

Normandie

Papež Alexandr III.

Papežství

Tomáš Becket

Annotation

In this diploma thesis, the author deals with the relations between England and the papacy during the reign of King Henry II of England. This text deals with, in detail, the succession of the English throne by Henry II, his conflict with the Canterbury archbishop Thomas Becket, who was a very important person for the development of the relationship between England and the Papacy in 1163–1170, the island expansion led by Henry II and gradual decline of Henry's rule. The work analyzes the life of the King of England, in detail, and tries to explain his relations with the papacy and identify the main factors that influenced them.

Key words

12th century

England

France

Henry II.

Normandy

Papacy

Pope Alexander III.

Thomas Becket

Obsah

Úvod.....	9
Kritika literatury a pramenů	10
1 Politicko-náboženská situace v západní Evropě mezi 11.–12. stoletím	13
2 Vývoj vztahu Jindřicha II. Plantageneta a Tomáše Becketa.....	19
2.1 Nástup Jindřicha II. k moci	19
2.2 Hrdý a mocný král.....	22
2.2.1 Eleonora Akvitánská.....	24
2.3 Král a kancléř – spolupráce do roku 1162.....	26
2.4 Tomáš Becket, arcibiskup z Canterbury.....	31
3 Rozkol Jindřicha II. s Tomášem Becketem	35
3.1 Příčiny sporu	35
3.1.1 Předehra	36
3.1.2 První konflikty	37
3.1.3 Clarendonské konstituce.....	39
3.1.4 Koncil v Northamptonu	42
3.2 Vyhnanství Tomáše Becketa	45
3.3 Becketův návrat do Anglie.....	53
4 Ostrovní expanze Jindřicha II.	59
4.1 Wales.....	60
4.2 Skotsko.....	61
4.3 Irsko.....	63
5 Anglie a papežství po smrti Tomáše Becketa	66
5.1 Důsledky Becketovy smrti	66
5.2 Vzájemné smíření.....	68
5.3 Úpadek moci Jindřicha II.	72
5.3.1 Velké povstání	72

5.3.2	Poslední léta Jindřichovy vlády	76
	Závěr.....	81
	Seznam pramenů	83
	Seznam použité literatury	84
	Seznam internetových zdrojů	85

Úvod

Jedním z nejvýznamnějších anglických středověkých panovníků byl bezpochyby Jindřich II. Plantagenet, potomek věhlasných Normanů a dědic hrabství Anjou. Tento král zdědil po svých slavných předcích vysoké ambice a odhodlání pro to, aby se stal silným a mocným panovníkem. Tenhle cíl by se mu ale pravděpodobně nemohlo nikdy podařit naplnit, kdyby nevycházel dobře s papežstvím, jenž mělo v této době obrovskou moc. Ať už se středověcí vládci považovali za sebemocnější, hrozba papežské exkomunikace či interdiktu pro ně vždy byla velmi nepříjemnou a obávanou záležitostí. Moc světská a sakrální představovaly dvě strany, které bylo zapotřebí mít pro dobré fungování států a říší v určité rovnováze. Stát i církve spolu ale často soupeřily a snažily se získat si v tomto vztahu výhodnější postavení. Jindřich se během prvních několika let své vlády stal silným a respektovaným panovníkem, a i proto se nebál započít snahu o omezení církevní moci v Anglii, což se nelíbilo zejména nejvýznamnějšímu arcibiskupovi Anglického království, Tomáši Becketovi. S tím se nakonec dostal Jindřich II. do sporu, který významně ovlivnil dění i v ostatních částech západní Evropy. Do konfliktu se následně aktivně zapojilo například i papežství či Francouzské království.

Ve své diplomové práci se zabývám vztahem Anglie a papežství za vlády Jindřicha II. Plantageneta. Mým hlavním cílem je dokázat, že spor anglického krále s canterburským arcibiskupem probíhající v letech 1163–1170 byl naprosto zásadním pro to, že se papežství otevřeně postavilo proti Jindřichovi II. Dalším cílem mé práce je pak vysvětlení příčin, průběhu a důsledků tohoto sporu.

Samotná diplomová práce je členěna do pěti hlavních kapitol. V první kapitole se snažím dát politicko-náboženskou situaci 11.–12. století v Anglii do kontextu událostí, které se odehrály i v dalších zemích západní Evropy. Ve druhé části pak představuji především spolupráci mladého krále Jindřicha II. a jeho nového kancléře Tomáše Becketa, která přibližně 7 let fungovala naprosto výborně. V následující kapitole se seznamujeme s tím, proč dlouholetá kooperace Becketa s Jindřichem skončila, jak vlastně jejich vzájemný rozkol probíhal a co oběma mužům přinesl. Čtvrtá část práce je věnována ostrovní expanzi Jindřicha II., která byla také nedílnou součástí jeho vlády a poměrně značně souvisela i s papežstvím, protože právě papeži chtěli významně zasahovat do fungování náboženství v této oblasti. Poslední kapitola se pak zabývá přímými důsledky Becketovy smrti a pozvolným úpadkem moci anglického krále Jindřicha II.

Kritika literatury a pramenů

Nejvýznamnějším pramenným zdrojem se pro moji diplomovou práci stala zcela bezpochyby kronika od Rogera z Howdenu, kterou vydal v angličtině ve dvou dílech Henry T. Riley pod názvem *The Annals of Roger de Hoveden*.¹ Originál této práce byl psán v latině a nebyl nikdy samostatně publikován. Howdenova kronika se v latině dočkala pouze jediného tištěného vydání, a to v rámci souhrnného díla *Scriptores post Bedam* od sira Henryho Saville roku 1596. Tato práce se zabývá velmi podrobně anglickými dějinami mezi lety 732–1201 a je jedním z mála komplexních pramenných zdrojů, které se nám k období vlády anglického krále Jindřicha II. uchovaly. Drtivou většinu ostatních pramenů tvoří spíše korespondence či konkrétní dokumenty, které v této době vznikaly. Roger toto dílo sepsal velice nestranně a nevnášel mnoho svých názorů a osobních pocitů do své kroniky. Ve své práci shromáždil i několik dopisů ze studovaného období, které opět nikterak nekomentuje, pouze je předkládá jako historický fakt. I proto se mi z této práce velice dobře čerpalo, neboť čtenáři skutečně přednáší fakta a je pouze na něm, jaké závěry z nich vyhodnotí. I proto tedy Howdenovu kroniku považuji za naprosto klíčový zdroj informací k tématu mé diplomové práce.

Dalším cenným zdrojem primárních informací pro mě bylo dílo kronikáře Geralda z Walesu *De Instructione Principis*.² Gerald sepsal tuto práci roku 1193 a zabýval se v ní dějinami Anglie a zejména osobou Jindřicha II. v letech 1154–1189. Geraldova práce je k danému tématu určitě velmi přínosná, přesto je ale významně rozdílná od díla Rogera z Howdenu. Zatímco Roger se snažil nestranně konstatovat fakta, z Geraldova textu je jasně patrné, že s anglickým králem nesympatizoval a svým tendenčním psaním se snaží Jindřicha II. vylicít jako špatného panovníka a nečestného muže. Proto je třeba tento text brát s určitým nadhledem.

¹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. Přel. Henry T. Riley. 1. díl. Londýn, Bohn 1853, 600 s. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. Přel. Henry T. Riley. 2. díl. Londýn, Bohn 1853, 588 s. [online], [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh02hoveuoft>.

² BARTLETT, Robert. *Gerald of Wales: De principis instructione/Instruction for a Ruler*. New York, Oxford University Press 2018, 801 s.

Za jednu z nejlepších biografických prací, která o anglickém králi Jindřichovi II. kdy vyšla lze považovat dílo Wilfreda L. Warrena *Henry II.*³ Warren naprosto skvěle mapuje Jindřichův život a jednotlivá témata jeho vlády rozebírá velice podrobně. Kniha *Henry II.* je napsána i velice čtivě a její autor se snaží být maximálně nestranný. Warren kriticky analyzuje jednotlivá fakta Jindřichova panování a snaží se je předat čtenáři tak, aby sám posoudil osobnost anglického krále. Dílo tak jako celek není rozhodně psáno ve prospěch Jindřicha Plantageneta, ale není ani jeho silnou kritikou. Zůstává někde na pomezí těchto dvou pojetí, což i já osobně považuji za velice výstižné zachycení tohoto panovníka. Rozsah Warrenova textu je skutečně široký, což mi velmi pomohlo utvořit si obraz o celé vládě Jindřicha II.

Podobné dílo o Jindřichovi II., které je také biografií, jen méně obsáhlou, napsal Richard Barber. Jeho práce se jmenuje se *Henry Plantagenet.*⁴ Tuto knihu považuji také za velice kvalitní, nicméně témata, o kterých Barber píše, jsou povětšinou zpracovány i ve Warrenově díle, a to podrobněji. Vzhledem k tomu, že se obě tyto knihy zabývají primárně životem Jindřicha II., velké množství informací je v nich totožné nebo minimálně značně obdobné. I přesto je ale Barberův text přínosný, neboť kniha je skutečně jasně a srozumitelně psaná a velice dobře chronologicky koncipovaná. Osobně tuto publikaci považuji také jako velice objektivní a za zejména zdařilou část této knihy považuji kapitolu o ostrovní expanzi Jindřicha II.

Dílo *Thomas Becket*⁵ od Davida Knowlese se v mé diplomové práci stalo nejvýznamnějším zdrojem informací při psaní kapitol úzce se dotýkajících osoby Tomáše Becketa. Práce tohoto autora líčí velmi důkladně život věhlasného anglického arcibiskupa a je z ní patrné, že autorem této publikace je také duchovní, stejně jako byl i Tomáš. Celým dílem prostupuje jakýsi obdiv a sympatie směrem k Becketovi. I přesto, že je tento aspekt v knize opravdu znatelný, autor se jím ale nenechal přespříliš ovlivnit a události vykládá se značnou dávkou objektivity a odbornosti.

³ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* nové vyd. Londýn, Yale University Press 2000, 730 s. ISBN 978-0-300-08474-0.

⁴ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet.* nové vyd. Rochester, The Boydell Press 2001, 278 s. ISBN 0-85115-824-2.

⁵ KNOWLES, David. *Thomas Becket.* 1. vyd. Londýn, A and C. Black 1970, 183 s. ISBN 978-0713611545.

Poslední knihou, kterou bych zde ještě rád zmínil, je druhé významné dílo o životě Tomáše Becketa nazvané stejně jako v přechodím případě *Thomas Becket*.⁶ Tuto práci však napsal Frank Barlow, a přestože není obsahově stručnější než dílo od Knowlese, je dle mého názoru komplikovanější a méně přehledná. Hlavní rozdíl v pojetí textu mezi Barlowem a Knowlesem je také v tom, že Barlowo dílo působí mnohem pragmatičtěji. Frank Barlow nebyl duchovním a nesdílel tedy ke svatému Tomášovi takovou úctu jako Knowles. Informačně byla tato kniha pro moji diplomovou práci tak také velmi hodnotná a pomohla mi ucelit kapitoly vztahující se zejména k životu Tomáše Becketa.

⁶ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. 3. vyd. Londýn, Phoenix 1986, 352 s. ISBN 1857999665.

1 Politicko-náboženská situace v západní Evropě mezi 11.–12. stoletím

V období 11.–12. století se v oblasti západní Evropy nacházely tři mocné říše, které významně ovlivňovaly evropskou politiku této doby. Jedná se o Anglii, Svatou říši římskou a Francii. V těchto zemích se moc světská značně opírala o moc sakrální. V praxi to pak znamenalo to, že náboženství, resp. katolictví hrálo nesmírně důležitou úlohu nejenom v otázkách církevních, ale prakticky v chodu celého státu. Z výše jmenovaných říší byla římskokatolické církvi nejvěrnější Francie. Částečně v Anglii a zejména pak ve Svaté říši římské nemůžeme označit 11. a 12. století na poli politicko-náboženském za období klidu a spolupráce mezi papeži a panovníky. V obou těchto státních útvarech proběhly spory, které významně poznamenaly vztahy těchto institucí. Zatímco ale v Anglii hlavní část konfliktu mezi královstvím a papežstvím trvala necelých 10 let, ve Svaté říši římské se papežsko-císařské spory vedly zhruba 100 let – od 2. pol. 11. stol. až do 2. pol. 12. stol. Hlavním zdrojem těchto konfliktů bylo především to, že jak moc světská, tak i moc sakrální se snažily získat pro sebe co největší prestiž a privilegia.

Za počátek skutečně otevřeného nábožensko-politického střetu v 11. století v západní Evropě pak lze považovat boj o investituru, který mezi sebou vedlo papežství s římským císařstvím. Tento konflikt vznikl v důsledku rozdílných představ v otázce uvádění církevních hodnostářů do jejich funkcí. Přestože tento spor vyvrcholil až v 70. letech 11. století, nelze jej považovat za úplně nový a překvapivý. Podobnou rozepři mezi světskou a sakrální mocí můžeme totiž nalézt již v reformním Clunyjském hnutí, které vystupovalo proti laickým a světským vlivům v otázce volby církevních hodnostářů prakticky již od 10. století. Vůdčími osobnostmi boje o investituru se pak stali: římský císař Jindřich IV. a papež Řehoř VII. Oba muži chtěli mít v otázce investitury hlavní slovo, což vedlo k významnému poškození vzájemné spolupráce. Zásadní zlom papežsko-císařského vztahu nastal roku 1070, kdy Jindřich odmítl uznat římskou církví řádně zvoleného klerika Atta jako milánského arcibiskupa a dosadil si na tento post svého přítele Tedalda.⁷ Císař tímto aktem papeže velmi rozhněval. V reakci na Jindřichovo stále větší zasahování do církevní záležitosti vydal Řehoř roku 1075 *Dictatus papae*. Tento dokument obsahoval 27 bodů a snažil se omezit panovnickou moc zejména v církevních otázkách. Mezi klíčové teze patřilo například to, že sesazovat a dosazovat biskupy mohl pouze papež nebo, že papež mohl právoplatně sesadit i císaře. Přestože Řehoř chtěl

⁷ DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. Praha, Aleš Skřivan ml. 2004, s. 146, 154
ISBN 80-86493-11-3; Clunyjské hnutí, in: *leporelo.info* [online], [vid. 22. 6. 2018], dostupné z:
<https://leporelo.info/clunyjske-hnuti>.

primárně upevnit moc kleriků v duchovních otázkách, je pravdou, že bod vztahující se k odvolatelnosti císaře papežem tomuto tvrzení trochu rozporuje a jen dokazuje to, že se papež chtěl nad světského panovníka zcela nadřadit. Jindřichovi se papežské nařízení vůbec nelíbilo a odmítl jej respektovat. V řadách církve našel podporu zejména u německého duchovenstva. Vše pak vyústilo roku 1076 ve Wormsu, kde Jindřich IV. společně s německými biskupy odmítli poslušnost Římu a sesadili papeže. Na to Řehoř VII. reagoval exkomunikací Jindřicha IV. z církve. I když oslabený římský císař ve strachu před nárůstem moci německých knížat vykonal roku 1077 potupnou pouť do Canossy, kde papeže úspěšně odprosíl, mír nevydržel příliš dlouho. V roce 1080 si Jindřich IV. zvolil svého prvního loajálního vzdoropapeže Klementa III. a od této doby až do své smrti měl již vždy svého vlastního papeže. Spor Svaté říše římské s papežstvím se tak rozhořel naplno.⁸ Najít řešení a ukončit tento konflikt nakonec nebylo vůbec lehké. Jakési částečné uklidnění situace přišlo až roku 1122, kdy došlo ke smíření mezi římským císařstvím a papežstvím díky dohodě zvané Konkordát wormský. Tato smlouva byla symbolicky uzavřena ve Wormsu, kde byl papež Řehoř VII. před 46 lety sesazen. Konkordát znamenal pro papežství udržení principu svobodné volby církevních hodnostářů a pro císařství uchování panovníkových *regalii*.⁹ Klerici byli dle Konkordátu povinni plnit své povinnosti a závazky vůči panovníkovi. Celkově byl ale tento dokument formulován velmi nejednoznačně a působí poměrně vágním dojmem. Je spíše odděleným prohlášením papeže Kalixta II. a římského císaře Jindřicha V. nežli souvislým textem, který by jasně deklaroval výsledek a především konec císařsko-papežského sporu. Výše zmíněné argumenty nám dokazují, že tato alespoň částečná dohoda mezi papežstvím a císařstvím pravděpodobně nevznikala vůbec snadno. Konkordát wormský navíc řadu rozporů vůbec neřešil a i jeho obsah je velmi stručný. Dalším zajímavým aspektem této smlouvy je i to, jak se oba hlavní aktéři postavili k jednotlivým formulacím textu. Zatímco Jindřich V. stylizoval své prohlášení do poměrně obecné roviny, Kalixt II. jej do značné míry směřoval pouze na osobu Jindřicha, což vzbuzovalo hned hlavní otázku, co nastane po Jindřichově smrti? Bude spor znovu pokračovat? Přestože je tedy formálně Konkordát wormský považován za konec boje o investituru, a tedy i konec císařsko-papežského sporu z přelomu 11. a 12. století, nelze jej považovat za definitivní tečku v otázce nábožensko-světských rozepří, které se ještě ve 12. století odehrály jak ve Svaté

⁸ BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962-1154*. Praha, Vyšehrad 2006, s. 353, 357, 359, 363
ISBN 80-7021-831-2; The Dictates of the Pope, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 17. 11. 2018],
dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/g7-dictpap.asp>.

⁹ Soubor práv, prerogativ a privilegií panovníka.

říší římské, tak i mimo ni. No a jak vlastně zhodnotit tento konflikt, koho považovat za vítěze a koho za poraženého? Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Zjevné je ale to, že císařství tento spor oslabil mnohem významněji než papežství. Jestliže byla v tomto období světská moc zvyklá opírat se o podporu církve a i císařská korunovace bývala obvykle považována za spíše samozřejmou vnitroříšskou záležitost, boj o investituru přidal do vztahu církve a Svaté říše římské mnohem více diplomatického vyjednávání a taktu, se kterým bylo potřeba při jednáních církevních představitelů a státu počítat. Je nezpochybnitelné, že právě díky tomuto konfliktu došlo v Evropě k prvnímu významnějšímu odloučení církevní moci od světské.¹⁰

Na počátku 2. poloviny 12. století nastupují na trůny dva muži, kteří se během své vlády aktivně účastnili sporu s papežstvím. Prvním z těchto mužů byl panovník Svaté říše římské Fridrich I. Barbarossa a druhým byl anglický král Jindřich II. Napětí mezi Fridrichem Barbarossou a papežstvím bylo velmi zřetelné již při jeho císařské korunovaci roku 1155, když odmítl papeži Hadriánovi IV. podržet třmen koně. Přestože se jednalo pouze o symbolické gesto, přineslo na korunovaci řadu nepřijemností. Tuto malou aféru nakonec nikdo významně neřešil a papežství se podařilo velmi rychle uklidnit. Již zde bylo ale zřetelné, že jak císař, tak papež cítili ohrožení svých pozic a veškerá symbolika i gesta pro ně měly velký význam. Svatá říše římská a papežství se postupně ve 12. století odcizovali více a více, což nakonec vyústilo až ve vážnější konflikt, který započal roku 1159 po smrti papeže Hadriána IV. O přízeň kardinálů se při volbě nového papeže ucházeli dva hlavní kandidáti: Alexandr a Octavian, budoucí Viktor IV. Volba to byla velmi složitá, oběma mužům se podařilo na svou stranu získat značné množství příznivců. Římskokatolická církev si ale nakonec zvolila novým papežem Alexandra III. A tím vlastně započal papežsko-císařský spor. Se zvolením Alexandra III. se nehodlal smířit římský císař Fridrich Barbarossa, který se již během papežské volby stal velkým podporovatelem Octaviana. Panovník Svaté říše římské tak nakonec i přes volbu právoplatného papeže prosadil zvolení papeže svého. Tak byl tedy Octavian zvolen také jako vzdoropapež Viktor IV. Ten byl římskému císaři za dosazení do této funkce velmi vděčný, neboť on sám o papežský post velmi usiloval. Není tak nikterak překvapivé, že se Viktor snažil udržovat s Fridrichem dobré vztahy a byl vůči němu plně loajální. Vzdoropapež byl přeci jen na podpoře a moci římského císaře závislý. Tímto aktem započalo papežské schizma, které probíhalo až do

¹⁰ DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. s. 155, 165; Konkordát wormský, in: *Databáze pramenů* [online], [vid. 18. 6. 2018], dostupné z: http://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00H_0000_57_Wormsky_konkordat.php.

roku 1177. Alexandra Fridrichovo úsilí o volbu vzdoropapeže velmi rozlítlo, protože na dalších téměř 20 let došlo k částečnému rozštěpení římskokatolické církve, neboť Viktorovi IV. se podařilo získat na svoji stranu nezanedbatelnou část podporovatelů. Alexandr příliš neváhal a roku 1160 potrestal Fridricha Barbarossu trestem nejvyšším – exkomunikoval jej z církve.¹¹

Reakce v ostatních částech západní Evropy na sebe nenechala příliš dlouho čekat a většinové podpoře se mohl těšit převážně papež Alexandr. Anglie zpočátku papežského schizmatu takticky vyčkávala. Canterburský arcibiskup Theobald společně s králem Jindřichem II. nechtěli jednat unáhleně a zajímalo je, jak se bude celá situace vyvíjet. Později se ale Anglie přeci jen postavila na stranu řádně zvoleného papeže Alexandra III. a uznala jej za jediného právoplatného papeže.¹² Tuto podporu inicioval především anglický král, který se tímto gestem snažil alespoň trochu narovnat vztahy s papežstvím. Jindřich poměrně výrazně plantagenetsko-papežské vazby poškodil, když si roku 1152 vzal za manželku pokrevně spřízněnou Eleonoru Akvitánskou. Tímto aktem si celé papežství velmi rozhněval a doufal tedy, že vysloví-li Alexandrovi podporu, pomůžeme mu to obnovit dobré vztahy s papežstvím. Jindřichovi tento předpoklad vyšel výborně a za vyslovenou podporou získal v podstatě to, co chtěl. Alexandr se nacházel ve velice složité pozici, a tak byl anglickému králi skutečně vděčný, neboť podpořil-li by Jindřich Fridricha Barbarossu a jeho vzdoropapeže Viktora IV., měl by již římský papež dva skutečně mocné protivníky. Barbarossa ale anglického panovníka na svoji stranu nezískal a zůstal v opozici proti Alexandrovi sám. Naproti tomu Anglické království se dočkalo za svůj postoj papežské podpory. V neposlední řadě papež také projevil mnohem vstřícnější postoj ke královskému sňatku, než jakého se Jindřichovi dostalo krátce po jeho svatbě s Eleonorou.¹³

Přestože bylo pro papeže uznání Jindřichovou Anglií velmi přínosné, jeho největším podporovatelem se stal ale někdo jiný. Od samého počátku papežského schizmatu měl francouzský král Ludvík VII. v podpoře Alexandra III. jasno. Francie byla vždy velmi loajální vůči papežství, a tudíž zde nepřípadalo ani v úvahu, že by měl Ludvík podpořit někoho jiného nežli řádně zvoleného papeže. Alexandr si byl věrnosti Francouzského království vědom a proto, když v 60. letech 12. století potřeboval uprchnout z Říma, nebylo jiného místa než

¹¹ DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. s. 174, 178; Frederick I, Holy Roman Emperor, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 20. 6. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Frederick-I-Holy-Roman-emperor>.

¹² WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 445-446.

¹³ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 42; viz kap. 2.2.1.

právě Francie, kde by se cítil bezpečněji. Fridrich Barbarossa začal právě v tomto období velmi intenzivní boje v oblasti severní Itálie. Roku 1162 se mu podařilo dobýt dokonce i Milán, jedno z nejvýznamnějších italských měst. Pod tlakem těchto okolností a faktem toho, že Barbarossa s papežem Alexandrem měli od počátku papežského schizmatu velmi špatné vztahy, není vůbec překvapivé, že se římský papež cítil ohrožen. Alexandr následně oslovil francouzského krále Ludvíka VII., kterého žádal o poskytnutí útočiště. Ludvík neměl v podstatě žádný důvod, aby papežovu žádost odmítl. Jednak proto, že on sám legitimního papeže uznával a respektoval a v druhé řadě také proto, že právě díky útrapám papeže se francouzský král dostal do pozice papežského ochránce a obránce římskokatolické víry. Alexandr si Ludvíkovi pomoci velice cenil, neboť v případě, že by jej francouzský král odmítl, neměl by příliš mnoho možností, kam před expandujícím Barbarossou uprchnout. Sám papež začal následně Ludvíka titulovat jako „*nejkřesťanštějšího knížete*“, později jako „*nejkřesťanštějšího krále*“ a nakonec jej odměnil i zlatou rúží, významným symbolem specifického vztahu království k římské církvi. Ochranou papeže tak Francie získala značnou prestiž v rámci celé Evropy. Alexandr naproti tomu ve Francii našel bezpečí a mír, neboť pod ochranou celého Francouzského království mu nehrozilo žádné nebezpečí. Tento vztah byl tak nakonec prospěšný pro obě strany a Alexandr se mohl začít soustředit na řešení papežského schizmatu. Papež roku 1163 svolal koncil do francouzského Tours, kde exkomunikoval z církve vzdoropapeže Viktora IV. Přestože útekem Alexandra z Říma se dočasně pozice Viktora IV. posilovala, v Evropě tento vzdoropapež nikdy nenašel dostatek podpory pro to, aby se mu podařilo získat vliv větší, než který měl právoplatný papež. Viktor navíc nedlouho po své exkomunikaci z římskokatolické církve roku 1164 po krátké nemoci zemřel. Jestliže Alexandr doufal, že se smrtí Viktora papežské schizma vyřeší, tak se ale mýlil. Fridrich Barbarossa a jeho stoupenci si záhy zvolili vzdoropapeže nového. Tím se tentokrát stal Paschal III. a papežské schizma tak pokračovalo i nadále. Tento spor nakonec ale římský císař nevyhrál a roku 1177 se s papežem Alexandrem usmířil.¹⁴ I když je tento smír považován za konec schizmatu, neboť bez podpory římského císaře neměli vzdoropapežové dostatečnou oporu pro to, aby se udrželi u moci, dvojpapežství přesto vydrželo až do roku 1180.

¹⁴ DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. s. 178-180; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 258. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

Celkem se tak na postu vzdoropapeže vystřídali v období 1159–1180 čtyři muži: Viktor IV., Paschal III., Kalixt III. a Inocenc III.¹⁵

Během šedesátých let 12. století se rozhořel nábožensko-politický spor také v Anglii, o kterém pojednává převážná část této práce. Měl-li bych ale přeci jen stručně okomentovat a uvést tuto problematiku, pro zjednodušení bych vymezil tři základní období dle anglického krále Jindřicha II. a dvou canterburských arcibiskupů, neboť právě oni významně ovlivňovali politicko-náboženské dění v Anglickém království. První období bych datoval mezi léta 1154–1161. Za počátek tohoto sedmiletí považuji volbu Jindřicha II. Plantageneta anglickým králem, jeho konec pak spojuji se smrtí canterburského arcibiskupa Theobalda. Pro tuto dobu byly charakteristické velmi dobré vztahy mezi státem a církví v Anglii. Jak Jindřich, tak i Theobald byli muži, kteří spolu dobře vycházeli a oba měli podobné představy o kooperaci státu a církve. Těchto prvních zhruba 7 let Jindřichovy vlády byly vztahy státu a anglické církve velice přátelské. Theobald byl moudrý a uvážlivý muž, který se snažil dobře vycházet jak s římskými papeži, tak i s anglickým panovníkem. Byl to člověk velkého taktu a i díky němu měla Anglie s papežstvím za jeho života velmi dobré vztahy. K významnějším změnám v otázce fungování státu a církve došlo až po zvolení nového canterburského arcibiskupského Tomáše Becketa. Druhé významné období bych vymezil mezi roky 1162–1170. Roku 1162 byl Becket zvolen do úřadu arcibiskupa, čímž v podstatě započal nábožensko-politický spor velkých rozměrů. Nový canterburský arcibiskup se dostal do vleklého konfliktu s anglickým králem zejména kvůli Jindřichovým snahám o sjednocení světských a církevních práv v Anglii. Becket toto vnímal jako naprosto nepřijatelný zásah do církevních záležitostí. Canteburský arcibiskup odmítl s králem jednat o jakýchkoliv kompromisech a tím započal jejich vleklý spor. Ten sledovala a méně či více do něho zasahovala prakticky celá západní Evropa. Nejvýznamněji byl do tohoto sporu vtažen papež Alexandr III., u kterého jak Tomáš Becket, tak i Jindřich Platagenet hledali podporu a rozřešení jejich vzájemného sporu. Papež v tomto konfliktu stranil více Becketovi prakticky až do konce jeho života, i když v mnoha ohledech se snažil s anglickým králem jednat velice opatrně a strategicky. Toto období pak končí rokem 1170, který se do evropských dějin zapsal jako rok brutální vraždy Tomáše Becketa. Vraždy, jenž je dodnes opředena mnoha otazníky zejména v jedné zásadní otázce, jaký konkrétní podíl na ni měl anglický král Jindřich II.? Třetí a poslední období nábožensko-politické situace

¹⁵ The List of Popes, in: *New Advent* [online], [vid. 8. 9. 2019], dostupné z:

<http://www.newadvent.org/cathen/12272b.htm>.

v Anglii ve 12. století bych vymezil vcelku volně jako dobu po smrti Tomáše Becketa, tedy po roce 1170. To již bylo ve znamení smiřování Jindřicha s papežstvím a uklidňování celé situace. Po dlouhém a vysilujícím konfliktu neměl nikdo zájem v jeho pokračování, a to i přesto, že Tomáš Becket byl zavražděn a některé okolnosti dělají z anglického krále Jindřicha II. minimálně rozporuplnou osobu. Jindřichovi se po smrti Becketa podařilo možná až překvapivě snadno vztahy s papežstvím urovnat. To ale neznamenalo, že jeho pozice jako anglického krále byla stále silná. Jeho moc postupně upadala a nakonec se proti němu postavili i jeho vlastní synové.¹⁶

2 Vývoj vztahu Jindřicha II. Plantageneta a Tomáše Becketa

2.1 Nástup Jindřicha II. k moci

1. prosince roku 1135 zemřel anglický král Jindřich I. Ten ještě za svého života plánoval nástupnictví na anglickém trůnu pro svoji dceru Matyldu, jedinou legitimní následnici,¹⁷ která byla v letech 1114–1125 manželkou římského císaře Jindřicha V., hovořila pouze německy a většina anglických baronů ji téměř neznala. Po smrti římského císaře se roku 1125 vrátila do Anglie a vdala se za Geoffroye Plantageneta, hraběte z Anjou. Jindřich I. smrtí svého zetě, císaře Jindřicha V. příliš zarmoucen ale nebyl, ba spíše naopak. Anglický král viděl v jeho úmrtí naději na uskutečnění svého plánu. Dosazení Matyldy jakožto římské císařovny do čela Anglie by bylo kvůli kumulaci obrovské moci něco absolutně nerealizovatelného, ale takhle zde určité šance byly. Sňatek Geoffroye a Matyldy byl tak do značné míry účelovým. Jeho hlavní smysl spočíval v zajištění nástupnictví na anglický trůn pro nový rod Plantagenetů. I přes královo velké přání a úsilí, které pro dosažení tohoto cíle vynaložil, k tomu ale nedošlo. Jindřichovi se nakonec přeci jen nepodařilo přesvědčit významné barony a ti jeho dceru při volbě nového anglického panovníka nepodpořili. Bývalá císařovna tak byla odstavena z nástupnictví a novým králem Anglie se stal synovec Jindřicha I., Štěpán z Blois. Ten si dokázal získat sympatie nejvlivnějších anglických baronů, kteří Matyldu v čele království nechtěli. To, že byla Jindřichova dcera odmítnuta, není ale až tak překvapivé. Důvodů, proč neuspěla, bylo hned několik. Protože byla bývalá císařovna v Anglii prakticky neznámá, tak ani nikdo nevěděl, co od ní může očekávat. Případná podpora Matyldy by tak pro barony znamenala krok do nejistoty, a to rozhodně nechtěli riskovat. Bývalá římská císařovna se ani příliš nesnažila s barony

¹⁶ Politicko-náboženská situace v Anglii ve 12. století je podrobněji rozpracována v dalších kapitolách této práce.

¹⁷ Jindřich I. měl také několik nemanželských dětí. Jediným jeho zcela legitimním potomkem však byla pouze Matylda.

vyjednávat a za případnou podporu jim ani neslíbila nějaké ústupky. Jako jediná právoplatná dědička očekávala jejich podporu a to, že by ji baroni odmítli, si vůbec nepřipouštěla. To se ale spletla. Hlavní důvod, proč se Matylda skutečně nestala anglickou královnou, spočíval nicméně v něčem úplně jiném. To, co jí zcela nekompromisně znemožnilo, aby se postavila do čela Anglie, byl fakt, že to byla žena. V Anglii nebyl doposud žádný precedent pro vládu ženy, a zejména proto tak dostal přednost její bratranec, normandský hrabě Štěpán z Blois.

I přesto, že byl tedy nakonec novým anglickým králem zvolen Štěpán, Matylda s jeho volbou nesouhlasila a postavila se do opozice proti králi. Bývalá císařovna usilovala o získání anglického trůnu nejenom kvůli sobě, ale především kvůli svému nejstaršímu synovi Jindřichovi, který se narodil roku 1133. Matylda od svého syna mnoho očekávala a doufala, že to bude právě on, kdo se v budoucnu Anglie ujme a povede ji k lepší budoucnosti. Nástupnictví mladého Jindřicha ale velmi ohrožovala osoba Štěpána z Blois. A to především proto, že Štěpán měl také mužské potomky. Jeho nejstarším synem byl Eustach IV. z Boulogne, který se narodil okolo roku 1127¹⁸ a po smrti svého otce se měl stát novým anglickým králem. Bývalá římská císařovna se rozhodně nehodlala smířit s tím, že by se v čele Anglie měla ukotvit dynastie z Blois. Matylda a její syn Jindřich byli v této době jedinými oprávněnými kandidáty na anglický trůn z přímé pokrevní linie po Jindřichovi I. Matyldě ve skutečnosti nevadilo ani tak to, že by se neměla stát anglickou královnou ona, ale představa, že by byl z nástupnictví odstaven i její syn pro ni byla naprosto nepředstavitelná. Tak tedy započaly v Anglii rozsáhlé dynastické spory, kde na jedné straně stál anglický král Štěpán z Blois a na straně druhé Matylda se synem Jindřichem. Tyto spory nakonec trvaly téměř 20 let a střídaly se zde období vrcholení konfliktů a relativního klidu. Toto období rozhodně nebylo pro Anglii dobré a způsobilo vznik mnoha nepříjemností a problémů.¹⁹

Jedním z častých argumentů, který Matylda používala jako důvod, proč by se měla stát královnou Anglie právě ona, byl systém primogenitury – tedy prvorozenectví. To však nebyl v dané době přesvědčivý argument. Primogenitura nebyla ještě ve 12. století příliš dobře zakotvena v anglickém feudálním právu, a proto tyto námitky nebral prakticky nikdo vážně. Štěpán naproti tomu měl oporu ve velmi vlivných anglických baronech, kteří za ním jednoznačně stáli, protože předpokládali, že skrze nového panovníka získají sami značnou moc.

¹⁸ Eustache IV, count of Boulogne, in: *Geni* [online], [vid. 28. 2. 2018], dostupné z:

<https://www.geni.com/people/Eustache-IV-Count-of-Boulogne/600000001744835577>.

¹⁹ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 11-12; Matilda, daughter of Henry I, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 5. 2. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Matilda-daughter-of-Henry-I>.

Štěpán neměl na Anglické království dědičný nárok, a proto tak byla pozice baronů za jeho vlády velice silná. Následně si nový anglický panovník za určité ústupky zajistil i uznání a podporu papeže a anglické církve. Celý proces upevňování své pozice pak završil tím, že se nechal pomazat. Tento formální akt měl jeho osobě přidat na vážnosti a zajistit to, že jej nepůjde snadno odstavit z trůnu.²⁰

Mezi lety 1135–1153 se oblasti Anglie a Normandie staly místy vyčerpávajících bojů o nástupnictví, které rozdělily většinu obyvatelstva Anglického království na dva tábory. V průběhu tohoto konfliktu se ukázalo, že naděje na sesazení Štěpána z anglického trůnu jsou mizivé. Matylda ani její manžel nebyli u nejvyšší anglické šlechty příliš oblíbení a dynastická válka na tomto faktu nic nezměnila. Celou situaci do značné míry vyřešila smrt následníka trůnu Eustacha IV. roku 1153. Štěpán měl sice ještě mladšího syna Williama, ten se ale krátce po smrti svého bratra sešel s Jindřichem Plantagenetem a výměnou za potvrzení jeho práv jako hraběte z Boulogne a earla ze Surrey se vzdal nástupnických nároků na anglickou korunu. Mocenské boje v Anglii tak nakonec definitivně skončily smírem ustanoveným 6. listopadu 1153 ve Winchesteru. Zde se obě strany dohodly na tom, že Štěpán z Blois zůstane králem Anglie po zbytek svého života a po jeho smrti nastoupí na anglický trůn Jindřich Plantagenet, normanský vévoda a hrabě z Anjou, kterého Štěpán adoptoval jako svého syna a dědice. Dynastické boje uvrhly Anglii do značného chaosu, ze kterého bylo potřeba zemi zase vyvést. Tento úkol nakonec připadl mladému Jindřichovi, protože jeho strýc zemřel pouze necelý rok po uzavření příměří ve Winchesteru.²¹

Anglický král Štěpán z Blois umírá 25. října roku 1154 a dle předchozích úmluv na anglický trůn nastupuje Jindřich II. Plantagenet, který byl korunován 19. prosince ve Westminsteru canterburským arcibiskupem Theobaldem.²² Ještě tak na konci roku 1154 začíná období vlády krále Jindřicha II., prvního Plantageneta na anglickém trůnu. S nástupem nového panovníka započalo období velkých změn. Jindřich chtěl obnovit moc a slávu Anglie a zároveň se snažil zlikvidovat mnoho pozůstatků Štěpánovy vlády. Většina hradů vystavěných za vlády Jindřichova strýce byla v následujícím období zničena. Jindřich také začal razit novou měnu a snažil se nastolit v celé zemi mír. Mladý král se tak aktivně pustil do zavádění nových

²⁰ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 19-20.

²¹ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 51-52; The Children of King Stephen, in: *History... The interesting bits!* [online], [vid. 28. 2. 2017], dostupné z: <https://historytheinterestingbits.com/2015/01/13/the-children-of-king-stephen/>.

²² BARLOW, Frank. *Thomas Becket.* s. 42.

pořádků, kterými chtěl své království vyvést z poválečné krize. V počátcích své vlády nebyl ale příliš oblíbeným, a proto si musel na svoji stranu nejprve získat významné anglické šlechtice. Jednou z prvních osob v Anglii, která se k mladému králi začala stavět vcelku kladně, byl canterburský arcibiskup Theobald, jenž se stal jeho dobrým rádcem. Arcibiskup rozhodně nepatřil mezi duchovní, kteří by zcela nekompromisně oddělovali fungování státu a církve. Měl vcelku rozumné a vstřícné názory o vzájemné harmonii obou institucí. Jindřichovi se postoj arcibiskupa velmi zamlouval, neboť i on hledal určitý kompromis fungování tohoto vztahu. Oba muži se tak shodli na tom, že státní a církevní právní systémy by mezi sebou neměly soupeřit, ale měly by se spíše doplňovat. Anglickému králi se tak s Theobaldem spolupracovalo velmi dobře a po zbytek arcibiskupova života byla nábožensko-politická situace v Anglii poměrně přátelská.²³

2.2 Hrdý a mocný král

Jindřich II. Plantagenet měl při svém nástupu na anglický trůn zejména jednu velmi významnou výhodu. Jindřich byl nepochybně právoplatným dědicem, na rozdíl od svého strýce, a tak nemusel nabízet žádné ústupky, získávat si přátele a kupovat si podporu, aby se mohl ujmout vlády. Štěpán měl z hlediska dědičnosti mnohem horší postavení, což se významně podepsalo na celé jeho vládě. Ta byla vykoupena mnohými ústupky a rozhodně o něm dnes nelze mluvit jako o silném panovníkovi. Jindřich II. brzy po svém nástupu na královský trůn potvrdil zákony, které nechal vejít v platnost jeho děd. Mladý král si Jindřicha I. velmi vážil a jeho zákony respektoval. Jejich potvrzením tak nepřímou vyjádřil nesouhlas se změnami, které během své vlády provedl Štěpán z Blois. Na relativně nedávnou vládu Jindřicha I. se v tomto období ještě nezapomnělo, a to zejména proto, že byla hodnocena velmi kladně. S trochou nadsázky lze považovat období vlády Jindřicha I. za „*zlatý věk Anglie*.“ Jindřich II. rozhodně chtěl, aby se i něho jednou vzpomínalo v podobně dobrém duchu jako na jeho děda.²⁴

Jednou z věcí, která novému králi velmi usnadňovala práci v čele Anglického království, byl úřad kancléře. Kancléř stál v čele královské kaple a královského sekretariátu. Přestože byl tento úřad pro fungování státu zcela zásadní, neměl až doposud příliš velkou prestiž. Angličané očekávali, že si Jindřich II. do této významné funkce dosadí jednoho ze svých kaplanů a nebude obsazení tohoto postu s nikým projednávat. To se ale nestalo. Král

²³ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 255. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 427, 442.

²⁴ WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 54; BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 41.

neměl jednoznačného kandidáta, a tak se poměrně překvapivě poradil s canterburským arcibiskupem Theobaldem. Ten mu na tuto pozici doporučil svého oblíbeného úředníka Tomáše Becketa, arcidiakona z Canterbury. Jindřich měl v arcibiskupa důvěru a jeho doporučení bez výhrady přijal. Becket se tak roku 1155 stal královským kancléřem. Nový kancléř měl dobré styky s londýnskými oligarchy, což Jindřichovi pravděpodobně i pomohlo vytvořit si zde poměrně rychle dobré vztahy. Mladý král to neměl v počátcích své vlády s obyvateli Londýna vůbec lehké. Londýňané byli velmi loajální ke Štěpánovi a vůči Jindřichovi byli podezřívaví. Společně se svým kancléřem je ale přesvědčil o tom, že to myslí s Anglií skutečně dobře a získal si jejich přízeň. Jmenování Tomáše do nejvyššího státního úřadu se stalo pro Jindřicha II. opravdu zásadním. Anglický král získal velice kompetentního člověka, který mu významně pomohl v tom, aby se stal silným a úspěšným vladařem. Becket se ukázal jako skutečně schopný muž s obrovským zápalem pro svoji práci. Sám král si k němu často chodil pro rady a tím Tomáš získal opravdu významný vliv na dění v Anglii. Opustíme-li rovinu ryze profesní, během několika následujících let se stal Tomáš Becket také jedním z nejbližších Jindřichových přátel. Canterburský arcibiskup opravdu doporučil králi člověka nejpovolanějšího a ten mu za to byl vděčný. Becketovo kancléřství tak prohloubilo dobré vztahy mezi anglickou církví a státem.²⁵

Přestože měl mladý král hned v počátcích své vlády řadu výhod, problémy se kterými se musel vypořádat, byly veliké. Nesnáze, které v zemi vznikly v důsledku slabé vlády Štěpána z Blois a také sporů o Anglické království, byly značné. Jindřichův hlavní úkol byl tak jasný. Mladý král musel zemi po téměř dvacetiletém období neklidu stabilizovat. I když boje o královský trůn byly již na konci, celá země ještě rozhodně nebyla odzbrojena, a proto bylo velmi důležité dojít ke smíření s dlouholetými rivaly. Jindřich měl v těchto záležitostech velice složitou pozici, protože královská moc za vlády Štěpána z Blois ztratila mnoho ze své původní autority. Štěpánovy příkazy byly poslechnuty pouze tehdy, bylo-li to pro anglické šlechtice výhodné. A nyní stál před úkolem navrácení vážnosti královskému titulu a znovusjednocení národa mladý král Jindřich. Ten sice byl pravděpodobně tou nejvhodnější osobou, která měla ambice a odhodlání pokusit se vrátit Anglii její sílu a prosperitu, ale především zpočátku své vlády se musel vypořádat se značnou nedůvěřivostí způsobenou zejména jeho několika vojenskými intervencemi během dynastického sporu. Tyto útoky byly často velmi ničující, a tak se nelze divit, že Jindřich neměl hned od své korunovace nakloněno království na své

²⁵ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 57.

straně. Mladý král se ale snažil neopakovat chyby své matky a nechtěl se chovat jako autokrat, když skutečná moc se nachází jinde. Projevil opravdový talent pro vládnutí a pomalými a chytrými kroky pracoval na obnově a nastolování pořádku v zemi. Jindřich činil veškerá důležitá rozhodnutí pouze po konzultacích s barony, které probíhaly poměrně často. Věděl, že má-li si získat podporu a popularitu, musí všechny svoje kroky pečlivě zvažovat. Na druhou stranu se rozhodně ale nehodlal stát loutkou vysoké šlechty. Jindřich II. na poradách se svými barony plně uplatňoval své přesvědčovací schopnosti, kterým se v Anglii nedokázal prakticky nikdo vyrovnat. Netrvalo tak příliš dlouho a králi se podařilo barony ovládnout. Jindřich tak velmi chytrou formou, která vždy vypadala jako kolektivní souhlas, začal vcelku úspěšně prosazovat svoje ideje o přeměně Anglického království.²⁶

2.2.1 Eleonora Akvitánská

Chceme-li mluvit o moci a územním rozmachu říše anglického krále Jindřicha II., rozhodně bychom neměli opomenout jeho sňatek s jednou z nejmocnějších žen své doby, dědičkou Akvitánského vévodství, Eleonorou Akvitánskou. Ta byla mezi lety 1137–1152 manželkou francouzského krále Ludvíka VII., se kterým se ale nakonec kvůli nepřekonatelným sporům rozvedla. Celou situaci ohledně manželského konfliktu sledovalo bedlivě i papežství, a právě papež Evžen III. se osobně snažil Eleonoru a Ludvíka smířit. To se ale nepodařilo a nakonec nechal francouzský král roku 1152 manželství na koncilu v Beaugency anulovat. Akvitánská vévodkyně si byla dobře vědoma svého dobrého postavení a nedlouho po rozvodu si nového manžela vybrala sama. Tím mužem nebyl nikdo jiný nežli o 10 let mladší Jindřich Plantagenet, který byl v této době hrabětem z Anjou, normanským vévodou a za nedlouho se měl stát také anglickým králem.²⁷ To, že si Eleonora vybrala právě Jindřicha Plantageneta, nelze považovat za příliš překvapivé. Jindřich představoval velmi dobrou partii a v tomto období nebylo mnoho jiných svobodných mužů, kteří měli před sebou vidinu tak skvělé budoucnosti jako právě budoucí anglický král. Kromě toho Jindřich nebyl pro akvitánskou vévodkyni zcela neznámým. Eleonora ho znala již z doby, kdy byl jeho otec Geoffroy francouzským senešalem.²⁸ Ten podle Geralda z Walesu svého syna často před Eleonorou varoval a zakazoval

²⁶ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 57-59; BARLOW, Frank. *Thomas Becket.* s. 41.

²⁷ FLORI, Jean. *Eleonora Akvitánská: vzpurná královna*, Přel. Irena Kozelská. Praha, Argo 2014, s. 13-14 ISBN 978-80-257-1317-4.

²⁸ Vysoký státní úředník ve Francii.

mu se s ní jakkoliv sblížívat.²⁹ Geoffroy byl vůči francouzskému králi poměrně loajální a nechtěl, aby mu syn dobré vztahy s jeho pánem komplikoval. Mimo jiné byla Eleonora s Jindřichem také pokrevně spřízněná. Jejich příbuzenství bylo ještě bližší než v případě Eleonory a Ludvíka a takový sňatek zakazovala i tehdejší církev. Jindřich ale na otcovo varování a ani další složitosti příliš nedbal a když si uvědomil, jaké významné územní zisky by jeho říše získala, tak souhlasil. Eleonora byla mimo jiné stále velmi krásnou ženou, takže nelze vyloučit, že i to byl jeden z důležitých faktorů, který Jindřichovi pomohl v rozhodování. Oba na nic dlouho nečekali a ještě roku 1152 se vzali. Jejich svatba proběhla asi jen necelé 2 měsíce po anulaci manželství Eleonory a Ludvíka a pobouřila celou řadu významných šlechtických rodů, zejména francouzského krále. I přes tyto komplikace se ale podařilo situaci postupně uklidnit a manželství nakonec fungovalo dobře. Tímto sňatkem tak byly postaveny základy říše Plantagenetů, která v 2. polovině 12. století dosáhla skutečně obrovského rozmachu.³⁰ Jindřich ke svému Normandskému vévodství a hrabství Anjou získal díky své manželce celé vévodství Akvitánské, a to v podobě personální unie. Roku 1154 se Jindřich stal ještě také králem a jeho říše se tak rozšířila o celé Anglické království. Mladému panovníkovi se během jeho vlády podařila připojit ještě i další významná území: Skotsko, Irsko a Wales.³¹ Nově vzniklá plantagenetská říše se tak v dobách své největší slávy rozkládala od Skotska až po Pyreneje a svojí rozlohou zastínila i francouzské království, což Ludvík VII. nesl jen velmi těžce. Sňatek s Eleonorou Akvitánskou se nakonec ukázal pro krále Jindřicha být zdařilý nejenom díky územnímu rozšíření říše, ale také z hlediska potomstva. Jestliže Eleonora francouzskému králi neporodila žádného syna³² a pouze dvě dcery, králi Jindřichovi dala tři dcery a pět synů, z nichž čtyři dosáhli dospělosti.³³

²⁹ GERALD OF WALES. *The Death of Henry II and Comments on the Angevin Family, from De Instructione Principis*. Přel. Joseph Stevenson, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 13. 2. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/geraldwales-dip1.asp>.

³⁰ The Character and Legacy of Henry II, in: *BBC* [online], [vid. 13. 4. 2017], dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/british/middle_ages/henryii_character_01.shtml.

³¹ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 41; viz kap. 4.

³² Jeden z hlavních důvodů, proč Ludvík VII. souhlasil s rozvodem.

³³ FLORI, Jean. *Eleonora Akvitánská*. s. 13-14, 61; MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. 2. dopl. vyd. Praha, NLN 2008, s. 115 ISBN 978-80-7106-432-9.

2.3 Král a kancléř – spolupráce do roku 1162

Jedním z lidí, kteří velmi výrazně ovlivňovali chod Anglického království po nástupu Jindřicha II. na trůn, byl bezesporu královský kancléř Tomáš Becket. Ten projevil svůj talent a skvělé úřednické schopnosti již ve službách canterburského arcibiskupa Theobalda a následně o svých kvalitách přesvědčil i mladého krále. Nelze dnes zcela vyloučit také to, že role Tomáše Becketa byla mnohem komplikovanější, než se na první pohled může zdát. Je totiž možné, že právě Tomáš Becket byl Theobaldův diplomatický agent, který jej měl o krocích krále informovat a měl sloužit zejména ve prospěch církve. K tomuto tvrzení však nemáme žádné přesvědčivé důkazy. Někteří Becketovi životopisci se domnívali, že tomu tak skutečně bylo. Nezpochybnitelnou pravdou je ale to, že Theobald vycházel s králem možná až nečekaně dobře. Oba sdíleli podobnou představu o paralelním fungování státu a církve, tudíž je otázkou, zdali canterburský arcibiskup mohl mít vůbec závažný důvod k tomu, aby anglického krále takto sledoval. Osobně se domnívám, že spíše ne. Ani v pozdějším období Becketova kancléřství totiž nic příliš nenasvědčovalo tomu, že by měl Tomáš nějaký skrytý úkol.

Sledovat vývoj vztahu anglického krále a jeho kancléře je opravdu velmi zajímavé. To, jak se ze dvou v mnoha klíčových aspektech rozličných lidí stali velmi dobří přátelé, vzbuzuje otázky dodnes. Jejich rozdílný původ, profese a ani věk³⁴ nebyly faktory, které by se staly pro jejich sblížení překážkou. I přes významné odlišnosti měli oba přední muži Anglického království mnoho společného. Oba byli velmi inteligentní, atletičtí a také entuziastičtí. Jejich postavení jako krále a kancléře bylo sice oficiálně vnímáno jako vztah pána a služebníka, to pro ně však nepředstavoval žádnou nepřekonatelnou bariéru. Je téměř jisté, že se blízkými přáteli nestali oba muži ze dne na den. Nepochybně trvalo určitý čas, než si začali vzájemně důvěřovat a komunikovat spíše neformálně. Pravdou ale zůstává, že si král i kancléř byli hned od začátku sympatičtí a intelektuálně si vyhovovali, což jejich spřátelení značně urychlilo. Důvěrné přátelství, které se jim během několika let podařilo vybudovat, bylo velmi unikátní a pro mnohé obyvatele Anglie naprosto nepochopitelné. I přesto spolu Jindřich s Tomášem vycházeli naprosto skvěle po celou dobu Becketova kancléřství a kdyby se nedostali do zcela nepřekonatelného sporu v otázce fungování státu a církve roku 1163, pravděpodobně by si byli blízcí až do smrti.³⁵

³⁴ Tomáš Becket byl asi o 15 let starší než Jindřich II.

³⁵ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 42.

Tomáš Becket se velmi rychle po svém nástupu do úřadu kancléře stal jedním z mnoha lidí, kteří krále vcelku pravidelně doprovázeli na zahraničních cestách, a to i přesto, že Becket rozhodně nebyl odborníkem na zahraniční záležitosti. Král se ale v jeho přítomnosti cítil dobře, a proto s ním Tomáš cestoval opravdu často. Díky těmto cestám měl králův kancléř možnost velmi dobře poznat většinu Jindřichových blízkých spolupracovníků, kteří se těšili králově důvěře. Becketův život v tomto období byl opravdu velmi pestrý, mimo své kancléřství působil i na mnoha různých velvyslanectvích, a dokonce se účastnil i několika vojenských výprav, kde vedl osobně královské vojsko do boje. Král s ním byl nadmíru spokojen, neboť Tomáš nebyl jen schopným politikem, ale také Jindřicha podporoval prakticky ve všem, co dělal, a to i v případech, které nebyly úplně v souladu s církevním řádem.³⁶ Tomáš Becket získal jako kancléř téměř naprostou svobodu ve finančních záležitostech země a postupně se z něj stal muž skutečně velkého vlivu a moci. Jindřich samozřejmě ne vždy dal na kancléřovu radu, snažil se být velice obezřetný a rozhodně se nechtěl stát pouze nástrojem někoho jiného, jak tomu do značné míry bylo za vlády jeho předchůdce. Chtěl mít moc pevně v rukou, ale také se snažil býti dobrým diplomatem, aby se nestal příliš nepopulární jako autokrat. Postupně se ale přeci jen mladý král začal čím dál více spoléhat na svého kancléře a jeho úsudku v naprosté většině případů důvěřoval. I proto je velmi pravděpodobné, že minimálně zpočátku své vlády byl Jindřich pod určitým vlivem Becketa, neboť ten byl přeci jen vyzrálou osobností, jejíž názory, vize a životní zkušenosti byly o kus dále než v případě anglického panovníka, který své konkrétní představy teprve formoval. Někteří autoři se tak domnívají, že měl Becket na anglického krále dokonce i negativní vliv. Své tvrzení pak dokládají tím, že v počátcích Jindřichovy vlády se jeho politika vyznačovala značnou neústupností a výstředními gesty, zatímco později byl spíše smířlivější a svým soupeřům více nadbíhal.³⁷

Tomáš si nesporně své výjimečné pozice, kterou vzhledem k osobě krále měl, velmi vážil a určitě si ji i užíval. Oba muži uměli pracovat velmi intenzivně pro dobro království, ale také mnoho času i peněz společně prohýřili na dvorských zábavách. Becket si na úřad kancléře zvykl poměrně rychle a král jej následně zainteresoval i do mnoha dalších činností. Záležitosti, které Jindřich s Tomášem projednávali, dalece přesahovaly běžnou náplň práce úřadu kancléře. To ale Becketa velmi těšilo, neboť byl rozhodně mužem velmi ambiciózním a v moci, jenž

³⁶ RAVIK, Slavomír Pejčoch. *O světcích a patronech*. Praha, Levné knihy KMa 2006, s. 643 ISBN 80-7309-343-X.

³⁷ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. Přel. Pavel Pšejja. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, s. 196 ISBN 80-85959-41-0.

získal skrze osobu krále, si našel zalíbení i pocit seberealizace. Becketův životopisec William Fitzstephen dokonce tvrdil, že Tomáš svým vlivem předčil autoritu samotného Jindřicha a zaznívaly od něho také informace o tom, že byl anglický král svým kancléřem ovládán. Jistý vliv Becketa na Jindřicha je nezpochybnitelný, ale že by krále ovládal je prakticky nemožné. Jindřich si velmi dobře uvědomoval náročnost svých povinností a svého hlavního cíle, kterým byla hospodářská a politická obnova Anglického království. Král také věděl, že je to pro jednoho člověka příliš obtížný úkol. Byl proto velmi rád, že našel přítele, kterému mohl důvěřovat a který mu byl schopen a ochoten pomoci. Jindřich některé ze svých královských povinností Becketovi skutečně přenechal. Jednalo se ale spíše o záležitosti, které dělal anglický král s odporem nebo jej vůbec nebavily. Mezi takové činnosti můžeme zařadit například péči o královský dvůr, návštěvy bohatých magnátů a udržování dobrých vztahů s nimi či vítání vyslanců zahraničních panovníků a starání se o ně. Ať už byl skutečný vliv Tomáše Becketa na osobu anglického krále jakýkoliv, ve výsledku se Jindřichovu království v tomto období rozhodně nedařilo špatně a nemalý podíl na tom nepochybně měl právě kancléř.

Tomáš si poměrně rychle vytvořil mnoho nových přátel a známostí a na několik těch starých naopak zapomněl. Jeho nový úřad a další povinnosti, které u krále vykonával, jej časově velmi zaměstnávaly a na své arcidiakonství neměl vůbec čas. Můžeme říci, že již na podzim roku 1156 byl prakticky úplně odtržený od arcibiskupství v Canterbury a tamních záležitostí. Jeho život se tak začal do značné míry odklánět od roviny církevní a mnohem více byl nyní zaměstnán činnostmi světskými. Becket byl zcela nepochybně mužem stvořeným pro úřad kancléře, sám byl velmi ctizádostivý, měl dobré výsledky a opravdu se snažil vykonávat svoji práci, jak nejlépe uměl, to ale neznamená, že by mu duchovní život vůbec nechyběl. Jestli Tomáše něco postupem času začalo v kancléřském úřadu trápit, tak to bylo právě jeho nenaplněné církevní uplatnění. Jindřichovi se podařilo vyvést Anglické království z té největší krize a stabilizovat jej poměrně brzy a samotnému by se mu to nejspíše nepovedlo, minimálně ne tak rychle. Tomáš Becket přispěl naprosto zásadním způsobem k obnově královské moci a dobrého pořádku v Anglii a tím si získal i poměrně širokou popularitu v zemi. Oba muži měli skutečný talent pro vedení a řízení lidí, byli skvělými diplomaty a nebylo mnoho těch, kteří by se dokázali jejich vyjednávacím a přesvědčovací schopností vyrovnat. Štěpánova neúspěšná vláda byla zapomenuta a během několika let vládnutí Jindřicha II. se z Anglie opět stala silná a hrdá velmoc.³⁸ Přestože to mladý panovník neměl úplně lehké, získal Anglického

³⁸ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 49-50; WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 80.

království byl pro něho obrovským přínosem. Významně se rozšířily hranice jeho říše, prosperující Anglie pro něho znamenala velké bohatství a zisk královské koruny mu přinesl značný respekt a moc v rámci celé Evropy. To vše bylo pro mladého krále určitě velmi důležité, nepřinutilo ho to ale k tomu, aby si své hlavní sídlo v Anglii zřídil. Jindřich tak zpočátku své vlády pobýval v Anglii pouze občasně. Hlavním sídlem a jádrem celé plantagenetské říše bylo Anjou, oblast, ze které on a jeho předci pocházeli. Jindřich II. si nepochybně Anglie velmi vážil, nechtěl se ale do ní ihned přemístit jen proto, že se stal králem, když většinu svého života prožil právě v Anjou a Normandii. Prvních osm let své vlády tak strávil nový král převážně na kontinentu a do Anglie se nastálo přemístil až roku 1163, kdy započaly jeho neshody s Tomášem Becketem.³⁹

Becketovy profesní úspěchy, jeho věrnost a loajálnost, výborné přátelské vztahy s králem, to vše byly faktory, které se projevíly na tom, jak byl královský kancléř za svoji práci a služby odměňován. Jindřich byl s Tomášem spokojený prakticky ve všem a chtěl, aby se tak cítil i Tomáš. Jednu z věcí, která měla zajistit Tomášovi tuto spokojenost, představovalo bohatství. Becketovy příjmy byly v daném období skutečně velmi štědré a jeho finanční i materiální jmění bylo obrovské. Samotný úřad kancléře byl značně výdělečný a Tomáš zde měl vcelku nepřetržitý přísun různých darů a poplatků. Mimo peníze ze samotného kancléřství získal Becket řadu dalších církevních benefitů, kde jeho příjmy tvořilo například děkanství v Hastings či canterburské arcidiakonství. Nejvýznamnější Tomášovy benefity přicházely ale od samotného krále. Kancléř, stejně jako ostatní královští služebníci, byl osvobozen od všech daní. Becket dále získal do správy od Jindřicha majetky obrovské hodnoty, jednalo například o londýnský Tower, Eye Castle v Suffolku nebo město Berkhamsted. Tyto dary rozdal Jindřich nejpravděpodobněji již během roku 1155 poté, co se mu podařilo získat významné hrady a nemovitosti z vlastnictví baronů. Všechny tyto majetky a další výhody držel Tomáš Becket nejspíše až do Clarendonského koncilu, kde byl veřejně potupen a jeho přátelství s anglickým králem zde bylo již nenapravitelně zničeno. Není ale pochyb, že až do této doby byl Becket jedním z nejbohatších mužů Anglie.⁴⁰

Po dobu Becketova kancléřství, a tedy i dobu, kdy byl Tomáš blízkým Jindřichovým přítelem, za něho král platil značné množství účtů. Becket nebyl v této době příliš opatrný a rád využíval královy pohostinnosti. V dané době ho pravděpodobně vůbec nenapadlo, že se mu

³⁹ MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. s. 115.

⁴⁰ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 51-52; viz kap. 3.1.3.

může krásný život za královy peníze jednoho dne vymstít, k čemuž nakonec skutečně došlo. To, že obrovskou část Becketových výdajů platil právě král, bylo v Anglii všeobecně známo. Tomáš vedl velmi nákladný život a Jindřich ho v něm plně podporoval. Přestože byl Becket v pozici, kdy by mohl krále podvádět a tajně ho okrádat o peníze, je velmi pravděpodobné, že k tomu nikdy nedošlo. Oba si vzájemně důvěřovali, ale zároveň si byli také dobře vědomi toho, že je Becket zcela v moci Jindřicha. Tomáš vlastně ani neměl příliš důvodů krále nějakým způsobem podvádět či okrádat, neboť finanční i jiná podpora, kterou od něho dostával, byla opravdu nadstandardní, a tak mohl být králův kancléř naprosto spokojen. Anglický král se do značné míry řídil rčením: „*Velikost pána spočívá v majestátnosti jeho služebníků.*“⁴¹ A to platilo dvojnásob v případě, kdy byl královým služebníkem jeho nejlepší přítel. I přesto ale měl být Tomáš Becket možná přeci jen trošku obezřetnější v přijímání královských darů. Jindřichovi předci Anjouovci často využívali dluhy a závazky jako silnou politickou zbraň. Bylo tedy velmi pravděpodobné, že Becketův „dluh“ proti němu použije jednou i Jindřich. Brzy poté, co byl právě Tomáš Becket roku 1162 zvolen canterburským arcibiskupem, mu anglický král jeho závazky připomněl. Jindřich očekával, že skrze svého přítele bude moci ovládat anglickou církev, ale nový canterburský arcibiskup se k němu otočil zády a nenechal krále, aby s ním manipuloval. Takovou reakci Jindřich vůbec nečekal a Becket jej tak přirozeně rozhněval. Záhy tak anglický panovník využil proti Tomášovi otázku majetků a bohatství, které Becket nabyl v úřadu kancléře. Tato problematika se stala dokonce i hlavním předmětem soudu na koncilu v Northamptonu, ve kterém chtěl král svého, v této době již bývalého, přítele zlomit k poslušnosti.⁴²

⁴¹ Volný překlad z originálu: „*For the greatness of a master lies in the grandeur of his servants.*“
in: BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 54.

⁴² BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 54; viz kap. 3.1.4.

2.4 Tomáš Becket, arcibiskup z Canterbury

Významným milníkem v životě Tomáše Becketa se stal rok 1162. V tomto roce byl Tomáš zvolen do úřadu arcibiskupa, díky čemuž získal zcela unikátní postavení a autoritu. Canterburské arcibiskupství mělo společně s arcibiskupstvím v Yorku přední postavení mezi biskupstvími v Anglii a výše postaveným duchovním než Becket, byl pouze papež. Volba do této funkce jej zcela určitě změnila, což se začalo projevovat poměrně brzy po nástupu do jeho nového úřadu. Becket si při svých jednáních s ostatními lidmi, a to i včetně krále, až příliš uvědomoval váhu a respekt svého postavení. Nakonec se mu post arcibiskupa stal skutečně osudným, a to v ne příliš dobrém slova smyslu. Do jeho života mu tato vážená pozice přinesla rozhodně více problémů a starostí nežli radosti. Je tedy otázkou, zdali zvolení do čela významného anglického arcibiskupství můžeme považovat za Becketovo štěstí či spíše smůlu.⁴³

18. dubna roku 1161 zemřel canterburský arcibiskup Theobald, který ke konci svého života hodně přemýšlel o Becketovi jako o možném nástupci na arcibiskupský stolec. Je velmi pravděpodobné, že si jej i jako svého nástupce opravdu vybral. Když se Jindřich II. dozvěděl o Theobaldově smrti a volbě nového arcibiskupa, začal do celé věci aktivně vstupovat. Ihned po smrti Theobalda ustanovil král canterburského arcidiakona a královského kancléře Tomáše Becketa dočasným správcem arcibiskupství v Canterbury. Toto ustanovení nikoho příliš nepřekvapilo a ani nikomu příliš nevadilo. Tomáš byl v této době považován za jednoho z nejvýznamnějších mužů Anglie a i vysoká anglická šlechta jej uznávala a obdivovala. Becket byl velmi moudrý muž, v jeho úřadu se mu dařilo a měl viditelné výsledky své práce. Proto není ani příliš překvapivé, že byl populární napříč celou Anglií. Tomáš se stal velmi impozantní osobou i pro své rivaly a nepřátele. Ti se především podívali nad tím, že Becket byl v jedné osobě králův zástupce, poradce, přítel a učitel. Tato kumulace vztahů byla skutečně něčím naprosto nevídaným, a i proto poutal Tomáš Becket tolik pozornosti.⁴⁴

⁴³ GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

⁴⁴ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 64; KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 50.

Jindřich si byl dobře vědom významu canterburského arcibiskupství a pro dobrou spolupráci státu a církve potřeboval král na postu arcibiskupa člověka, se kterým by dokázal dobře vycházet a jednat. V této době neměl král žádného bližšího přítele nežli svého kancléře. Vztah mezi Jindřichem II., anglickým králem a Tomášem Becketem, královským kancléřem byl velmi dobrý, a proto začal král prosazovat na post canterburského arcibiskupa právě Becketa. Jindřich ho považoval za člověka, který mu byl vždy věrný a počítal s jeho poslušností i po případném zvolení do další funkce. Dle dostupných pramenů byly v daném období jedinými zcela seriózními kandidáty na arcibiskupa pouze Tomáš Becket a Gilbert Foliot, biskup z Herefordu. Král se jednoznačně postavil na stranu svého kancléře a začal mu aktivně vyjadřovat svoji podporu. Tomáš byl zpočátku zaskočen, od krále totiž takovou podporu opravdu nečekal. Becket reagoval zprvu zdrženlivě, obával se, že by zvolení do nového úřadu mohlo poškodit jeho přátelský vztah s Jindřichem. Na druhou stranu se ale Tomášovi otevřela zcela nová příležitost, kterou si nemohl nechat uniknout. Becket měl rád moc a autoritu, což se ukázalo již při jeho zvolení na post kancléře a úřad canterburského arcibiskupa byl velmi vážený a v rámci celé anglické církve měl prakticky nejvyšší význam. Představa toho, že by Becket získal tak významný vliv, se mu musela rozhodně líbit. Tomáš měl ale pravděpodobně ještě jeden významný důvod, proč se pro něho stala arcibiskupská kandidatura velmi zajímavou. Přestože byl Becket ve funkci kancléře úspěšný a nabyl zde značnou moc a vliv, nebyl úplně spokojený a šťastný. Tomáš se cítil vnitřně značně nejistý, protože jej ryze světské činnosti zcela nenaplňovaly. Možnost útěku z této nepříjemné světské nejistoty se mu tak naskytl právě díky volbě nového canterburského arcibiskupa.⁴⁵

I Jindřich měl samozřejmě své důvody, proč začal Tomáše Becketa na post arcibiskupa prosazovat. Určitě to nebylo jen proto, že chtěl svému příteli zajistit další významnou funkci. Jindřich od nástupu na anglický trůn nebyl spokojen s tím, jaké změny a ústupky přinesla Anglii vláda Štěpána z Blois. Mnoho těchto ústupků získala církev a mladý král ji chtěl o ně zase připravit. Jindřich II. od počátku své vlády plánoval proti církvi zakročit a vrátit její pravomoci a privilegia na úroveň, kterých dosahovaly za vlády jeho děda Jindřicha I. Přemýšlel tak o způsobu, který by nebyl příliš nápadný a který by mu umožnil omezovat a významně ovlivňovat anglickou církev. Se smrtí canterburského arcibiskupa Theobalda se mu taková příležitost naskytl. Přes koho jiného by se mu ovlivňovala církev lépe nežli přes svého velmi důvěrného spolupracovníka? Hlavním motivem podpory Tomáše Becketa na post arcibiskupa

⁴⁵ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 50-51.

tak byla ze strany Jindřicha jednoznačně účelovost. Avšak anglický král, jak se později ukázalo, se v Becketovi spletl. Tomáše zvolení do úřadu arcibiskupa velice změnilo. Přestal být dobrým a poslušným královým přítelem, kterým kdysi býval. Ovlivňování církve skrze nově zvoleného arcibiskupa tak v praxi nefungovalo ani zdaleka tak dobře, jak si Jindřich původně představoval.⁴⁶

V Anglii bývalo tradicí, že se arcibiskupem stával vždy mnich. Je sice pravda, že v době, kdy se měl stát canterburským arcibiskupem buď Gilbert Foliot nebo Tomáš Becket, nebývala tato tradice již tak důsledně vyžadována jako v dřívějším období, i přesto ale stále měla svoji váhu. V tomto ohledu byl Tomáš Becket kandidátem nesplňujícím tuto zvyklost na rozdíl od Gilberta Foliota. Ten se sice roku 1148 stal biskupem z Herefordu, ale ještě předtím byl mnichem v clunyjském opatství. Becket však mnišskou minulost neměl. Foliot se v letech 1161–1162 skutečně domníval, že se novým canterburským arcibiskupem stane právě on. Dlouho nevnímal královského kancléře jako reálnou hrozbu pro své zvolení. Pokud by se do celé záležitosti nevlozil anglický král, je velmi pravděpodobné, že by byl Foliot nakonec opravdu zvolen. Prakticky všichni biskupové se shodli na tom, že je zcela klíčové, aby arcibiskup a král spolu dobře vycházeli. Jen to mohlo v jejich očích přinést mír a harmonii do Anglického království. Angličtí duchovní vnímali kancléře jako králova blízkého a nerozlučného přítele. Pokud tedy klerici hledali někoho, kdo by s králem dobře vycházel, nebylo roku 1162 lepšího kandidáta nežli právě Tomáše Becketa. O jejich dlouholetém přátelství se v Anglii všeobecně vědělo, a právě v otázce volby canterburského arcibiskupa se ukázal tento fakt býti velmi silnou zbraní, se kterou mohl Tomáš Becket počítat. Biskupové také viděli, že se z Jindřicha II. stal skutečně mocný král a obávali se, že nebude-li nový canterburský arcibiskup dostatečně silný a přesvědčivý, dojde v Anglii k útisku církve. Jindřich řešil se svým kancléřem mnoho problémů svého království, často si k němu chodil pro rady a mnohdy se jimi také řídil. Becket se proto rozhodně jevil jako silná osobnost, která měla u krále velmi vážené slovo. Podpora anglického panovníka tak nakonec sehrála ve volbě zcela zásadní roli, přesto ale nebyla jediným faktorem, který zapříčinil zvolení Tomáše Becketa do úřadu arcibiskupa z Canterbury. Gilbert Foliot byl velmi zvláštní muž a mnohými byl považován za náboženského fanatika. Biskupové ve Foliota víceméně věřili a nepochybovali o tom, že by byl také velice silným arcibiskupem. Panovala u nich však obava, že pokud by byl zvolen právě on, byl by možná až příliš přísný. Angličtí biskupové z něho měli velmi zvláštní

⁴⁶ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 68.

a spíše nepříjemný pocit. I proto většina z nich nakonec vyjádřila svoji podporu Tomáši Becketovi.⁴⁷

Poté, co se biskupům podařilo přesvědčit váhavé mnichy k formální volbě jejich arcidiacona, byl nový canterburský arcibiskup zvolen a jmenován do svého úřadu 23. května roku 1162 na koncilu ve Westminsteru. Volba Becketa nebyla ale zcela jednoznačná. Hlavním argumentem se proti němu stala právě otázka mnišství. Jedním z předních kritiků volby „nemnišského“ kandidáta Tomáše Becketa arcibiskupem se stal Mistr Laurence, opat z Westminsteru. Jeho klíčovým argumentem byla právě mnišská tradice, kterou Tomáš Becket nespĺňoval. Velmi výstižně na něho reagoval biskup Hilary z Chichesteru, který prohlásil: „*Myslíte si, můj pane opate, že v očích Božích nejsou kromě mnichů žádní jiní muži dobří?*“⁴⁸ I přes opatovy argumenty byla ale většina mnichů přesvědčena k volbě canterburského arcidiacona, a tak byl Tomáš Becket opravdu zvolen do nejvýznamnějšího církevního úřadu v Anglii. Jediným biskupem, který měl k jeho volbě námitky, byl Tomášův protikandidát Gilbert Foliot. Ale ani ten nepodal žádný formální protest a nakonec Tomášovo zvolení arcibiskupem přijal.⁴⁹

Celkem zajímavé by se mohlo zdát i to, že se do volby předního anglického arcibiskupa a jednoho z nejvýše postavených členů římskokatolické církve, žádným způsobem nezapojilo papežství. Papež Alexandr III. do celé volby nijak nezasáhl a ani nikomu nevyslovil svoji podporu. Bylo to tedy proto, že papeže volba canterburského arcibiskupa vůbec nezajímala? I když tu takováto možnost je, domnívám se, že je velmi nepravděpodobná. Za normálních okolností by se od papeže dalo očekávat alespoň nějaké vyjádření k takto důležité události, ale určitě ne kompletní ignorace. Volba do nejvýznamnějšího církevního úřadu, který měl opravdu značné pravomoci v náboženských otázkách, nebyla pro křesťanskou církev rozhodně nevýznamná, papežství ale bylo právě v tomto období v hluboké krizi a mělo úplně jiné starosti. Mezi lety 1159–1177 probíhalo v Evropě papežské schizma, které do značné míry zapříčinil císař Svaté říše římské Fridrich Barbarossa a zvolení jeho vzdoropapeže Viktora IV. Pro papeže Alexandra III. byly právě roky 1161–1162, tedy období kandidatury a voleb do úřadu

⁴⁷ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 65; KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 50; Gilbert Foliot, anglo-norman cluniac monk, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 23. 3. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Gilbert-Foliot-Anglo-Norman-Cluniac-monk>.

⁴⁸ Volný překlad z originálu: „*Do you think, my lord abbot, that in the eyes of God there are no good men except monks?*“ in: BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 65.

⁴⁹ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 65, 70.

canterburského arcibiskupa, velice nepříjemné. Římský císař začal během roku 1161 posilovat své pozice právě v oblasti střední Itálie. Tento akt znamenal bezprostřední ohrožení pro Alexandrovo sídlo v Římě, což jej přinutilo na konci tohoto roku Řím opustit. Alexandr našel pomoc u francouzského krále Ludvíka VII., který si jej velmi vážil a poskytl papeži dobré zázemí. Alexandr III. měl tedy v období souboje arcibiskupských kandidátů v Anglii úplně jiné starosti, a proto do arcibiskupské volby vůbec nevstupoval. I přesto byl ale papež o pár let později vtažen do královsko-arcibiskupského sporu, kde právě on sehrál velmi důležitou roli. Spor, který vznikl mezi Jindřichem II. a Tomášem Becketem, výrazně ovlivnil vztahy mezi Anglií a papežstvím. Alexandr III. se nakonec stal osobou, která stála mezi anglickým králem a canterburským arcibiskupem a snažila se snad nejaktivněji ze všech zúčastněných spor urovnat. Papež opravdu dělal, co mohl, aby krále a arcibiskupa smířil, avšak byl to velmi náročný úkol.⁵⁰

3 Rozkol Jindřicha II. s Tomášem Becketem

3.1 Příčiny sporu

Významným přelomem ve vztahu Jindřicha II. a Tomáše Becketa se stal rok 1162, rok Tomášovy volby arcibiskupem. Do této doby Jindřich s Tomášem spolupracoval a jejich vztah byl i přátelský. Nicméně poté, co byl Becket zvolen canterburským arcibiskupem, se oba ocitli na názorově odlišných stranách. Zatímco král se snažil narušit a omezit moc církve, nově zvolený arcibiskup chtěl za každou cenu moc a práva církve udržet.⁵¹ Částečně se nám může jevit překvapivé, že Jindřich II. po 8 letech poměrně dobrého fungování státu a anglické církve, kdy byly státní zájmy projednávány se skutečným respektem duchovenstva, započal aktivity, které byly namířeny právě proti církvi. Jindřich zřejmě nabyl dojmu, že bude-li se spoléhat pouze na dobré vztahy s duchovenstvem, tak jednoho dne stejně nastanou vážné komplikace. Navíc anglický král neměl rád nejednotnost a cítil, že má potřebnou sílu a diplomatické zkušenosti, aby anglickou církev přinutil k akceptaci jeho požadavků.⁵² Becket ale tímto sporem příliš překvapen nebyl, když totiž přijímal své zvolení do Canterbury jako králův kandidát, byl pevně přesvědčen o tom, že dříve či později dojde ke konfliktu s jeho bývalým pánem. Tomáš krále dobře znal a věděl, že je stejně jako on velmi temperamentní a neústupný.

⁵⁰ OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa: císař a rytíř*. Praha, Paseka 2001, s. 217 ISBN 80-7185-342-9.

⁵¹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 258. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁵² WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 447.

Proto, když se nyní oba postavili na místa, kde nakonec každý hájil jiné zájmy, dal se vzájemný spor očekávat.⁵³

3.1.1 Předehra

Král původně prosazoval Becketa na pozici arcibiskupa, protože doufal, že spojením různých povinností pomůže vyřešit obtíže, které ze střetu dvou právních systémů pramení.⁵⁴ Skrze arcibiskupa chtěl Jindřich také získat moc v církvi a významně ovlivňovat její chod. Becket ale krátce poté, co byl zvolen canterburským arcibiskupem, rezignoval na svůj post kancléře, což anglického krále překvapilo a rozhořčilo. Krále nejvíce urazilo to, že s ním Becket celou situaci předem neprojednal a postavil ho v podstatě před hotovou věc.⁵⁵ Tento krok byl zřejmě nevyhnutelný, měl-li se Becket zcela zodpovědně věnovat úřadu arcibiskupa. Přesto Jindřich považoval tuto rezignaci za nepřátelský akt, kterým Tomáš poškodil jejich výbornou osmiletou spolupráci a přátelství. Na počátku roku 1163 nahradil Becketa ve funkci kancléře Geoffroy Ridel, kterého canterburský arcibiskup akceptoval jen s velkou nelibostí. Becket takto nejspíše reagoval proto, že Ridel byl také arcidiákonem canterburským a nehodlal se této pozice vzdát. Měl proto obavu, že kumulace úřadů poškodí canterburskou arcidiecézi.⁵⁶

V polovině 12. století měla Anglie mnoho civilních i církevních soudů. Jindřich II. chtěl reformovat stávající právní systém, což vyústilo v počátek sporu s arcibiskupem z Canterbury. Cílem Jindřicha byla především reforma soudnictví. Král chtěl, aby církevní hodnostáři byli za své zločiny souzeni stejným způsobem jako laici. Jindřich neviděl důvod, proč by měli být duchovní souzeni podle jiného a mnohem mírnějšího právního systému. Navíc, když se král vrátil roku 1163 z Normandie do Anglie, dozvěděl se o tom, že mnoho členů anglického duchovenstva spáchalo za poslední roky velké množství vražd, krádeží a násilných loupeží. Král byl také velmi nespokojen, jakým způsobem vede Becket církevní soudy, a proto začal prosazovat sjednocení soudnictví. Jindřich považoval sjednocené soudy za mnohem spravedlivější než soudy dvojí a celkově se měl chod soudnictví zjednodušit a zpřehlednit. Proti tomu se však Becket tvrdě ohradil. Nesouhlasil s královým návrhem a požadoval pro všechny členy církve soud církevní. A to bez ohledu na vážnost provinění. Církevní soud mohl obviněné

⁵³ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 58.

⁵⁴ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 196.

⁵⁵ GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

⁵⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 77.

zbavit církevního titulu a úřadu a vynést rozsudek, který zpravidla nebýval tak přísný jako u soudů světských. Teprve při druhém obvinění již odsouzené osoby byl Becket ochoten předat celou záležitost do rukou krále a jeho soudu. Arcibiskup nakonec zaujal ještě vyhraněnější stanovisko a prohlašoval, že by křesťanská knížata měla před biskupy sklonit hlavy, a ne je soudit. Tyto výroky se ale rozhodně neslučovaly s představou anglického krále.⁵⁷

Během dynastické války mezi Štěpánem I. z Blois a matkou Jindřicha II., Matyldou se anglické církvi podařilo znatelně rozšířit svoji moc. Štěpán nebyl ani zdaleka tak silným a dobrým vladařem, jakým byl jeho předchůdce Jindřich I., děda Jindřicha II. Štěpán souperil o anglický trůn s Matyldou, a zejména proto potřeboval podporu církve a jednoznačné uznání královského titulu papežem. Výměnou za toto uznání nabídl církvi určité svobody, které ale byly formulovány velmi nejednoznačně a duchovenstvo toho využívalo. Za vlády Štěpána z Blois tak měla církev v Anglii naprostou svobodu v otázce církevních voleb, došlo také ke zrušení *regalia* a papežské příkazy mohly být uposlechnuty i bez svolení krále.⁵⁸ Jindřich II. chtěl tento trend zcela vyvrátit a snažil se prosadit zákony, které on sám nazýval jako zákony svého děda. Ty měly Anglii vést k návratu do doby před vcelku povolnou vládou Štěpána a mělo se tedy jednat o jednoznačné posílení královské moci. Jindřich se proto snažil využít všechny dostupné prostředky k tomu, aby se mu angličtí biskupové podvolili. Nejvýznamnější osobností, jež se postavila do přímé opozice proti anglickému králi se stal jeho bývalý kancléř a blízký přítel Tomáš Becket, arcibiskup z Canterbury. Ten v žádném případě s královými požadavky nesouhlasil a tím započal jejich vzájemný rozkol, který nakonec vedl až k vraždě arcibiskupa roku 1170.⁵⁹

3.1.2 První konflikty

Úplně poprvé byla otevřena otázka změn v soudnictví církve na koncilu ve Westminsteru 1. října roku 1163. Koncilu se účastnili všichni významní angličtí biskupové a asi 50 baronů. Král svolal toto shromáždění pod záminkou řešení arcibiskupského primátu mezi Canterbury a Yorkem. Nakonec zde ale bylo otevřeno téma církevní imunity, kterým se chtěl Jindřich primárně zabývat. Církevní hodnostáři v Anglii nebyli úplně nedotknutelní, museli

⁵⁷ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 259. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuofst>; JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 197-198.

⁵⁸ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 62.

⁵⁹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 259. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuofst>; The Constitutions of Clarendon, in: *Britain express* [online], [vid. 15. 10. 2017], dostupné z: <http://www.britainexpress.com/History/medieval/clarendon.htm>.

však býti souzeni soudem církevním, tedy sobě rovnými a až v případě odsouzení mohli být vydáni světskému soudu. S tím nebyl Jindřich spokojen, proto na tomto koncilu započal diskuzi o kriminalitě duchovních. Jindřichovi úředníci připravili velice silné argumenty, které zaskočily i anglické biskupy. Král považoval všechny trestné činy za stejně hříšné a vůbec neviděl rozdíl v tom, byly-li spáchány laiky či duchovními. Becket společně se svými spolupracovníky zásadně nesouhlasil s královými výroky a postavil se proti němu. Církev viděla v tom, co po ní král žádá, ohromnou degradaci, se kterou nehodlala smířit. Na tomto koncilu měl Tomáš Becket jednomyslnou podporu anglických biskupů, a tak se zdálo, že se proti králi formuje silná biskupská opozice. Krále biskupové v čele Becketem svým postojem značně rozzuřili a odmítl s nimi dále diskutovat. Jindřich opustil koncil bez rozloučení a následujícího dne opustil také Londýn.⁶⁰ Nejzásadnějším rozporem se mezi Tomášem a Jindřichem stalo sice soudnictví, avšak Becket odporoval králi i v dalších velmi citlivých záležitostech, jakými bylo například vybírání daní a daňová politika vůbec. Tomáš také oponoval králi stylem, který byl naprosto neakceptovatelný, a tímto problematickou situaci zbytečně zhoršoval.⁶¹

Spor Tomáše Becketa a Jindřicha II. byl ostře sledován i za hranicemi Anglie. Jednou z prvních zahraničních osobností, která se v daném sporu angažovala a chtěla jej pomoci urovnat, byl biskup Ernulph z francouzského města Lisieux, který roku 1164 přišel do Anglie. Tomu se však spor mezi králem a canterburským arcibiskupem nepodařilo významně ovlivnit a k usmíření nedošlo. Ernulph nicméně poskytl králi radu, aby si získal významné spojení v církvi a oddělil je tak od loajality vůči arcibiskupství v Canterbury. Anglický panovník se poté snažil na svoji stranu získat Rogera, arcibiskupa z Yorku, Roberta de Meluna, biskupa z Herefordu, Roberta, biskupa z Lincolnu a některé další preláty.⁶² Jindřich tyto muže dobře znal a věděl, že řada z nich je ovlivnitelná, při individuálním přesvědčování měl tak král rozhodně šanci na úspěch. Doufal, že se mu podaří získat také náklonnost významných církevních představitelů, které plánoval oddělit od vazeb na Canterbury. S takovou podporou chtěl následně dosáhnout svých cílů.⁶³ Králi se nakonec skutečně podařilo naklonit si značnou

⁶⁰ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 80-81, 86.

⁶¹ RAVIK, Slavomír Pejčoch. *O světcích a patronech*. s. 643.

⁶² ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 259. [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁶³ GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

část anglických biskupů. Řada z nich s ním chtěla minimálně vést další diskuze a vzniklou situaci racionálně řešit. Becket naproti tomu odmítal hledat cestu ke kompromisu a diskuzi, což nakonec proti němu postavilo většinu anglických biskupů, kteří se s jeho postojem neztotožňovali.

Zájem o urovnání sporu mezi anglickým králem a arcibiskupem z Canterbury mělo i papežství. Novinky o událostech v Anglii se dostaly k papeži Alexandrovi III., který se zrovna nacházel ve francouzském městě Sens.⁶⁴ Papež byl situací v Anglii značně znepokojen, a tak na počátku roku 1164 přišel do Anglie papežský vyslanec Philip de Eleemosyna. Jeho cílem bylo jediné, smířit Tomáše Becketa a Jindřicha II. Papež a kardinálové se v této době stavěli spíše na stranu anglického krále. Canterburskému arcibiskupovi vzkázali, ať uposlechně příkazů svého panovníka a uzavře s ním příměří. Becket skutečně chtěl odvrátit konflikt, a tak se rozhodl poslechnout doporučení a nedlouho poté se s Jindřichem sešel. Tato schůzka proběhla v anglickém Woodstocku, kde se Becket zavázal, že bude respektovat Jindřichovy zákony.⁶⁵ Arcibiskup učinil tento závazek bez konzultace se svými kolegy, kteří v něm pomalu začínali vidět člověka, který rychle a náhle mění názory a chová se nepředvídatelně. Becket si tak zapříčinil vcelku sám, že jeho popularita mezi biskupy postupně klesala.⁶⁶

3.1.3 Clarendonské konstituce

Anglický král v důsledku předchozích událostí nabyt přesvědčení, že má dostatečnou podporu pro prosazení svého záměru. Rozhodl se využít této příležitosti a začal plánovat vydání konkrétní podoby zákonů, která vlastně dosud nebyla stále známa.⁶⁷ Proto 13. ledna roku 1164 svolal velký církevní koncil do Clarendonského paláce ve Wiltshire.⁶⁸ Zde se shromáždili významní angličtí šlechtici a biskupové. Jindřichovým cílem bylo vyhlásit tzv. Clarendonské konstituce a významně tak omezit práva církve. Předtím než však král představil samotný dokument, požadoval, aby Becket veřejně uznal jeho zákony. Přestože dal Tomáš králi ve Woodstocku slib, tento závazek ho velmi trápil a postupně jej začal litovat. Nakonec se rozhodl

⁶⁴ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 86.

⁶⁵ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 259-260. [vid. 11. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁶⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 87.

⁶⁷ GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

⁶⁸ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 87.

z jejich dohody odstoupit a postavil se tak opět proti Jindřichovi. Becket dal ve Woodstocku závazek králi především kvůli doporučení papeže a kardinálů, kteří chtěli, aby se situace v Anglii uklidnila. On sám tento závazek nedokázal akceptovat a svůj souhlas považoval za hřích, který ho velice tížil. Tento názorový obrat Jindřicha velmi rozlítl, protože mu významně komplikoval jeho plány. A tak se oba octli opět ve sporu. Frustrovaný Jindřich poté vyhrožoval Becketovi i jeho věrným spolupracovníkům exilem a smrtí. Jestliže na koncilu ve Westminsteru měl Becket silnou podporu biskupů, zde tomu již tak nebylo. Biskupové jednak postupně ztráceli v Becketa důvěru, a také se obávali sankcí, které by mohl rozzuřený král na anglickou církev uvalit.⁶⁹ Celá situace se tak opět vracela do velice nepříjemného stavu. Becket se stal skutečně nejvýznamnější překážkou v plnění králova plánu. Jindřich nakonec vyslal za canterburským arcibiskupem výpravu dvou biskupů, dvou šlechticů a dvou templářů,⁷⁰ která jej měla za úkol přesvědčit, aby se s králem setkal a přislíbil dodržování jeho zákonů. Výprava významných mužů žádala arcibiskupa v pokleku a se slzami v očích, což na něj velmi zapůsobilo.⁷¹ Hlavní argument těchto vyslanců spočíval však v tom, že potvrdí-li nyní Becket ústně Jindřichovy zákony, bude již mít od nich mít navždy klid. Nakonec se tedy canterburský arcibiskup skutečně znovu s králem setkal a před zraky koncilu přislíbil jejich dodržování. Tomáš poté očekával, že jeho prohlášení krále uspokojí a všichni se v míru rozejdou. To byl ale omyl. Král teprve nyní biskupům představil konkrétní psanou podobu těchto zákonů, které vešly ve známost jako Clarendonské konstituce. Když Jindřich četl hlavní body tohoto dokumentu, Becket byl naprosto šokován. Tento text sepsali Jindřichovi poradci velmi chytře. Jednotlivé části na první pohled vypadaly nevinně, avšak jako celek se jednalo o jednoznačný útok proti moci církve. Jindřich následně požadoval, aby anglická biskupství potvrdila Clarendonské konstituce svými pečeti. Mezitím, co ostatní biskupství byly na tento krok připraveny, arcibiskup z Canterbury odmítl pečeti tyto zákony potvrdit.⁷² Tomáš považoval konferenci v Clarendonu jako velkou zradu jak od krále, který původně od Becketa vyžadoval pouze ústní příslib, tak i od biskupů, kteří nakonec královým požadavkům neodporovali. Tomáš

⁶⁹ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 88.

⁷⁰ Biskup salisburský a northwitschský, Robert, earl z Leicestru, Reginald, earl z Cornwallu a templáři Richard de Hastings a Tostes de Saint Omer.

⁷¹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 260. [vid. 11. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 88.

⁷² GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

sám přijal jednu kopii Clarendonských konstitucí, aby ji mohl později předat papeži.⁷³ Canterburský arcibiskup se navíc opět začal velmi ostře vyjadřovat o králi a prohlašoval, že je potřeba, aby se před ním měla církev na pozoru a snažila se odkrýt jeho špatné úmysly. Anglického krále už neustálé komplikace s canterburským arcibiskupem velice unavovaly, a tak v tomto období již Becket kompletně ztratil královu přízeň a už se mu jí vlastně nikdy nepodařilo znovu získat.⁷⁴

I na tomto koncilu se potvrdila vrtkavost názorů Tomáše Becketa. Nejprve arcibiskup odmítl dodržet svůj závazek o potvrzení králových zákonů a nakonec se nechal opět ovlivnit a přesvědčit k souhlasu s nimi. To vše Becket provedl bez jakékoliv porady se svými kolegy. Skutečně se tak nelze divit, že si canterburský arcibiskup nevytvořil v Anglii mnoho spojenců, protože se o důležitých rozhodnutích s nikým neradil, a i názorově byl značně nestabilní, což působilo velmi nevěrohodně. Jestliže byl Becket v dobách svého kancléřství proslulý svými diplomatickými schopnostmi, způsob, kterým jednal po svém zvolení do úřadu arcibiskupa se svými spolupracovníky i oponenty, příliš diplomatický nebyl. Becketova situace po Clarendonském koncilu nebyla dobrá. Většina anglických biskupů za ním již nestála a neměl ani mnoho jiných významných spojenců. Jeho jedinou nadějí se tak stal papež, k jehož návštěvě ale potřeboval svolení anglického krále.

Clarendonské konstituce byly na konci ledna roku 1164 anglickým králem skutečně vydány. Skládaly se ze šestnácti článků a svým obsahem upevňovaly Jindřichovu autoritativní vládu v zemi. Konstituce také upravovaly míru vlivu papežství v Anglii a členové anglické církve se stali podřízenými krále a státního práva. Clarendonské konstituce nebyly ale něčím úplně novým, co by v Anglii do té doby vůbec nebylo. Většina tohoto dokumentu byla tvořena prostým přepracováním staršího anglického práva. Některé body ale skutečně nové byly a anglické církve se dotýkaly velmi negativně. Hned první klauzule tohoto dokumentu, která zcela otevřeně říká, že v případě jakýchkoliv rozepří či neshod má rozhodující slovo královský soud, byla přijímána velmi negativně. Tento bod všechny církevní soudy degradoval a stal se jasným symbolem oslabení moci církve. Další velmi nepříjemnou klauzuli představoval článek 4., který zakazoval všem arcibiskupům, biskupům a kněžím opouštět Anglické království bez

⁷³ GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

⁷⁴ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 261. [vid. 11. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

králova svolení. I tato doložka jasně demonstruje snahu Jindřicha II. získat absolutní kontrolu a nadřazenost nad církví v Anglii. Méně či více nepříznivě se klerikům jevíly i další body této konstituce, tyto dva ale mezi všemi vyčnívaly nejvíce. Vydáním tohoto dokumentu se Jindřich II. pokusil smazat výdobytky anglické církve, které se jí podařilo získat během povolné vlády Štěpána z Blois. Celá situace se však velice komplikovala kvůli odbojnému arcibiskupovi z Canterbury, který se nakonec nehodlal s omezováním práv církve smířit.⁷⁵

Když papež viděl, jak se vztah anglického krále a canterburského arcibiskupa opět vyostřuje, rozhodl se do celého sporu znovu vložit. Vyslal do Anglie rouenského arcibiskupa Rotroda, který měl zjednat mezi Jindřichem II. a Tomášem Becketem smír. Král však nechtěl o smíření s arcibiskupem vůbec uvažovat. Jediné, co by jej přimělo ke znovuotevření diskuze, bylo vydání papežské buly, kterou by Alexandr III. potvrdil Jindřichovy zákony. Papež ale takovou bulu vydat nehodlal, a tak k uklidnění situace v Anglii nedošlo. Král následně vyslal norwichského biskupa Johna z Oxfordu a královského kancléře Geoffroye Ridela k papeži. Ti žádali o legátství pro záležitosti celé Anglie pro Rogera, arcibiskupa z Yorku. Ten by následně mohl svými prostředky konfrontovat canterburské arcibiskupství. Papež s touto žádostí ale nesouhlasil a sám navrhl, aby se legátem Anglie stal Jindřich. Podmínka papeže však byla taková, že Jindřich nepodnikne žádné ofenzivní kroky proti arcibiskupovi z Canterbury. Král ale s Alexandrovým návrhem jednoznačně nesouhlasil. Jindřich se potřeboval s odbojným Becketem vypořádat a přijetí papežovy podmínky by mu v této problematice akorát svázalo ruce. S výsledkem jednání byl tak Jindřich velmi nespokojen a ve svém rozhořčení poslal dopisy jmenující jej legátem zpátky papeži.⁷⁶

3.1.4 Koncil v Northamptonu

Ve dnech 6. – 12. října roku 1164 proběhl koncil v Northamptonu, který svolal Jindřich II. kvůli sporu mezi arcibiskupstvím v Canterbury a maršálem Johnem FitzGilbertem. Maršál vlastnil dědičně právo na určitou část půdy na arcibiskupském dvorci a dlouhodobě nezískal žádné odškodnění. Tento spor byl ale vyřešen velmi rychle a Becket byl odsouzen k úhradě sumy 500 liber za to, že způsobil maršálovi potíže. Přestože se arcibiskup snažil odvolat, jeho odvolání u krále ani jeho baronů nemělo šanci na úspěch. Tím ale koncil

⁷⁵ The Constitutions of Clarendon, in: *Britain express* [online], [vid. 15. 10. 2017], dostupné z: <http://www.britainexpress.com/History/medieval/clarendon.htm>.

⁷⁶ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 261. [vid. 11. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; STAUNTON, Michael. *The lives of Thomas Becket*. New York, Palgrave 2001, s. 100 ISBN 978-0719054556..

v Northamptonu neskončil. Král následně započal velký zápas s Becketem. Chtěl využít této příležitosti a donutit arcibiskupa spolupracovat. Tomáš věděl, že ve sporu s králem nemá již v Anglii téměř žádného významného spojence, a proto chtěl, co nejdříve vyhledat pomoc přímo u papeže Alexandra III., který byl stále ve Francii. Becket proto požadoval povolení k opuštění Anglie, které mu ale Jindřich odmítl vydat.⁷⁷

Po předchozích událostech se Tomáš cítil duševně vyčerpaný a bylo mu velmi zle. Když se o tom král dozvěděl, nechal si jej okamžitě k sobě zavolat. Král chtěl Becketovi nemoci využít k tomu, aby mu mohl znepríjemňovat život ještě více. Tomáš ale v daný den skutečně nebyl schopen ze zdravotních důvodů ke králi dorazit. I proto ho přišli navštívit dva významní šlechtici: Robert, earl z Leicesteru a Reginald, earl z Cornwallu, kteří králi potvrdili, že se arcibiskup nemůže dostavit okamžitě. Tomáš si velmi dobře uvědomoval, v jak složité situaci se nachází a začal se obávat vyhnanství. K arcibiskupovi z Canterbury se také dostaly zprávy od služebných na královském dvoře, že pokud se za Jindřichem vydá, bude uvězněn nebo popraven. Je otázkou, do jaké míry byly zvěsti o plánovaném zavraždění arcibiskupa pravdivé, osobně bych příliš nevěřil tomu, že by chtěl Jindřich II. takovýmto mučednickým způsobem Becketa odstranit. Král by si tím jen poškodil prestiž a navýšil počet nepřátel. Na druhou stranu to, že chtěl Jindřich arcibiskupa uvěznit a přesvědčovat jej třeba i trochu násilnými metodami, se už tak nepravděpodobné nezdá. Ať už však byly tyto zprávy pravdivé či nikoliv, Becket se o svůj život neobával a poté, co se jeho zdravotní stav zlepšil, se vydal za anglickým králem.⁷⁸

Po vyřízení všech důležitých věcí se svými nejbližšími přáteli se canterburský arcibiskup rozhodl vypravit na královský dvůr za Jindřichem II. Ještě před svým odchodem ale oslavil s největším nasazením mši sv. Štěpána a vložil svůj osud do rukou soudci nejvyššímu – Bohu. Po skončení mše sv. Štěpána si Becket přehodil přes ramena svoji štolu, oblékl si černou kanonickou kápi a vyrazil na královský dvůr. Lidé z mnoha čtvrtí se kolem něho shromáždili a s velkým zájmem sledovali jeho odchod. Když později Becket dorazil do králova sídla, svíral ve své pravé ruce kříž a levou rukou vedl svého koně. Arcibiskup poté vešel do vnější komnaty, kde se usadil a čekal na Jindřichův pokyn.⁷⁹

⁷⁷ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 262-263. [vid. 3. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁷⁸ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 263-264. [vid. 3. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁷⁹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 264. [vid. 3. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

Na královu žádost se na královský dvůr dostavil také jeho věrný londýnský biskup Gilbert. Ten Becketa odsoudil za to, že přišel „vyzbrojen“ křížem a pokusil se mu jej silou vzít. Avšak arcibiskup držel kříž příliš pevně, a tak Gilbert neuspěl. Tuto situaci pozoroval i Jindřich, biskup z Winchesteru, kterému se jednání Gilberta nelíbilo a zastal se canterburského arcibiskupa. Další, kdo přistoupil k Tomášovi, byl Roger, arcibiskup z Yorku. I ten se pokusil Becketa zbavit kříže, avšak mírnější cestou nežli Gilbert. Roger argumentoval tím, že Becketův kříž nemůže obstát proti královu meči, tudíž nemá ani smysl, aby s ním ke králi chodil. Pro Tomáše Becketa měl ale kříž velký význam. Byla to jeho spirituální zbraň, která mu dodávala sílu. Mezitím, co Tomáš čekal na krále, si někteří dvořané povídali o plánované vraždě canterburského arcibiskupa. I proto zde vládlo velké napětí a očekávalo se, že bude Becket chtít královský dvůr opustit a bude hledat ochranu u papeže. Na základě těchto okolností všichni biskupové Becketovi radili, ať splní královu požadavku, vzdá se svého stolce a vydá se mu na milost. Arcibiskup z Canterbury ale tato doporučení jednoznačně odmítl a pevně si stál za svým postojem.⁸⁰

Následně si Jindřich zavolal Becketa k sobě a začal ho vyslýchat. Následovala série finančních požadavků, které měly za cíl arcibiskupa zlomit. Král požadoval po Becketovi 30 000 liber za držbu majetků, které mu dříve svěřil do správy. Částka, se kterou král na arcibiskupa vyrukoval, byla pravděpodobně vymyšlená.⁸¹ Tomáš sebral veškerou svoji sílu a reagoval na krále tím, že již není jeho kancléřem, nýbrž arcibiskupem a svým zvolením do tohoto úřadu byl od všech finančních povinností a dalších sekulárních požadavků osvobozen. Výslech byl pro arcibiskupa skutečně velmi náročný. Tomáš byl ale nepoddajný a jeho projevy krále akorát rozzuřily. Becket dal Jindřichovi jasně najevo, že se již před ním nehodlá dále hájit a odešel. Anglický panovník následně udělil pokyn svým baronům, aby urychleně vynesli rozsudek. Ten byl pro arcibiskupa nepříznivý. Tomáš Becket byl odsouzen k vězení na samotce. Král poté vyzval své věrné šlechtice: Reginalda z Cornwallu a Roberta z Leicesteru, aby oznámili Becketovi jeho trest. S ním však canterburský arcibiskup v žádném případě nesouhlasil. Byl ale zatlačen do úzkých a neměl již mnoho možností, jak z dané situace uniknout. Proto prohlásil: „*Ve jménu všemohoucího Boha a pod trestem exkomunikace vám zakazuji vynést nade mnou dnes rozsudek, a to i proto, že jsem požadoval přítomnost našeho*

⁸⁰ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 264-265. [vid. 4. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁸¹ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 54.

pána papeže.⁸² Mezitím, co šlechtici nesli králi tuto odpověď, Becket na nic nečekal, došel si pro svého koně a chtěl uprchnout z králova dvora. Lidé, kteří jej viděli, jak prchá, na něho hanlivě pokřikovali a chtěli, aby respektoval svůj trest. Arcibiskup však tyto hlasy nevnímal a pokračoval až k hlavní bráně, která ale byla zamčená. Tomáše se tak zmocnil strach, že ho jeho nepřátelé zajmou a odvedou. Naštěstí se u brány objevil také Peter de Munetorio, Becketův stoupenec. Ten uviděl svazek visících klíčů vedle brány. Jeden z těchto klíčů skutečně bránu odemkl a Tomáš Becket tak mohl z králova dvora uprchnout.⁸³ Král v reakci na Tomášův útěk nevydal žádný příkaz k okamžitému pronásledování či zatčení. Domníval se, že otevřené projevy násilí vůči arcibiskupovi, by nepředstavovaly dobré řešení situace a jen by mu ubraly na popularitě. Nehledě na to, že počet spojenců, které Becket v Anglii měl, byl minimální a zřejmě i proto jej král nepovažoval za přílišnou hrozbu. Ukázal tedy raději svoji velkorysost a nechal canterburského arcibiskupa uniknout, což byla ale nakonec jeho velká chyba, protože pomoc a podpora, kterou Becket za hranicemi Anglického království získal, byla přeci jen větší, než mohl kdokoliv v této době předpokládat.⁸⁴

3.2 Vyhnanství Tomáše Becketa

Poté, co Becket opustil královský dvůr, zamířil ke kanovníkům do opatství v Saint Andrew, kde byl pohoštěn a mohl zde strávit noc. Tomáš tajně započal také přípravy na svoji cestu, protože jeho cílem bylo dostat se do Francie za papežem Alexandrem. Doufal, že u papeže najde pochopení pro své záležitosti, a hlavně také ochranu, neboť v Anglii se již necítil bezpečně. Na své výpravě se zastavil ve městě Lincoln, kde převlékl svůj šat a společně s ním odhodil i své jméno. Začal si říkat Dereman a o jeho jménu i vzhledu vědělo pouze pár nejbližších přátel. Becket začal využívat odlehle a skryté cesty, pomocí kterých směřoval se svými společníky k pobřeží. Cestovali pouze v noci, ve dne se skrývali. Nakonec výprava doputovala až do přístavu Sandwich, který nalezneme na jihovýchodě Anglie. Zde čekala na Becketa loď, která ho v ranních hodinách tajně převezla do Flander, odkud neprodleně zamířil

⁸² Volný překlad z originálu: „*In the name of Almighty God, and under penalty of excommunication, I forbid you this day to pronounce judgment upon me, inasmuch as I have appealed unto the presence of our lord the pope.*“ in: ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 266. [vid. 4. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁸³ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 266. [vid. 4. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁸⁴ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 99.

do Francie.⁸⁵ A tak tedy canterburský arcibiskup na začátku listopadu roku 1164 odešel z Anglie a tím započalo jeho vyhnanství.⁸⁶

Dříve, než se Becket dostal na dvůr francouzského krále Ludvíka VII., dopravili se sem vyslanci anglického krále: Gilbert Foliot, biskup londýnský a William, earl z Arundelu. Jejich cílem bylo zabránit styku canterburského arcibiskupa s papežem. Jindřich měl obavu, že by papež mohl Becketovi naklonit svoji přízeň, což by mu jen zkomplikovalo jeho plány a vypořádání se s ním. Když francouzský král viděl, kolik nenávisti je směřováno proti vypovězenému arcibiskupovi, tím více začínal mít pro jeho situaci pochopení. Ludvík tedy anglickým vyslancům nepomohl a postavil se na stranu arcibiskupa.⁸⁷

Francouzský král vyslal kaplana Františka za papežem Alexandrem, který jej požádal o pomoc ve věci Tomáše Becketa, arcibiskupa z Canterbury. Alexandr na tuto výzvu odpověděl kladně a rozhodl se Becketovi pomoci. A tak se mohl canterburský arcibiskup začít těšit přízni a podpory papeže, která se pro něj stala skutečně klíčovou. Anglický král následně vyslal k papeži početnou výpravu duchovenstva i šlechticů, jejichž cílem bylo poškodit Tomáše falešnými obviněními z různých špatných činů. V čele této výpravy stanuli přední biskupové z významných anglických měst. Byl zde Roger, arcibiskup z Yorku, Jindřich, biskup z Winchesteru a Gilbert, biskup z Londýna. Papeže tato výprava navštívila ve francouzském městě Sens. Vzneseným obviněním však papež nepřikládal žádnou váhu, neboť věděl, že nejsou pravdivá a mají Becketa pouze poškodit. Když výprava viděla, že u papeže neuspěje, požádala jej, aby poslal do Anglie dva legáty, kteří by ve jménu Boha a římskokatolické církve spor mezi anglickým králem a canterburským arcibiskupem pomohli vyřešit. Papež ale odmítl legáty vyslat, neboť si byl velmi dobře vědom moci anglického krále Jindřicha II., který by mohl legáty snadno ovlivnit. Výprava tak dopadla naprostým neúspěchem a vrátila se zpět do Anglie.⁸⁸

Becket následně předal papeži kopii Clarendonských konstitucí, kterou přijal na koncilu v Clarendonském paláci. Tomáš proti ustanovení tohoto dokumentu sám usilovně bojoval,

⁸⁵ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 267. [vid. 4. 9. 2017], dostupné z:

<https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁸⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 101.

⁸⁷ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 267. [vid. 4. 9. 2017], dostupné z:

<https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁸⁸ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 268. [vid. 15. 10. 2017], dostupné z:

<https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

a doufal, že ho Alexandr v jeho boji podpoří. Když si papež přečetl jednotlivé body, byl jejich formulacemi zděšen a vyjádřil jednoznačné odsouzení. Za přítomnosti kardinálů, kléru i dalšího lidu papež tyto zákony zavrhl a každému, kdo by je chtěl dodržovat či je jakkoli podporovat, hrozil exkomunikací z římskokatolické církve. Je zajímavé, že Alexandr ještě před vydáním Clarendonských konstitucí Becketovi doporučoval, aby se králi podřídil i přesto, že neznal přesně jeho záměry. Až nyní papež zjistil, že jeho představa o Jindřichových úmyslech byla naprosto zcestná a že s obsahem tohoto dokumentu nemůže souhlasit. Od této doby tak Alexandr začíná s nutnou dávkou diplomacie bojovat proti Clarendonským konstitucím.⁸⁹

Anglický král si byl dobře vědom nebezpečí, které pro něj může spor s papežstvím představovat. Proto neváhal s učiněním dalšího kroku a roku 1165 vydal edikt, který Clarendonské konstituce ještě zotřoval. Král se vydáním tohoto ediktu snažil zabránit vyhlášení interdiktu nad Anglii. Kdokoliv by takový mandát od papeže či canterburského arcibiskupa do Anglie přinesl, byl by považován za zrádce a zajat. Král také zdůraznil, že žádný církevní hodnostář nemá právo bez královského souhlasu opouštět Anglii či se do ní bez povolení vracet. Pokud by někdo k papeži či Becketovi přeci jen zamířil bez povolení, byl by okamžitě vypovězen ze země. Osoby zastupující papeže či canterburského arcibiskupa měli přístup do Anglie také zakázán. Porušení tohoto zákazu král trestal vězením.⁹⁰

I přes velice komplikovanou situaci Becket stále doufal, že se mu podaří anglického krále přesvědčit o nesprávnosti jeho zákonů. V dopisu, který mu roku 1165 poslal, stálo, že by se rád vrátil do Anglie a rád by znovu viděl svého krále, kterého respektuje. Tomáš chtěl ale krále napravit, protože dle jeho názoru se Jindřich choval velmi nesprávně. Becket se skutečně chtěl vrátit v klidu a míru do svého domova a byl připraven začít znovu králi sloužit a být mu plně loajální. Požadoval však po králi, aby znovu navrátil důstojnost církvi, a to zejména arcibiskupství v Canterbury a jemu samotnému.⁹¹

Jindřich ale o Becketovo napravování nestál. V této době neměl již canterburský arcibiskup u krále žádnou přízeň a jejich vztahy byly opravdu špatné. Anglický král začal v důsledku sporu postupovat ofenzivně proti Becketovým příbuzným v Anglickém království.

⁸⁹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 268. [vid. 15. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹⁰ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 269. [vid. 8. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹¹ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 270-273. [vid. 8. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

Ještě roku 1165 vypověděl z Anglie, a ze všech svých dominií, všechny obyvatele, kteří měli příbuzenskou vazbu k Tomáši Becketovi. Zde již můžeme vidět, jak hluboce spor s canterburským arcibiskupem krále ovlivňoval a zaslepoval. Jindřich přestával být spravedlivý a začal si vylévat svůj vztek i na lidech, kteří se proti němu nijak neprovinili, a kteří dodržovali a plně respektovali jeho zákony.⁹²

Papež Alexandr III. se roku 1165 vrátil zpět do Říma a Becket zůstával stále ve Francii.⁹³ Poté, co canterburský arcibiskup a jeho společníci opustili papežský dvůr, rozhodli se přemístit do cisterciáckého opatství v Pontigny. Tento klášter se nacházel nedaleko papežského sídla v Sens. Papež napsal Becketovi doporučující dopis, a tak se arcibiskup přemístil.⁹⁴ Becket strávil v Pontigny následující dva roky. Poté, co anglický král nabyl podezření, kde se Becket skrývá, dostal opat tamního kláštera od Jindřicha nepřijemnou zprávu. Král opatovi vyhrožoval vypovězením všech mnichů tohoto kláštera z Anglie, pokud zjistí, že klášter poskytuje Becketovi útočiště. V důsledku toho Becket z kláštera odešel sám a dobrovolně, protože nechtěl způsobit opatství v Pontigny tak velké potíže. Tomáš následně zamířil přímo k francouzskému králi Ludvíkovi a požádal ho o pomoc. Ludvík měl pro canterburského arcibiskupa skutečně pochopení a opět mu v tíživé situaci pomohl. S podporou francouzského krále se tak Becket vydal do kláštera sv. Kolumba nedaleko města Sens,⁹⁵ kde nakonec strávil téměř 4 roky svého vyhnanství.⁹⁶

Papež Alexandr III. se pokusil zpočátku roku 1166 oslovit Jindřicha II. dopisem, ve kterém poměrně smířlivě vyzýval anglického panovníka k přehodnocení jeho stanoviska ke svým kontroverzním zákonům a útočnému postoji vůči římskokatolické církvi. Apel ze strany papeže nebyl ale v tomto psaní dostatečně důrazný a Jindřich na něho reagoval.⁹⁷ Proto se Alexandr III. 24. dubna téhož roku vložil do královsko-arcibiskupského sporu podstatně

⁹² ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 278-279. [vid. 17. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹³ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 269. [vid. 8. 9. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹⁴ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 106.

⁹⁵ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 279. [vid. 17. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹⁶ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 331. [vid. 28. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

⁹⁷ The Letter of pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 279-281 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

významněji. Papež jmenoval Tomáše Becketa legátem pro canterburskou provincii. Tím dal arcibiskupovi značnou dávku pravomocí, což se rozhodně nelíbilo králi Jindřichovi. Ten se začal obávat především exkomunikace. Svolal proto shromáždění biskupů do Chinonu, kde klerici jednoznačně podpořili krále a hodlali blokovat budoucí Becketovu činnost. Canterburský arcibiskup poslal biskupům do Anglie dopis, ve kterém žádal o spolupráci a pomoc v otázkách jeho provincie. Pomoci se ale nedočkal. Angličtí biskupové v čele s londýnským Gilbertem Foliotem stáli jednoznačně na straně krále a naopak velmi kritizovali Becketa. Dle Foliota by však vyloučení krále z církve poškodilo nesčetné množství lidí společně s ním. Proto takový trest považoval za opravdu extrémní a doufal, že se tak nikdy nestane. Gilbert Foliot byl králi velice loajální, a proto není divu, že papeži napsal dopis obhajující Jindřicha II. Pod pohrůzkami exkomunikace se ale anglický král přeci jen začal alespoň trochu snažit vztahy s papežstvím urovnat. V otázce Becketa dokonce prohlašoval, že canterburský arcibiskup nikdy nebyl z Anglie vypovězen, a tudíž se může kdykoliv svobodně vrátit. Král však stále kladl důraz na dodržování svých zákonů a v žádném případě je nehodlal měnit. Byl ale připraven plně odškodnit církev, byla-li by prokazatelně v některém soudu poškozena. Jindřich si tak ale pouze ospravedlňoval boj za svoji věc.⁹⁸

Jindřicha události roku 1166 značně znepokojovaly a pod tlakem těchto okolností pravděpodobně uvažoval i o podpoře schizmatu a vzdoropapeže. To nám dokazuje dopis, který poslal anglický král kolínskému arcibiskupovi Rainaldovi, u kterého hledal podporu v boji proti papeži Alexandrovi. Jindřich se opravdu cítil papežovým postojem zrazený, a proto arcibiskupovi psal otevřeně o tom, že nezmění-li Alexandr III. svůj kladný postoj k Becketovi, zcela se od něho odvrátí a vypoví i jeho stoupence ze svých zemí. To, že anglický král hledal pomoc a útěchu u kolínského arcibiskupa není příliš překvapivé, neboť právě Rainald z Dasselu se stal jednou z ústředních postav, která společně s Fridrichem Barbarossou prosazovala zvolení vzdoropapeže Viktora IV. Je ale velmi pravděpodobné, že tento dopis napsal anglický král pod vlivem emocí, neboť vzdoropapeže otevřeně nikdy nepodpořil.⁹⁹

Canterburský arcibiskup se mezitím stále snažil bojovat za práva anglické církve a nehodlal se spokojit se stávající situací. Nevadilo mu ani tak to, že musel zvládat

⁹⁸ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 284-285. [vid. 17. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 114.

⁹⁹ HENRY II., 1166. *Henry II to the Archbishop of Cologne*. Kings' Letters: From the Days of Alfred to the Coming of the Tutors Vol. I, Ed. Robert Steele a Alexander Moring, The De La More Press, Londýn 1900, s. 11-12.; OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa: císař a rytíř*. s. 296.

nepříjemnosti exilu a pohrdání lidem. Nejvíce ho trápilo to, že se z řad anglické církve nenašel nikdo, kdo by ho plnohodnotně následoval. Becket stále vnímal jednání Jindřicha II. jako křivdu na anglickém národu a zejména anglické církvi, která místo toho, aby nějakým způsobem reagovala a snažila se něco změnit, byla pasivní. Tomáš také vyčítal anglické církvi, že příliš brzy zapomněla na to, čím si on musel projít. Becket byl veřejně zostuzován, vedly se proti němu soudy, a i po jeho útěku mu král komplikoval život tím, že chtěl překazit jeho setkání s papežem. A jeho vlastní církev se za něho nepostavila. Canterburský arcibiskup dlouhou dobu očekával, že se s ním někdo z Anglie spojí a pomůže mu v boji za práva církve. To se však nestalo. Becket neměl v Anglii příliš spojenců, a tak to vypadalo, že je v tomto boji úplně sám.¹⁰⁰ Podobně tento spor vnímal i král Jindřich, který si byl vědom, že nebojuje ani tak s celým systémem, jako spíše s jedním nepoddajným jedincem, který brání všem pokusům o kompromisní fungování církve.¹⁰¹ Relativní mír a klid v Anglii, který byl vykoupen pasivitou církve, Becketa značně znepokojoval. Canterburský arcibiskup začínal v tomto zoufalství pomalu radikalizovat své názory. Chtěl, aby se anglická církev konečně probudila a zbavila se svého otroctví, do kterého jí uvrhl anglický král.¹⁰²

V průběhu roku 1167 na Becketa již plně dolehla tíha vyhnanství. Tomáš po celou dobu v exilu čekal na změnu v Anglii, doufal v obrat postoje anglického krále, který by mohl vést k jejich vzájemnému smíření. Od doby, kdy Becket opustil Anglii, se ale z hlediska vztahu státu a církve nic nezměnilo. Arcibiskup začínal litovat toho, že se všemu v podstatě podřídil, protože Anglii opustil. Tím došlo k úplnému zničení autority a svobod církve, neboť v Anglickém království nebyl nikdo, kdo by se králi postavil a za práva církve bojoval.¹⁰³

I papež začínal být čím dál více nespokojený z dosavadního vývoje sporu s Anglii. Papežství nebylo v této době zrovna v příliš dobré pozici, zejména kvůli stále probíhajícímu papežskému schizmatu, které Alexandrovi značně oslabovalo jeho pozici. Papež si dobře uvědomoval, že pokud by se mu podařilo naklonit si Jindřicha II. zpět na svoji stranu, tak by značně zvýšil své šance na získání rozhodující převahy nad vzdoropapeži. Zejména proto začalo

¹⁰⁰ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 289-290. [vid. 26. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹⁰¹ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 198.

¹⁰² ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 289-290. [vid. 26. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹⁰³ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 118; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 293. [vid. 26. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

papežství usilovat o co nejrychlejší ukončení konfliktu s anglickým králem. Alexandr III. opět poslal Jindřichovi dopis, ve kterém mu nyní psal o tom, že si je dobře vědom ochladnutí jejich vzájemných vztahů, ale velmi si je přeje napravit, a i přes jejich významné neshody chová stále k anglickému panovníkovi a celé Anglii otcovskou náklonnost.¹⁰⁴

Záhy se tak papež do celého sporu Jindřicha s arcibiskupem vložil velice aktivně a tentokrát nabídl velice konstruktivní řešení pro obě strany. Rozhodl se vyhovět dřívější žádosti Jindřicha a 1. ledna 1167 vyslal legáty, kteří měli královsko-arcibiskupský spor vyřešit. Papež vyslal legáty nejvyššího postavení, tzv. *legatus a latere*. Konkrétně se jednalo o kardinály Williama, který byl i přítelem anglického krále Jindřicha, a Otta. Legáti měli plné pravomoci vynést rozsudek nad náboženskými záležitostmi v otázce sporu anglického krále Jindřicha II. a canterburského arcibiskupa Tomáše Becketa. Papežští legáti však měli za úkol nevstupovat do Anglie dříve, než dojde ke smíření arcibiskupa s králem. Papež si byl také dobře vědom špatného postavení Becketa, proto zdůrazňoval, že zakazuje, jakkoliv jej obviňovat či jinak poškozovat, dokud jejich spor nedojde k legitimnímu závěru. Papež se již dříve obával zneužití velké moci Jindřicha a nespravedlivého soudu, který by mohli legáti vynést. Přestože v něm tato obava stále přetrvávala, rozhodl se legáty vyslat, neboť již jiné možné řešení tohoto složitého sporu neviděl.¹⁰⁵

Série schůzek mezi anglickým králem, canterburským arcibiskupem a legáty byla zahájena 18. listopadu roku 1167 v Normandii poblíž města Gisors. Zde započalo dlouhé přesvědčování Becketa ke snaze o vzájemné porozumění. Legáti vedli s arcibiskupem dlouhou diskuzi o situaci v Anglii a potřebách církve. Jedním z klíčových témat se stala vůle arcibiskupa k hledání kompromisu a požadavek na respektování královských zákonů v přítomnosti legátů. Becket však odmítl legátům cokoli slíbit a opět se tvrdě ohradil proti Clarendonským konstitucím, které zničily svobodu a privilegia církve v Anglii. Legáti tedy na Becketa naléhali, aby alespoň respektoval závěr, který v daném sporu vynesou. Canterburský arcibiskup ale odmítl dát legátům jakékoliv záruky a naopak prohlásil, že raději bude žít v exilu, nechá se vyloučit z církve a klidně i zemře, bude-li to ve jménu spravedlnosti a ochrany svobod církve. Arcibiskupova vůle pro spolupráci s legáty a hledání rozumného řešení byla tak prakticky nulová. Becket působil dojmem, že nebude schopen akceptovat jiný rozsudek nežli takový,

¹⁰⁴ The Letter of pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 295-296 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹⁰⁵ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 319-320. [vid. 27. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

který on sám považuje za správný. Tomáš legátům příliš nevěřil a obával se, že krále osvobodí. Legáti byli z konfrontace Becketa velice zklamáni, protože jejich vzájemná diskuze skončila naprosto neproduktivně. 27. listopadu se legáti sešli s anglickým králem a některými biskupy nedaleko Argentanu. Ani tato schůzka nepřinesla ale žádné řešení. Král sice na schůzku dorazil, ale byl velmi nepříjemný a také nejevil žádné snahy, které by vedly ke kompromisní shodě.¹⁰⁶

Tomáš Becket byl velmi nespokojen s děním v jeho domovské zemi a ani vložení papežských legátů do celé záležitosti jej nepřesvědčilo, aby ustoupil do ústraní a přenechal jim hlavní iniciativu. Becket roku 1168 exkomunikoval značné množství osob,¹⁰⁷ které přijaly v rozporu s posvátnými kánony církevní úřady, nezákonně nabyly svých pravomocí či bránily komunikaci s papežem a Becketem. Canterburský arcibiskup pověřil dohledem nad církevními záležitostmi a biskupstvími v Anglii Roberta, biskupa z Herefordu, kterého ještě jako jednoho z mála považoval za svého spojence.¹⁰⁸ Papež si však uvědomoval, že Becketova hromadná exkomunikace již tak problematický konflikt pouze zhorší, a proto legáti Tomášovi záhy zakázali vyhlašovat další církevní tresty.¹⁰⁹ Papež se také ukázal jako velmi vstřícný, když přislíbil všem osobám postiženým Becketovou exkomunikací zrušení tohoto trestu.¹¹⁰

Následně vyslanci obou stran naléhali na papeže a snažili se získat jeho podporu. Papež byl během posledních let vůči Jindřichovi skutečně vstřícný, a tak očekával určitou vstřícnost i od krále. Ta ale nepřicházela, a tak Alexandr začínal pomalu litovat toho, že proti Jindřichovi nepostupoval ofenzivněji. Papež nakonec poslal Jindřichovi výhružný dopis, ve kterém stálo, že nedohodne-li se s Becketem, bude muset nést katastrofální následky.¹¹¹

¹⁰⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 119; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 322-324. [vid. 28. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹⁰⁷ Exkomunikované osoby Tomášem Becketem z roku 1168: canterburský arcidiakon Geoffrey Ridel, canterburský vikář Robert, Richard de Iveschester, William Giffard, earl Hugh, Richard de Lucy, Adam de Cheringes, saliburský biskup Jocelin, Ranulph de Broc, Thomas Fitz-Bernard, Robert de Broc, Hugh de Saint Clair, Letardus de Norfleet, Nigel de Saccaville a Richard de Hastings.

¹⁰⁸ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 314-316. [vid. 27. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹⁰⁹ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 120.

¹¹⁰ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 319-320. [vid. 27. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹¹¹ The Letter of Pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 318-322 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

6. ledna roku 1169 došlo k setkání Becketa s anglickým a francouzským králem. Tomáš byl nakonec přesvědčen, aby před Jindřichem poklekl a požádal jej o příměří. Jindřich se tomuto aktu v podstatě nebránil, také se chtěl s Becketem usmířit. Především ale požadoval, aby arcibiskup respektoval právní zvyklosti jeho předků, ke kterým se Jindřich snažil Anglii navrátit. Na to Becket však reagoval prohlášením, že uposlechne pouze zvyků, které pomohou chránit jeho církev. Obě tato tvrzení tedy byla značně protichůdná, neboť zákony anglického krále církve významně poškozovaly a rozhodně ji nechránily. Stejně jak tomu bylo v Clarendonu a Northamptonu, tak i zde si Becket neodpustil pronést svoji jízlivou poznámku, která opět vše zkazila. Arcibiskupovi společníci se jej snažili přesvědčit, aby alespoň prozatím nekladl žádné podmínky a souhlasil bez výhrad. To se však Becketovi nepovedlo, a tak byl smysl celé schůzky pokažen. Jindřich poté opustil toto setkání rozčilený a nespokojený. Becket zde ztratil značnou část sympatií i u Ludvíka, kterému se arcibiskupovo nediplomatické chování nelíbilo. Od tohoto setkání začal francouzský král více sympatizovat s Jindřichem nežli s Tomášem.

V dubnu roku 1169 se canterburský arcibiskup rozhodl znovu zakročit proti svým nepřátelům. 13. dubna vyslal do Anglie dopis, ve kterém exkomunikoval londýnského biskupa Gilberta Foliota a několik dalších, kteří neoprávněně nabyli majetků v canterburském arcibiskupství. Foliot přijal Becketovu exkomunikaci s velkou nelibostí. Už jen proto, že Londýn byl nezávislý a nespadal tak do jurisdikce arcibiskupa z Canterbury. I přes Foliotovy ostré výhrady v něm nakonec převládla náboženská poslušnost, a tak začal jednat, jako by exkomunikace byla skutečně platná. Jak Foliot, tak Becket poslali svá svědectví papeži, který se nakonec přiklonil na stranu londýnského biskupa a žádal Becketa o odvolání jeho postihů.¹¹²

3.3 Becketův návrat do Anglie

Královsko-arcibiskupský spor mezi Jindřichem II. a Tomášem Becketem se stával stále komplikovanější a celou římskokatolickou církev nijak netěšil. Anglický král byl stále blíže exkomunikaci a vyhlášení interdiktů nad celým královstvím. Kromě papežství byla tímto problémem znepokojena i Francie, kde arcibiskup z Canterbury našel dobré zázemí a podporu v jeho exilovém působení, které započalo již roku 1164. Počátkem roku 1170 se dostává do Francie zpráva o tom, že anglický král s významným přispěním papeže změnil názor a chce se Becketem usmířit. Jindřich si příliš dobře uvědomoval, že nepřijme-li arcibiskupa zpět, dojde

¹¹² KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 120-123.

k vyhlášení interdiktů. Přesto se však Clarendonských konstitucí stále nevzdával a doufal, že když se s Becketem smíří, tak se mu podaří konstituce zachovat. Přestože muselo být anglickému panovníkovi jasné, že po návratu arcibiskupa do Anglie vyvstanou staronové spory, prozatím se těmito otázkami nezabýval. V očích francouzského krále Ludvíka a mnoha místních biskupů tento akt smíření značně vylepšil obraz Jindřicha II. Začátkem listopadu roku 1170 se tak canterburský arcibiskup po dlouhých 6 letech exilu vrátil do Anglie.¹¹³

Ještě před Becketovým návratem do Anglie dokázal anglický král opět vše zkomplikovat. Již začátkem roku 1170 začal plánovat korunovaci svého syna Jindřicha Mladíka. Jindřich II. chtěl zcela cíleně vynechat z této záležitosti Tomáše Becketa, který se ještě stále nacházel ve Francii. Anglický král se tak zcela očividně snažil zničit další šanci na smíření s canterburským arcibiskupem. Becket se také záhy dovídá o tom, že byl Gilbert Foliot papežem zproštěn viny a osvobozen od exkomunikace. To byla pro něho největší rána, která značně otrásla jeho důvěrou v papeže a římskou spravedlnost.¹¹⁴

Když papež zjistil, že Jindřich II. chce provést korunovaci svého syna, vyslal do Anglie dopisy, ve kterých zakazuje všem anglickým biskupům, aby Jindřicha Mladíka korunovali, dokud král neodvolá Clarendonské konstituce a protipapežský edikt. Papežova další podmínka byla také ta, že samotnou korunovaci provede canterburský arcibiskup. Je však otázkou, jestli se tyto dopisy skutečně k anglickým biskupům dostaly, protože Jindřich v březnu roku 1170 ještě zesílil opatření blokující komunikaci s papežem a Becketem.¹¹⁵

14. června roku 1170 svolal Jindřich II. velký koncil do Londýna, kterého se zúčastnili významní šlechtici a duchovní Anglie. Ve Westminsteru následně proběhla korunovace Jindřicha Mladíka, nástupce a syna Jindřicha II. Hlavní úlohu při této slavnostní události měl Roger, arcibiskup z Yorku, jemuž dále asistovali Hugh, biskup z Durhamu, Walter, biskup z Rochesteru, londýnský biskup Gilbert a saliburský biskup Jocelin. Nikdo si při této korunovaci nevzpomněl na Tomáše Becketa. Díky papežovu úsilí se angličtí biskupové o jeho zákaz pravděpodobně dozvěděli i přes Jindřichovu komunikační blokádu. Přesto jej neuposlechli a postavili se raději na stranu anglického krále.¹¹⁶ Poté, co se Becket o korunovaci

¹¹³ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 126, 133; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 330-331. [vid. 28. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹¹⁴ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 127-128.

¹¹⁵ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 130.

¹¹⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 130; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 326. [vid. 28. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

mladého Jindřicha dozvěděl, okamžitě napsal stížnost papeži. Jeho kritika byla namířena především proti Rogerovi, arcibiskupovi z Yorku a další biskupům, kteří se korunovace účastnili. Papež následně poslal Rogerovi dopis, ve kterém mu vyčítal jeho postup. Nelíbila se mu obrovská loajalita anglických biskupů vůči králi, kteří zcela zapomněli na to, že právě anglický král zničil většinu svobod anglické církve.¹¹⁷

Becket byl následně přesvědčen, aby se 22. července setkal s Jindřichem II. ve Fréteval. Oba zde nakonec projevili značnou dávku diplomacie a neřešili předchozí spory. Jejich vzájemná rozmluva probíhala v ryze přátelském duchu, jako za starých časů, kdy ještě bývali přátelé. O Clarendonských konstitucích během tohoto setkání nezaznělo jediné slovo.¹¹⁸ Tak se tedy vyhrocená situace uklidnila a Jindřich II. písemně ratifikoval dokument o usmíření. Král se zde zavázal k tomu, že navrátí čest svému království. Becket nebyl s nejasnou formulací tohoto dokumentu spokojen. Potvrdila se mu jeho domněnka, že na krále neplatí nic jiného než výhrůžky. Papež naléhal na Becketa, aby jednal s králem diplomaticky, neboť se obával vzniku schizmatu. S královým postupem ale také spokojen nebyl, a proto 9. října vyslal biskupy z Rouenu a Sens k anglickému králi. Biskupové jej měli přesvědčit, aby přidal do svého slibu i to nejzásadnější – tedy odvolání „*prokletých Konstitucí*.“ Papeži již s králem pomalu docházela trpělivost, a tak hrozba vyhlášení interdiktu nad Anglií byla opět velká. Alexandr chtěl také exkomunikovat biskupy, kteří se účastnili korunovace Jindřicha Mladíka. Becket však žádal papeže, aby jejich exkomunikace pozdržel. Canterburský arcibiskup se chystal právě v této době na návrat do Anglie a chtěl, aby vše proběhlo v klidu. Papež nakonec Becketově žádosti vyhověl.¹¹⁹

Tomáš Becket nakonec 3. listopadu roku 1170 opustil francouzský Sens a zamířil do domovské Anglie. Dle arcibiskupových informátorů byly canterburská půda i kostely rozkrádány a otázka navrácení majetku nebyla stále zcela dořešena. I přesto se však arcibiskup rozhodl navrátit do svého domova, kde na něj čekala řada nepřátel.¹²⁰ Když Becket opouštěl před šesti lety Anglii, mnoho lidí jej považovalo za zrádce a zbabělce. Tento obraz u řady z nich

¹¹⁷ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 327. [vid. 28. 10. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

¹¹⁸ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 131.

¹¹⁹ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 132.

¹²⁰ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 133.

přetrval po celou dobu, a proto není překvapením, že při svém návratu nebyl všemi přijat kladně a hrozilo mu reálné nebezpečí.

Přestože spousta lidí návrat canterburského arcibiskupa vítala, jeho příchod představoval určitou předzvěst katastrofy. Becket věděl, že návrat do Anglie je pouhým začátkem staronových sporů a problémů, které bude muset řešit. I přes toto riziko byl canterburský arcibiskup rád, že se po mnoha letech strávených ve francouzském exilu vrací domů. Becketova družina se vylodila v přístavu v Sandwich, kam přišlo Tomáše přivítat velké množství jeho příznivců z celé Anglie. Becket po svém návratu vypadal velmi spokojeně. Měl zpátky svůj arcibiskupský primát, zdálo se mu, že jeho vyhnanství ještě posílilo opozici proti králi a mnoho lidí jej považovalo za hrdinu a patriota. Přesto ale nesmíme zapomínat na to, že proti Becketovi stála v Anglii velmi silná opozice v čele s významnými šlechtici a biskupy.¹²¹

Tomáš Becket přijel do Canterbury 2. prosince roku 1170. Obyvatelé Canterbury ho přijali velmi vlídně a byli rádi, že se jim arcibiskup konečně vrátil. Brzy po jeho návratu jej navštívili vyslanci biskupů Gilberta, Jocelina a Rogera, kteří již obdrželi papežské dopisy exkomunikující je z církve. Biskupové žádali, aby Becket zrušil jejich tresty. Tomáš prohlásil, že by jejich exkomunikace klidně odvolal, nekonali by již v rozporu s papežovými rozhodnutími. Hlavní slovo v této otázce měl ale papež Alexandr, který neměl zájem vynášet nad výše zmíněnými biskupy mírnější trest. Gilbert a Jocelin byli připraveni podrobit se, Roger nikoliv. Ten nakonec oba biskupy přesvědčil, že má dostatek moci i bohatství, aby se vypořádal s králem i papežem, a tak se papežovu rozsudku nepodřídil žádný z exkomunikovaných biskupů.¹²²

Jedním z významných Becketových problémů v Canterbury se stal boj o majetky. Velká část arcibiskupství byla zkonfiskována a ani po Tomášově návratu se v tomto ohledu nic zásadně nezměnilo. Jednalo se zejména o královské úředníky a králi loajální biskupy, kteří za nepřítomnosti arcibiskupa získali značné množství majetků a pozemků na canterburském dvorci. Becketovy snahy o navrácení majetků mu začaly dělat nové nepřátele. V Anglii se také začaly šířit zvěsti o tom, že by mohl být napaden. V reakci na tyto informace přijal Becket malou skupinu rytířů, která ho měla ochraňovat. Tato informace se dostala i ke králi, avšak nebyla pravdivě interpretována. Jindřichovi informátoři přinesli králi zprávu o tom, že si arcibiskup připravuje svoji soukromou armádu. To Jindřicha znepokojilo. Přestože se Becket

¹²¹ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 134.

¹²² KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 135.

navrátil z exilu domů do Canterbury, k jiným významným změnám v Anglii nedošlo. Jindřich II. nehodlal Clarendonské konstituce odvolat a Becket se silnou podporou papežství o jejich zrušení stále usiloval. Neřešená situace tak byla v podstatě na mrtvém bodu a bylo pouze otázkou času, kdy spor znovu vygraduje. Obě strany si velmi dobře uvědomovaly, že nedojde-li k nějakým ústupkům, jejich konflikt nebude možné vyřešit klidnou cestou.¹²³

Na Štědrý den se Becket rozhodl učinit velmi ofenzivní krok v otázce majetkových sporů a exkomunikoval všechny osoby, které držely canterburské pozemky a kostely neprávem.¹²⁴ Tomáš hromadně exkomunikoval preláty, královy služebníky a i biskupy. Anglického krále Becket opět velmi rozlítil a rozhodl se proti němu zakročít. Je velmi pravděpodobné, že se Jindřich právě na Štědrý večer dohodl se svými barony na tom, že Tomáš Becket musí být umlčen. Ozbrojené jednotky tak na králův příkaz zamířily do Canterbury. Anglický panovník nechal také střežit pobřeží pro případ, že by chtěl Becket opět uprchnout z Anglie. Jindřich chtěl arcibiskupa zajmout a uvěznit nebo ho prostě jen držet v klášteře v Canterbury, dokud neodvolá všechny postihy, které uvalil na své nepřátele.¹²⁵ Není dnes zcela jisté, jestli anglický král Becketovu vraždu plánoval či nikoliv. Je ale velmi pravděpodobné, že to jeho záměr vůbec nebyl a že chtěl skutečně arcibiskupa jen zajmout a donutit jej splnit jeho požadavky. Avšak odpor, se kterým se královi vojáci setkali, nakonec vyústil ve vraždu.¹²⁶

29. prosince dorazili do arcibiskupství v Canterbury čtyři rytíři v čele s Robertem de Brocem, synovcem Ranulpha de Broca, který spravoval arcibiskupství během Becketova exilu. Poté, co se rytíři setkali s Tomášem, požadovali osvobození exkomunikovaných osob od trestu. Becket rytířům jednoznačně odmítl vyhovět. Ti mu poté začali vyhrožovat a byli připraveni ho i zabít. Becket se jako obvykle opět s nikým neporadil o tom, jak s rytíři jednat a svými odmítavými slovy je akorát provokoval. Tomášův věrný spolupracovník Jan ze Salisbury vyčítal arcibiskupovi jeho nediplomatické jednání, kvůli kterému rytíři začali jednat násilně. Becket ale prohlásil, že je na smrt připraven.¹²⁷

Smrt byla Becketovi skutečně blíže možná více, nežli si myslel. Rytíři nakonec na Tomáše zaútočili v arcibiskupské síni. Mniši, kteří zrovna byli po jeho boku, ho přesvědčili,

¹²³ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 137-138.

¹²⁴ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 138.

¹²⁵ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 139.

¹²⁶ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 141.

¹²⁷ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 141-143.

aby se snažil uprchnout do katedrály. Becket společně s mnichy nejprve směřoval do mnišského kláštera, kde však na ně již čekali další rytíři. Arcibiskup s nimi chtěl promluvit, avšak mniši jej nenechali a raději s ním směřovali k vysokému oltáři nad hrobkou v katedrále. Pomalu se stmívalo a vše bylo velmi temné, což Becketovi mohlo umožnit snáze uprchnout do hrobky nebo na střechnu. Posléze ale rytíři prorazili do katedrály a arcibiskupa dostihli. Znovu byl vyzván k tomu, aby odvolal svůj trest nad těmi, které exkomunikoval. Becket opět odmítl. Rytíři se poté na arcibiskupa vrhli. Reginald FitzUrse ho bodl do ramene. Před dalším útokem se arcibiskupa snažil chránit Edward Grim,¹²⁸ klerik z Cambridge,¹²⁹ který při následujícím útoku přišel málem o ruku. Becket velmi krvácel a byl po vzpurném boji s rytíři vyčerpán. Nebyl u něj již nikdo, kdo by ho mohl chránit. Poslední slova umírajícího arcibiskupa byla: „*Do tvých rukou, ó velký Pane, vkládám svoji duši. Ve jménu Ježíše a jeho církve přijímám smrt.*“¹³⁰ Při svých posledních slovech se arcibiskup snažil ještě naposledy natáhnout ruce jako při modlitbě. K umírajícímu Becketovi se poté přiblížil Richard Brito, který ho velmi silně zasáhl do hlavy. Čtvrtý z rytířů, Hugh de Morville držel se svým namířeným mečem dav lidí opodál. Celou brutální vraždu zakončil následovník rytířů Hugh Maucler. Ten šlápl na krk mrtvého muže a prohlásil: „*Tento zrádce již nevstane.*“¹³¹ Ihned poté pronikli rytíři do arcibiskupských pokojů a začali je rabovat. Následujícího rána přijel Robert de Broc zpět do arcibiskupství a vyhrožoval mnichům, že nespálí-li Becketovo tělo tajně, bude předhozen psům. Mnichové raději poslechli a Becketovo tělo spálili v hrobce.¹³²

¹²⁸ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 148.

¹²⁹ Edward Grim, in: *Spartacus Educational* [online], [vid. 23. 2. 2018], dostupné z: <http://spartacus-educational.com/NORgrimm.htm>.

¹³⁰ Volný překlad z originálu: „*Into thy hands, O Lord, I commit my spirit,*“ „*I accept death for the name of Jesus and his Church.*“ in: KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 148.

¹³¹ Volný překlad z originálu: „*This traitor will not rise again.*“ in: KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 148.

¹³² BENEDICT OF PETERBOROUGH. *The Chronicle of "Benedict of Peterborough": The Murder of Thomas Becket, Archbishop of Canterbury, 29 December 1170*. Přel. Scott McLetchie, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 8. 10. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/1170benedict-becket.asp>; KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 148.

4 Ostrovní expanze Jindřicha II.

Pokud bychom chtěli hodnotit Jindřichovy výsledky na poli vojensko-politickém, tak mezi jeho největší úspěchy lze rozhodně zařadit rozšiřování plantagenetské říše právě v oblasti britských ostrovních království. Jindřichova snaha podmanit si tato území a získat je do sféry svého vlivu, probíhala nakonec poměrně dlouhou dobu. Nový anglický král plný energie započal své expanzivní úsilí již ve 2. pol. 12. století. Zisk Walesu, Skotska a Irsku se ale ukázal jako nelehký úkol, a tak Jindřich prakticky po zbytek svého života usiloval o upevnění své moci v těchto oblastech. V rámci tohoto záměru Jindřich opakovaně střídal strategii hrubé vojenské síly s umem diplomatického jednání a určitých malých kompromisů. Anglický král začal dobývat ostrovní království s plnou podporou papežství, neboť mu roku 1155 vystavil papež Hadrián IV. bulu, jenž ho k této expanzi opravňovala. Papež považoval zejména Iry za náboženské barbary, a proto se mu představa ovládnutí této oblasti anglickým panovníkem poměrně zamlouvala. Poté ale přišel rok 1163 a s ním i počátek vyčerpávajícího sporu Jindřicha II. s Tomášem Becketem a následně i s papežstvím. Tím se celá ostrovní záležitost začala velmi komplikovat. Anglický král musel v tomto období řešit mnoho problémů naráz. Velké množství složitých politicko-náboženských záležitostí čekalo na Jindřicha v Anglii. Například právě v tomto období se snažil otevřít problematiku dvojího soudnictví (církevního a světského). Další věci řešil na evropském kontinentu, kde měl jednak své rodné panství Anjou a také ve Francii byl Becket, se kterým se několikrát anglický král sešel v Normandii ve snaze napravit vzájemné vztahy. Kromě toho stále probíhaly spory s ostrovními vládci, kteří se nehodlali vzdát bez boje. Léta 1163–1170 tak byla pro anglického krále velmi obtížná a přinesla mu více problémů, než pravděpodobně on sám očekával. Po smrti canterburského arcibiskupa Jindřichovi jedna velice nepříjemná překážka zmizela a nová se v podstatě nevyskytla, takže po roce 1170 se mu dařilo v ostrovní expanzi podstatně lépe než v předešlém sedmiletí. Do značné míry jej ale pravděpodobně smrt Becketa vnitřně zasáhla, neboť jeho přístup se k určitým záležitostem a vyjednáváním ztátně změnil, což si i ukážeme v následujících podkapitolách.¹³³

¹³³ CLANCHY, Michael. T. *England and its rulers 1066-1307*. 3. vyd. Malden, Blackwell 2006, s. 112
ISBN 1-4051-0650-6.

4.1 Wales

Jindřich jakožto silný panovník s ambicemi navrátit dynastii z Anjou moc a slávu v rámci celé Evropy započal svoji ostrovní expanzi právě ve Walesu. Ten byl v této době rozdělen na dvě království: Gwynedd na severu a Deheubarth na jihu. Roku 1157 podnikl anglický král vojenskou výpravu proti Owainu z Gwyneddu, severowaleskému králi. Jindřich nepodcenil přípravy a jeho vojska postupovala naprosto bez problémů. Owain si velmi rychle uvědomil, že tento boj nemůže vyhrát a nechtěl zbytečně prolévat krev svých lidí, proto se nakonec rozhodl kapitulovat. Anglický panovník následně uznal Owaina jako svého leníka, který mu musel složit *homagium*.¹³⁴ Od této doby tak patřil Gwynedd pod svrchovanost Anglického království a Jindřich poměrně jednoduše připojil první nové území ke své říši. Trošku větší obtíže mu ale dělala jihowaleská říše pod nadvládou Rhyse. Ten byl sice nejprve donucen podvolit se anglickému králi, ale tento mír nevydržel dlouho. Rhys se nechtěl s anglickou nadvládou smířit a roku 1162 vyhnala jeho vojska překvapivým útokem Jindřichovu posádku ze strategického hradu v Llandovery, což anglického krále vcelku přirozeně rozhněvalo. Jindřich měl v této době velké množství starostí a obtíží, které musel řešit jak v Anglii, tak i v Normandii, zejména se jednalo o počátek sporu s anglickou církví a vzpurným Becketem. I přes tyto komplikace král neváhal, rychle sestavil vojsko a v dubnu roku 1163 se vydal dobýt Rhysův Deheubarth. Toto jihowaleské království se opravdu nemělo šanci ubránit síle anglického krále. Rhys se tak Jindřichovi poměrně snadno podvolil. Anglický panovník chtěl původně Rhyse exemplárně potrestat za jeho troufalost, a tak jej přivezl do Anglie jako svého vězně a zajatce. Nakonec se ho ale Jindřich rozhodl znovuustanovit panovníkem Deheubarthu a i on tedy složil anglickému králi ještě roku 1163 ve Woodstocku *homagium*. Tento lenní hold muselo společně s Rhysem složit i dalších pět předních mužů Walesu. Tím si ale anglický král znepřátelil velkou část místního obyvatelstva a následně zde vypuklo povstání, které bylo namířeno proti nadvládě Anglického království. Jindřich reagoval válečnou kampaní, kterou připravil společně se svými barony na koncilu v Northamptonu. Vojenské výpravě ale nakonec nepřálo počasí a nehostinné podmínky jí velmi brzdily. Extrémní přívalové deště významně komplikovaly této armádě postup skrze lesy Walesu. Nepříliš významné výsledky tohoto tažení tak Jindřicha velmi frustrovaly. Nemluvě o tom, že i vrcholil jeho spor s Becketem a papežem, když se oba stavěli proti jeho Clarendonským konstitucím. Pod vlivem všech těchto okolností, nechal Jindřich zmrzačit a pověsit 21 waleských zajatců. Roku 1166 pak Jindřich zamířil do Normandie, odkud se následující celé 4 roky do Anglie

¹³⁴ Lenní hold.

nevrátil. Až do roku 1171 probíhaly ve Walesu menší potyčky, které ale nepřinášely rozřešení tohoto sporu. Mezitím zemřel Owain z Gwyneddu, který se ještě v posledních letech svého života dostal do střetu s Tomášem Becketem a papežstvím. Becketa kritizoval především za to, že nedosadil na post bangorského biskupa jeho kandidáta. Papežství zase Owain popudil tím, že si vzal za manželku svoji vlastní sestřenicí. Prakticky nejmocnější muž Walesu si tak ještě na sklonku svého života stihl udělat řadu vlivných nepřátel. Roku 1170 ale zemřel a jeho následovníkem se stal Rhys z Deheubarthu. Jindřich poznamenán Becketovou smrtí, vysílený dlouholetým sporem s ním a s papežstvím a také znaven složitostmi podmanit si Wales se roku 1171 s Rhysem smířil a tím waleské povstání skončilo. Posledních několik let bylo pro Jindřicha nesmírně náročných a problémy, které musel řešit, byly na všech frontách. Období počátků jeho vlády, kdy mu ve spolupráci s jeho talentovaným kancléřem vycházelo vše téměř bez problémů, se zdálo jako dávno zapomenuté a ztracené. Od této doby se již Jindřich nikdy nepokusil podmanit si Wales silou a snažil se s waleskými princí diplomatically vyjednávat. Rhys posléze uznal závislost svého království na Anglii, která nakonec nebyla ani nikterak přísná. Ta ale byla do značné míry založena na přátelském vztahu obou panovníků a delší budoucnost tak nebyla vůbec zaručena.¹³⁵

4.2 Skotsko

V letech 1153–1165 byl skotským panovníkem král Malcolm IV, jenž měl normanské kořeny stejně jako jeho protějšek na anglickém trůnu. Malcolmova matka pocházela z Normandie a matka jeho otce byla dokonce vnučkou sestry věhlasného normanského panovníka Viléma I. Dobyvatele. Skotský král byl na svůj původ patřičně hrdý, neboť Normané byli v tomto období považováni za velmi uznávaný a slavný rod. Malcolm také obdivoval způsob vlády, kterým panoval Jindřich I. Anglický, a v mnohém jej tento vladař inspiroval. Jindřich II. Plantagenet měl tak vyjednávání s Malcolmem mnohem snazší než s jinými panovníky, neboť zvyky obou těchto králů byly založeny na poměrně stejných kulturních základech. V neposlední řadě tak bylo i docela nepravděpodobné, že by se tato království v čele s Normany měla střetnout v brutálním boji. Na rozdíl od Walesu či Irska Jindřich nikdy neprojevil přílišnou snahu o vojenskou intervenci do vnitřních záležitostí Skotského království a jednal se zdejšími panovníky mnohem přívětivěji. I přes tyto přátelské vazby Skotsko ale přeci jenom jeden problém pro anglického krále představovalo. A tímto problémem byla hranice, která prakticky až do 16. století mezi těmito říšemi neexistovala. Za vlády Jindřicha II.

¹³⁵ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 161-164; BARBER, Richard. *Henry Plantagenet.* s. 149-150.

Plantageneta tak mezi jeho a Skotským královstvím nebyla stanovena žádná demarkační linie, což představovalo na širokém území pomyslné hraniční oblasti značné nejasnosti.

Krátce poté, co se stal Jindřich II. anglickým králem, povolal Malcoma IV. do Chesteru, který novému panovníkovi Anglie složil *homagium*. Je velmi pravděpodobné, že Malcolmův předchůdce David I. byl také vazalem anglického krále Jindřicha I., a tak s tímto aktem neměl přílišný problém ani Malcolm. K tomuto tvrzení ale nemáme dostatek důkazů, a tudíž jej musíme brát s nadhledem. Lenní závazek mezi Jindřichem II. a skotským králem byl formulován poměrně nejasně, a pro panovníka Skotska nebyl příliš svazující. Jindřich byl ale spokojený, neboť mu i takováto vágní kontrola nad Skoty stačila. Při vzájemných setkáních se Jindřich nad Malcolmem nikdy příliš nepovyšoval a se skotským panovníkem jednal vždy důstojně. Již zde můžeme tedy vidět, že spolupráce obou vládařů byla skutečně dobrá a nedělali si vzájemné obtíže. Jejich vztah lze poměrně dobře přirovnat k vazalství anglického panovníka ke králi francouzskému, kdy angličtí králové také skládali *homagium* a poskytovali vojenskou pomoc v případě potřeby, ale odmítali platit poplatky. Pokud tedy opravdu velice obdobný vztah panoval i mezi Jindřichem II. a Malcolmem IV. a vše nasvědčuje i tomu, že Jindřich skutečně příliš do vnitřních záležitostí nezasahoval, lze Skotsko považovat *de facto* za nezávislé, i když se stalo *de iure* vazalským královstvím Anglie.¹³⁶

Malcolm nakonec roku 1165 umírá bezdětný a novým skotským králem se stává William. Ten se poměrně brzy postavil do opozice proti Jindřichovi. Nový skotský panovník začal sympatizovat s waleskými princí, kterým se jejich závislost na Anglii vůbec nelíbila. William tak částečně podpořil jejich povstání proti Anglickému království roku 1173, i když je nutné zmínit, že aktivita skotského panovníka v tomto sporu nebyla až tak významná jako v případě princů. William měl vůči vazalství Skotska na Anglii určité výhrady, ale nelze popřít fakt, že postup Jindřicha vůči Skotům byl nejmírnější a nejpřijatelnější ze všech třech ostrovních království. William byl tak ve svém postupu opatrný a nebyl ochoten obětovat tolik, co princové z Walesu, kteří ještě nezapomněli na brutální boje s anglickým panovníkem. Jindřich nakonec povstání potlačil poměrně snadno a podařilo se mu zajmout i Williama. Ten byl donucen podepsat dohodu ve Falaise, která obsahovala přísné mírové podmínky pro Skotsko. Všichni skotští duchovní měli v první řadě prokázat svoji věrnost anglickému panovníkovi, na příkaz anglického krále mu byli povinni všichni vlastníci skotské půdy složit *homagium* nebo měl také například skotský panovník povinnost platit poplatek za využívání

¹³⁶ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 169-172, 177-179; BARBER, Richard. *Henry Plantagenet.* s. 89, 96, 125.

několika svých hradů a pozemků, které si Jindřich touto smlouvou přivlastnil.¹³⁷ Formální ratifikace pak proběhla roku 1175 v anglickém Yorku. Přestože dohoda zněla velmi tvrdě, Jindřich nebyl v jejím dodržování příliš důsledný a krále Williama nakonec tedy příliš neomezovala. Jejich vzájemné vztahy byly od této doby opět poměrně dobré a roku 1185 mu Jindřich II. dokonce plně odpustil účast ve válce a navrátil jeho království veškerou čest a slávu, kterou mělo v předešlém období.¹³⁸

4.3 Irsko

Irsko bylo v období 12. století územně velmi roztržštěné a fungoval tady v podstatě podobný způsob monarchie jako ve zbytku Evropy. Existovalo zde několik menších království a provincií, které neměly jednotnou vládu až do roku 1542, kdy tzv. *Crown of Ireland Act* ustanovil jednotné Irské království.¹³⁹ Nejbližší ke sjednocení panovnické moci v Irsku ve 12. století měl král Murchetach MacLochlainn, který byl označován jako tzv. „*high king*“ – tedy velký či nejvyšší král, jenž stál nad ostatními irskými panovníky. Jeho blízkým přítelem a spojencem byl král Leinsteru Dermot. Opozice z ostatních irských království proti nim však sílila a od roku 1161 se Murchetachova vláda začínala pomalu hroutit. Společně s tím upadala i moc krále Dermota, který byl zbaven svého království především díky snahám panovníka z Connachtu. Roku 1166 pak také zemřel Murchetach a svržený Dermot se rozhodl vyhledat pomoc u Angličanů.

Irští králové měli s Anglií velmi dobré vztahy již za vlády Jindřicha I. Anglického. Zejména Murchetach a Jindřich I. byli po dlouho dobu velice dobrými přáteli a jejich vzájemné vztahy se mírně zhoršily až na konci vlády anglického panovníka, kdy byl právě irský král zatažen do určitých intrik směřovaných proti Jindřichovi I. Dermot chtěl ale na dlouhé přátelství Anglie a Irska navázat, proto roku 1167 požádal Jindřicha II. Plantageneta o setkání. Společně se oba panovníci sešli v Akvitánii, kde Dermot požádal Jindřicha II. o pomoc při znovuzískávání svého panství v Irsku. Aby anglickému králi dokázal svoji oddanost, zůstal na jeho panství několik měsíců a společně s jeho barony se snažil vyřešit v té době probíhající spor s waleskými princí. Sesazený irský panovník získal následně od anglického krále povolení k náboru žoldáků v Bristolu, s jejichž ochranou se vrátil ještě roku 1167 do Irska, kde se pokusil

¹³⁷ Treaty of Falaise, in: *The History of England* [online], [vid. 6. 10. 2018], dostupné z: <https://thehistoryofengland.co.uk/resource/treaty-of-falaise-1174/>.

¹³⁸ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 184-187; BARBER, Richard. *Henry Plantagenet.* s. 178-183.

¹³⁹ Crown of Ireland Act, in: *legislation.gov.uk* [online], [vid. 6. 10. 2018], dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/aip/Hen8/33/1>.

shromáždit vojska na podporu anglického krále. Dermot si opravdu chtěl naklonit Jindřichovu přízeň tak, jak jen to bylo možné, neboť věděl, že sám nemá proti irské opozici šanci uspět. Svrženému králi se ale nepodařilo svolat velké množství mužů, neboť jeho záměr o potlačení Walesanů příliš velkou podporu v Irsku nezískal, nehledě na to, že ani jeho reputace nebyla v této době příliš dobrá. I když tak počet vojáků anglického spojence nebyl vysoký, Irové měli výhodu v bojové technice, jenž byla jejich protivníky skutečně respektována. Jejich hlavní sílu představovalo perfektní pevninské opevnění, které se obvykle stavělo na přírodním mírně upraveném vrchu a bylo celé obklopené příkopem. Takto vystavěným pevnostem se říkalo *motte* a bývaly zpravidla vybavené kvalitními lučištníky, silnou pěchotou a rytíři na koních. Irská opevnění *motte* byla skutečně vyhlášená a přinesla tomuto národu skvělou reputaci na poli bojových pevností. Dermotova pomoc nakonec skutečně stačila k tomu, aby bylo waleské povstání potlačeno, a nelze popřít, že si Jindřich této podpory vážil a možná byl i krátce poté ochotný sesazenému králi pomoci ve znovuzískání jeho království a také titulu velkého krále. To už ale nestihl, neboť Dermot roku 1171 zemřel.

Novým dědicem království Leinsteru se stal Richard de Clare známý pod přezdívkou „Strongbow,“ který si vzal za manželku Dermotovu dceru. Ten se velmi krátce poté, co si začal dělat nárok na toto království, dostal do sporu s Rorym O’Connorem, velkým králem Irska, jenž mu nechtěl ponechat pod správou více území nežli severní část Dublinu, Waterford a Wexford. Rozhodně tedy nesouhlasil s tím, aby Richard v Leinsteru vládl. Do tohoto konfliktu se nakonec zapojil i Jindřich II., který byl údajně pozván jak Iry, tak i Richardem. Obyvatelé Leinsteru se pravděpodobně obávali Richardovy krutovlády, neboť se řada z nich aktivně podílela na sesazení jeho předchůdce z trůnu nebo s tímto rozhodnutím alespoň tiše souhlasila. Proto považovali za menší zlo nadvládu Anglie. Strongbow se následně pravděpodobně začal obávat toho, že by mohl být Jindřichem připraven o všechna území, která si nárokoval, proto ho raději pozval také a žádal jej o to, aby si mohl ponechat Leinster jako jeho vazal. Jindřich měl určitě svůj zájem na tom, aby získal další území pod svoji správou. Nechtěl ale v této době dělat příliš ukvapené expanzivní kroky. Nacházíme se totiž v období velmi krátce po vraždě Tomáše Becketa a to poslední, co si anglický král v tuto chvíli přál, bylo rozhněvat si papeže svými neuváženými kroky. Proto i přes vidinu této obrovské příležitosti postupoval Jindřich zpočátku velmi obezřetně.¹⁴⁰

¹⁴⁰ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 189-193.

Papež Alexandr III. nakonec anglického krále poměrně mile překvapil, když jeho intervenci do irských záležitostí nejenom prostě schválil, ale Jindřicha v ní poměrně výrazně podpořil. Papežství mělo v náboženských otázkách Irska také své zájmy a papež doufal, že skrze anglického panovníka by je mohlo naplnit. Jeho představy ale nelze považovat za přespříliš překvapivé, neboť již na počátku 50. let 12. století se Alexandrův předchůdce Evžen III. snažil irskou církev reformovat. Papežství v této oblasti usilovalo o to, aby hlavní slovo v náboženských otázkách příslušelo biskupům a ne cisterciáckým opatům, kteří měli na většině území obrovskou moc. Tato reforma ale skončila neúspěchem, neboť bez zásahu moci světské nebylo možné takovéto velké změny prosadit. Panovníkem, který pomůže Alexandrovi uskutečnit náboženskou přeměnu Irska, se měl stát právě Jindřich II. Anglický král tak získal poměrně snadno plnou podporu moci papežské a mohl otevřeně vstoupit do záležitosti Irska. Richard de Clare rozhodně nebral zásah anglického panovníka do místních záležitostí na lehkou váhu a byl si vědom rizik, které by mu vojenský zásah proti němu přinesl. Snažil se tedy diplomaticky vyjednávat o tom, aby si mohl ponechat své království. Jindřich II. nakonec souhlasil a Strongbow se stal jeho leníkem. I přes tuto dohodu s Richardem anglický král nakonec ale stejně vojenskou výpravu do Irska podnikl, protože ještě zbývalo vyřešit otázku zbytku země. Jindřichovým cílem nejspíše nikdy nebylo zdevastovat a vyplenit Irsko, spíše chtěl ukázat svoji vojenskou moc a psychologicky zapůsobit na velkého krále Roryho O'Conora. To se mu nakonec vlastně povedlo skvěle, Rory se podřídil Jindřichově vůli a souhlasil i s ustanovením Richarda jako panovníka Leinsteru. Zdá se dnes poměrně nepravděpodobné, že by byli irští králové nuceni skládat lenní hold, jak tomu bylo v ostatních ostrovních královstvích. Anglický panovník si uvědomoval komplikovanost této oblasti a měl stále v nedávné paměti, jak velké obtíže právě kvůli *homagiu* zažil například ve Walesu. Jindřich se pravděpodobně přeci jenom snažil z minulosti poučit a nechtěl si již zbytečně komplikovat život.¹⁴¹ Definitivní vztah mezi Jindřichem II. a velkým králem Irska stanovila tzv. Windsorská smlouva uzavřená roku 1175. Anglický král ponechal Rorymu celé jeho území výměnou za to, že mu bude dobře sloužit a bude prostě „jeho člověkem.“ Přestože je v tomto textu použit výraz vazal, není zde ani zmínka o tom, že by irský panovník musel skládat lenní hold.¹⁴²

¹⁴¹ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 194-205; BARBER, Richard. *Henry Plantagenet.* s. 152-154.

¹⁴² Treaty of Windsor, in: *Ireland in History* [online], [vid. 3. 10. 2018], dostupné z:

<http://irelandinhistory.blogspot.com/2012/10/6-october-1175-treaty-of-windsor-was.html>.

Jindřich se tak nakonec vypořádal s Irskem poměrně mírně. Po velice nepříjemném konfliktu Anglického království s Walesem Jindřich patrně zjistil, že ne vždy je užití hrubé síly nejlepším řešením a že smířlivějším postupem může přeci jenom dosáhnout často téměř stejných, ne-li i lepších výsledků. Je také otázkou, do jaké míry jej ovlivnil spor s Becketem, neboť v tomto případě nakonec nepříliš dobrá diplomatická jednání vedla ke smrti arcibiskupa, což si nejspíše Jindřich nepřál, i když pravdou zůstává fakt, že paradoxně smrt Tomáše Becketa Jindřichovi v mnoha ohledech rozvázala ruce a především mu zase naklonila přízeň papežství, které se nechtělo anglickému panovníkovi mstít za arcibiskupa a naopak doufalo, že právě s jeho podporou se mu podaří vybudovat v ostrovních oblastech podobnou sakrální strukturu, jako byla ve zbytku plantagenetské říše.

5 Anglie a papežství po smrti Tomáše Becketa

5.1 Důsledky Becketovy smrti

Vražda Tomáše Becketa v canterburské katedrále způsobila, že se v následujících staletích stalo toto místo jedním z nejčastějších cílů poutníků. Lidé z mnoha koutů Evropy chtěli spatřit na vlastní oči místo, kde zahynul jeden z předních římskokatolických arcibiskupů. Ať už se názory na něho jako osobu různí, nelze popřít, že po celé období svého arcibiskupského mandátu bojoval za věc, kterou považoval za správnou a neohlížel se na to, zdali má podporovatele či je v konfliktu prakticky sám. Tomáš udělal během života mnoho chyb a spoustu svých činů mohl provést diplomatictější, ale po celou tuto dobu své přesvědčení nezradil, a to ani pod silným nátlakem, který na něho byl vyvíjen. Minimálně tato Becketova vlastnost je přeci jen obdivuhodná. Jeho životní příběh se poměrně záhy stal námětem mnoha děl spisovatelů a byl značně zpopularizován. Vyprávění o Becketově životě se tak rychle stalo součástí lidového folklóru.¹⁴³ Zrekapitulujeme-li si životy canterburského arcibiskupa a anglického krále, zjistíme, že si oba muži byli povahově vlastně velice podobní. Během poměrně vysokého počtu jejich vzájemných schůzek oba naráželi na to, že ve svých proslovech byli až moc upřímní. Ani jeden z nich nedokázal pečlivě vážit svá slova a shoda se jim tak hledala velice těžce. Zejména Becket nedokázal nikdy uvažovat o kompromisech, což vzhledem k jeho nepříjemné situaci, do které se ve vyhnanství dostal, nebylo úplně rozumné. Domnívám se, že kdyby alespoň v části své vize o budoucnosti královsko-církevního vztahu v Anglii nakonec canterburský arcibiskup ustoupil, mohlo se nějaké, byť třeba dočasné, řešení nalézt. K tomu ale nedošlo, a i proto nakonec tento spor vyústil v mučednickou smrt Tomáše

¹⁴³ KNOWLES, David. *Thomas Becket*. s. 1.

Becketa, kterou si s největší pravděpodobností ani samotný král nepřál. Nejasnosti ohledně vraždy Becketa se následně začaly aktivně řešit prakticky v rámci celé Evropy. Zcela jasný závěr, který by jednoznačně odpověděl na otázku, jaký podíl viny měl Jindřich II. na zavraždění Tomáše Becketa, nebyl nikdy stanoven. Je ale pravděpodobné, že papež nakonec uvěřil i díky několika svědectvím v Jindřichovu nevinu. Velice důležitou obhajobu anglického krále přednesl například králův sekretář Petr z Blois nebo biskup Roger z Worcesteru. Jindřich na svého zavražděného arcibiskupa nikdy nezapomněl a ani nezanevřel. Udělal z něho svého hlavního patrona, který ho měl ochraňovat a pomáhat mu v bojích s nepřáteli. Jasnou odpověď na to, jakou roli sehrál Jindřich II. ve vraždě Tomáše Becketa, nelze dát ani dnes, ale veškeré okolnosti nasvědčují tomu, že anglický král chtěl canterburského arcibiskupa pouze umlčet, ale jeho cílem nebylo jej zavraždit. A to zejména i proto, že vztah s papežstvím byl roku 1170 již natolik poškozený, že se církevní tresty vznášely nad Anglickým královstvím a Jindřichem II. jako Damoklův meč, a přestože král sice nechtěl papeži svévolně ustupovat, vyhlášení exkomunikace či interdiktu se přeci jen obával. V takovém případě by totiž bylo jeho království významně poškozeno a oslabeno, což si anglický panovník rozhodně nepřál. V neposlední řadě je důležité si uvědomit, že anglický král neměl žádný zájem na tom, pouštět se do otevřeného boje s papežem. I proto věřím, že vraždu Tomáše Becketa, jednoho z předních evropských arcibiskupů, nenařídil.

Becketovi se nakonec stala osudnou přeci jen jeho neústupnost. Ani ve chvílích, kdy byl jeho život v naprostém ohrožení, nebyl schopen diplomatického vyjednávání a raději si zvolil smrt. Možná, že i po mučednické smrti vnitřně toužil a doufal, že tím něco změní, neboť jeho poslední rozhovor s rytíři, kteří jej zavraždili, nelze popsat ani jako neutrální, Becket je naprosto neskrývaně provokoval. Mohla být právě takováto smrt Becketův plán?¹⁴⁴ To je otázka, na kterou se již dnes zcela jednoznačnou odpověď nedozvíme. Ať už byl Tomášův záměr jakýkoliv, je nutné konstatovat fakt, že jeho smrt zásadním způsobem v Anglii nic nezměnila. Vyhrocené vztahy mezi Jindřichem II. a papežstvím se poměrně rychle zklidnily a Clarendonské konstituce zkrácené o dva body platily nadále.¹⁴⁵ Nelze ale popřít, že by vražda Tomáše Becketa nepokazila jinak úspěšnou vládu Jindřicha II. Až dokonce svého života byl

¹⁴⁴ PETER OF BLOIS. *Description of Henry II.* Přel. Scott McLetchie. 1177, Dopis č. 66 Walterovi, arcibiskupovi palermskému, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 12. 2. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/1177peterblois-hen2.asp>; Peter of Blois, in: *Spartacus Educational* [online], [vid. 13. 2. 2018], dostupné z: http://spartacus-educational.com/Peter_of_Blois.htm.

¹⁴⁵ viz kap. 5.2.

anglický král s touto událostí spojován. Někteří lidé jej viděli jako vraha, pro jiné byl zase tím, kdo Becketa ke smrti prakticky dohnal, což vlastně je ve své podstatě poměrně pravdivý pohled na věc. To však ale neměnilo nic na tom, že se proti Jindřichovi nepostavil nikdo, kdo by chtěl pokračovat v prosazování Becketových myšlenek. Nebyla to anglická církev, do které se anglickému králi podařilo dosadit značné množství svých podporovatelů, nebylo to papežství, jehož představy byly mnohem mírnější než ty Becketovy a nebyl to ani francouzský král, kterého spor Anglického království a papežství také netěšil a přál si jejich vzájemné usmíření. Nehledě na to, že i Becketova neochota k sebemenším ústupkům pomalu měnila původně velmi vstřícný postoj francouzského krále, který postupem času ztrácel pro canterburského arcibiskupa sympatie. Tomáš tak svojí smrtí sice získal váženou reputaci, jeho osoba a okolnosti vraždy se staly velmi diskutovanou záležitostí, prakticky ale jeho skon nepřinesl žádnou významnou nábožensko-politickou změnu v duchu jeho představ. Jediné, co nakonec Becketovi jeho tragický konec přeci jen přinesl, bylo to, že ho roku 1173 prohlásil papež Alexandr III. za svatého.¹⁴⁶

5.2 Vzájemné smíření

Přibližně rok a půl po smrti canterburského arcibiskupa Tomáše Becketa se papežství snažilo dojít ke smíru s Anglickým královstvím. Papež Alexandr III. vyslal na jaře roku 1172 legáty *a latere* do Normandie, kde se měli s anglickým králem setkat. Jindřich II. měl po vraždě Tomáše Becketa přeci jen z papežství trochu obavy. Poté, co se tedy Jindřich dozvěděl o tom, že papež vyslal legáty vyjednávat o příměří, téměř okamžitě přerušil svoji návštěvu Irska a přispěchal na setkání. První vzájemná schůzka proběhla 17. května roku 1172 ve francouzském Savigny. Účastnilo se ji značné množství vážených představitelů církve i státu. Vše bylo připraveno k tomu, aby se obě strany smířily. Jindřich ovšem toto shledání prakticky celé zhatil. Místo snahy dojít ke smíření, anglický král odmítl legátům uznat absolutní mandát. Vadilo mu především to, že vstoupili na jeho území bez povolení. Jindřich pln hněvu nakonec po krátké době tuto schůzku opustil úplně. Tak tedy skončil první pokus o usmíření papežství s Anglickým královstvím. Kardinálové ale v Normandii zůstali i nadále. Jindřichovo chování totiž bylo svým způsobem předvídatelné. S jeho agresivní strategií vyjednávání a obviňováním druhých se již v minulosti setkali. Papežství anglického krále během dlouholetého sporu s Becketem poznalo poměrně dobře a je tak i dost možné, že ani jiný počátek snah o usmíření

¹⁴⁶ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 518; Thomas Becket, in: *Saints Resource* [online], [vid. 15. 9. 2018], dostupné z: <http://saintsresource.com/thomas-becket>.

nečekali. Legáti velmi rychle zorganizovali druhou schůzku, která proběhla v Avranches. Zde se setkali papežští zástupci s anglickým králem 21. května. Jindřich zde prohlásil, že si Becketovu smrt nikdy nepřál a zcela popřel, že by jeho vraždu plánoval. Naopak zde řekl, že jej Tomášovo úmrtí zarmoutilo mnohem více, než tomu bylo u jeho vlastních rodičů. Legáti anglického krále vyslechli a následně přednesli své podmínky pro smíření. Jindřich měl vyslat 200 rytířů ve službách Templářů na své vlastní náklady do Svaté země. Dále měl odvolat všechny špatné zákony, které za svojí vlády vydal. Zejména se zde jednalo o dvě nejkontroverznější klauzule Clarendonských konstitucí. Jednak šlo o doložku, která nadřazovala královské soudy soudům církevním a poté tu, jenž zakazovala církevním hodnostářům opouštět Anglické království bez králova povolení. Dále papežství požadovalo, aby byla odškodněna a napravena veškerá újma spáchaná na canterburském arcibiskupství. Poslední podmínka papežství pak přikazovala Jindřichovi jít bojovat do Španělska proti Saracénům. Papežští legáti oznámili všechny tyto body zcela veřejně a bylo zde zdůrazněno, že se tyto podmínky budou vztahovat nejenom na Jindřicha II. a Alexandra III., ale také na královské i papežské nástupce, aby po smrti panovníka či papeže nenastal nový spor. Přestože podmínek, které měl anglický král splnit, nebylo málo, podíváme-li se na ně podrobně, zjistíme, že jsou vlastně poměrně mírné. To, že chtěl papež po Jindřichovi vojenskou pomoc, pro něho rozhodně nemohlo představovat nepřekonatelnou zátěž, a proto tyto body anglického krále určitě významně netrápily. Po náročném období, kterým si celé canterburské arcibiskupství prošlo, jeho následná obnova se dala poměrně dobře očekávat. Domnívám se, že tento bod také pro Jindřicha nepředstavoval velký problém. A poté se dostáváme k tomu, co bylo pro anglického krále již od roku 1164 to nejzásadnější, a tedy Clarendonské konstituce. V této otázce papežství překvapilo asi nejvíce a nejvýrazněji, zde ukázalo svoji vůli a snahu dojít ke smíru. Prokleté Konstituce, jak je sám papež kdysi nazval, čítaly celkem 16 bodů, ze kterých nyní Alexandrovi stačilo odvolání pouhých 2 částí. Je sice pravda, že se jednalo o klauzule nejproblematictější, i přesto ale byl tento postup značně neočekávaný. Poměrně vágně papežství formulovalo i svůj požadavek na odvolání „špatných zákonů,“ což si mohl každý vyložit po svém. Jindřichovi se samozřejmě na první pohled zásah do Clarendonských konstitucí nelíbil a byl by raději, kdyby se obešly beze změny. Na druhou stranu si ale velice dobře uvědomoval, že odvoláním dvou sporných bodů se pro něho až tolik nezmění, a že podmínky papežství mohly být mnohem tvrdší. Anglický král nakonec bez přílišného otálení souhlasil a představené podmínky bez výhrady přijal. Tak byl tedy uzavřen tzv. Avrancheský konkordát, který smířil po dlouhém období rozporů Anglické království s papežstvím. Clarendonské konstituce se sice o dvě klauzule ztenčily, ale jinak platily i nadále, což bylo pro Jindřicha v tuto chvíli uspokojivé.

A jak tedy celkově zhodnotit smlouvu z Avranches? Určitě ji nelze považovat za Jindřichovu prohru, ale ani jako úplnou výhru. Myslím, že ji lze skutečně vnímat jako zdravý kompromis mezi oběma stranami, které už neměly chuť ani snahu ve vzájemném sporu pokračovat. Papež získal od Jindřicha alespoň nějaké ústupky a anglický král zase neztratil až tak mnoho.¹⁴⁷ Panovníkovi Anglie určitě ve smířlivém postupu papežství hodně pomohlo i to, že se za něho postavilo značné množství lidí, kteří věřili, že se na vraždě Tomáše Becketa nepodílel. Pravděpodobně nejdůležitější výpověď, která papeže bezesporu výrazně ovlivnila, přednesl jeden z mála věrných Becketových stoupců mezi biskupy, Roger z Worcesteru. I ten se u Alexandra III. přimluvil za Jindřichovu nevinu.¹⁴⁸

Během celého období, kdy byly vztahy mezi Jindřichem II. a Tomášem Becketem vyhocené, se papež Alexandr III. snažil oba muže smířit. I přesto, že se v pozdější fázi tohoto konfliktu postavil do značné míry za canterburského arcibiskupa, jeho cílem nikdy nebyl tak vyhraněný boj proti moci státu jako právě u Becketa. Papežství na rozdíl od Tomáše přeci jenom hledalo určitou harmonii, ve které by mohly stát i církve společně fungovat a vzájemně se podporovat. Becket ale žádnou harmonii nehledal a během vleklého sporu s králem mnohokrát ukázal, že není ochoten jednat o ústupcích a nehodlá se smířit s ničím jiným než se svým vlastním pojetím toho, jak by měly stát a církve fungovat a jaké by měly mít tyto instituce kompetence. Jindřich na společných schůzkách jednal často velmi impulzivně a nejedno shromáždění v zápalu hněvu opustil. I přesto se ale domnívám, že byl anglický král přeci jen trochu přístupnější než Becket a o některých věcech byl ochoten minimálně jednat. Po Tomášově smrti roku 1170 Alexandr nehodlal pokračovat v „jakési svaté válce“ proti státu. Papež skutečně nesdílel všechny Becketovy ideje, a proto započal s anglickým králem vyjednávat o příměří. To se podařilo díky konkordátu z Avranches, po jehož vydání začal papež vystupovat vůči Jindřichovi velmi vstřícně. Pokud by někdo předpokládal, že Alexandr následně zvýší svůj dohled nad Anglií a chodem anglické církve, byl by na omylu. Papež naopak vycházel Jindřichovi maximálně vstříc a jím navržené kandidáty na biskupské úřady potvrzoval. Jindřich si tak i do čela arcibiskupství v Canterbury prosadil člověka, kterého zde chtěl mít. Novým canterburským arcibiskupem se stal roku 1174 králův stoupenec Richard z Doveru. Ten chtěl

¹⁴⁷ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 160-161;

ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 354-355. [vid. 12. 9. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; The Constitutions of Clarendon, in: *Britain express* [online], [vid. 13. 3. 2018], dostupné z: <http://www.britainexpress.com/History/medieval/clarendon.htm>.

¹⁴⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 199; WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 520.

církev reformovat a jednou z jeho priorit byla i spolupráce se státem, což bylo přesně to, co si Jindřich již mnoho let představoval. Obraz anglické církve se tak po smrti Becketa znovu změnil a vypadal ještě loajálněji vůči králi než kdykoliv předtím. Naprostou většinu nových biskupů v období bezprostředně po smrti Tomáše Becketa představovali muži, které Tomáš ještě za svého života odsuzoval a označoval je jako „*arcid'ábly*“ či „*zplozence smilstva*.“¹⁴⁹ Zrušení dvou výše zmíněných klauzulí Clarendonských konstitucí se nakonec ukázalo i po letech jako dostatečný kompromis. Tím, že Jindřich tomuto požadavku vyhověl, naprosto perfektně odvrátil od zbytku tohoto dokumentu pozornost, neboť papežství se již Konstitucemi více nezabývalo.

Podíváme-li se na to, jak se během necelých dvou let podařilo poměrně snadno zahladit spor mezi Anglickým královstvím a papežstvím, nemůžeme dojít k jinému závěru nežli tomu, že Tomáš Becket byl v celém konfliktu skutečně ústřední postavou. Byl osobností, jež tento spor v podstatě rozpoutala, člověkem, jenž jej udržoval neustále vyhrocený a ve finále to byl opět on, který jej *de facto* svojí smrtí ukončil. I když toto rychlé smíření bylo překvapivé, papež následně udělal něco, co se jeví ještě překvapivějším. Opora, kterou ještě během 70. let 12. století anglický král v Alexandrovi III. našel, byla veliká. Jindřich v tomto období vedl svoji poměrně úspěšnou expanzivní politiku v oblasti britských ostrovů a papež ho v ní plně podporoval a naopak hrozil těm, kdo by se chtěli postavit a vzepřít tomuto „*nanejvyš křesťanskému králi*.“ Přestože se anglický král tvářil, a možná tomu i tak skutečně bylo, že ho Becketova smrt velmi zarmoutila, v praxi pro něho znamenala malé vítězství. V Anglii nebyl nikdo, kdo by se proti jeho postoji vůči církvi postavil a vztahy s papežem měl opět nadmíru dobré. Vzhledem k papežství si anglický král vydobyl velice rychle i poměrně silnou pozici, neboť jej před vstupem na jeho území museli všichni papežští vyslanci požádat o povolení. Tímto nařízením získal Jindřich II. nad vlivem papežství v Anglii vcelku významnou kontrolu a dohled.¹⁵⁰

Smírlivý postup papeže Alexandra vůči anglickému králi lze také částečně odůvodnit tím, že římskokatolická církev zažívala již od konce 11. století velmi složité období, a to zejména kvůli boji o investituru a následnému papežskému schizmatu, které nebylo ještě ani po smrti Tomáše Becketa vyřešeno.¹⁵¹ Významné nebezpečí pro papežství představovala stále

¹⁴⁹ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 199.

¹⁵⁰ JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. s. 199; WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 519, 521.

¹⁵¹ Papežské schizma probíhalo v letech 1159–1177.

rostoucí moc Svaté říše římské, čehož si byla dobře vědoma i římská kurie. Riziko v osobě císaře Fridricha Barbarossy tak značně přispělo k tomu, že se papež i kurie shodli na tom, že je potřeba uzavřít s Anglií smír bez zbytečného prodlení. Významný podíl na zisku sympatií papeže pro anglického krále nelze ale upřít také Richardu Barreovi, klerikovi a učenci ve službách Jindřicha II. Ten byl vyslán do Říma po zavraždění canterburského arcibiskupa, kde značně přispěl k rychlému uklidnění situace. Smíření papežství s Anglickým královstvím lze tak považovat za projev dobré vůle, chytré diplomacie a důsledek strachu ze složitosti politicko-náboženských poměrů, ve kterých se západní Evropa v této době nacházela. I přes tyto závažné okolnosti však zůstává přeci jenom trochu překvapivé, že Jindřicha II. stálo toto usmíření pouze minimální množství ústupků vůči římské církvi.¹⁵²

5.3 Úpadek moci Jindřicha II.

5.3.1 Velké povstání

Ve druhé polovině roku 1172 se napříč celou Anglií šířily různé zvěsti o tom, že se proti anglickému králi začíná formovat opozice. Jindřich II. se v tomto období zabýval záležitostmi především v Irsku a na domácí politiku mu tak nezbývalo mnoho času. Toho chtěl využít jeho nejstarší syn Jindřich Mladík, od jehož královské korunovace uplynuly již dva roky a otec mu stále nepředal vládu nad žádným územím. Jindřich Mladík začal postupně toužit po moci a rozhodl se, že ji získá za každou cenu, i kdyby se měl postavit svému otci. Pomoc a sympatie našel u francouzského krále Ludvíka VII. Ten byl jednak jeho tchánem, neboť manželkou Jindřicha Mladíka byla Ludvíkova dcera Markéta Francouzská,¹⁵³ a za druhé, francouzský král choval k Jindřichovi II. stále určitou zášť, protože velmi krátce po jeho rozvodu s Eleonorou Akvitánskou se s ní oženil právě anglický král. Ludvík se sešel ještě roku 1172 s Jindřichem Mladíkem na schůzce v Gisors. Syn anglického krále vyrazil do Francie společně se svojí manželkou. Tato cesta byla oficiálně prezentována jako prostá návštěva Markétčina otce. Ve skutečnosti ale toto setkání nebylo vůbec tak nevinné, jak se na první pohled mohlo zdát. Ludvík Jindřichovi Mladíkovi zcela otevřeně doporučil, aby po otci požadoval buď vládu nad Anglií nebo Normandií. Francouzský král ale tušil, že by Jindřich II. mohl svého syna odmítnout, proto mu zároveň řekl, že pokud se tak stane, ať se za ním vydá znovu. Anglický král začínal pomalu tušit, že se proti němu něco chystá. Návštěva jeho syna ve Francii v něm

¹⁵² ULLMANN, Walter. *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*. Routledge 2016, s. 128 ISBN 978-0415302272; TURNER, Ralp V. *Judges, Administrators and the Common Law in Angevin England*. Londýn, The Hambledon Press 1994, s. 186-187 ISBN 978-1852851040; WARREN, Wilfred L. *Henry II*. s. 309.

¹⁵³ BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. s. 55.

vzbuzovala pochybnosti a začal se před ním mít na pozoru. Oba se krátce na to setkali, když Jindřich II. povolal syna do svého sídla v Caen a chtěl s ním probrat jeho podezřelou návštěvu Francie. Ačkoliv žádný veřejný spor mezi nimi po jejich vzájemné konfrontaci ještě nepropukl, pro Jindřicha Mladíka se prakticky nic nezměnilo a vládu nad žádným územím nezískal, což v něm bezpochyby muselo podnítit další spiklenecké snahy.¹⁵⁴

Ty se naplno projevíly roku 1173, když zamířil za francouzským králem znovu. Tentokrát už byl rozhodnut, že se s otcem pustí do otevřeného sporu. Původně se s ním na cestu vydali i jeho muži: kancléř Richard Barre, kaplan William, komorník Ailward a služebník William Blund. Ti jej ale nakonec opustili a vrátili se k jeho otci, neboť s takovýmto intrikařením proti anglickému králi nesouhlasili. Jindřich II. se tak o záměru svého syna dozvěděl velice brzy po jeho útěku a mohl se začít na toto spiknutí připravovat. I když by se mohlo na první pohled zdát, že Jindřich Mladík byl v této opozici proti otci sám, ve skutečnosti tomu tak nebylo. Povstání proti anglickému králi nakonec nabralo poměrně velkých rozměrů.¹⁵⁵

Poté, co byl Jindřich II. podrobně informován o celé situaci, začal rychle jednat. Okamžitě posílil hraniční posádky v celé Normandii. Francouzský král mezitím svolal mnoho významných šlechticů do Paříže, kde tito muži společně s jejich panovníkem přislíbili Jindřichovi Mladíkovi pomoc v povstání proti jeho otci. Kromě této podpory se postupně k mladému vůdci povstání připojili i někteří významní muži plantagenetské říše: Robert de Melun, biskup z Herefordu, William Patrick, earl ze Salisbury nebo jeho dva bratři Richard a Geoffroy. Jindřicha Mladíka chtěla dokonce podpořit i jeho matka Eleonora Akvitánská. Ta se snažila proniknout do Francie v přestrojení za muže, byla ale odhalena a Jindřich II. jí nechal následně uvěznit. Od této události v ní naprosto ztratil důvěru. Anglickému králi se tak vše začínalo hroutit. Nejenom, že stál před poměrně silnou opozicí, ale zradila jej prakticky celá jeho nejužší rodina. Toto povstání ale určitě nelze považovat za přespříliš překvapivé a bylo pouze přirozenou reakcí na kumulaci moci anglického krále. Za normálních okolností bývalo v tomto období běžné, že se panovníci o vládu dělili se svoji nejbližší rodinou. U Jindřicha II. tomu ale tak nebylo. Ten chtěl mít správu celého impéria ve svých rukou a odmítal se o ni s kýmkoliv dělit, i se svými syny. Tato centralizace moci postupně začínala vadit i dalším

¹⁵⁴ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 362. [vid. 20. 10. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>; BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 166.

¹⁵⁵ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 1. díl. s. 367. [vid. 20. 10. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

významným osobnostem plantagenetské říše, a proto se nakonec k Jindřichovým synům přidala i část nobility.¹⁵⁶

Jindřich II. se na válku se svými syny dobře připravil, přesto ale dlouho odmítal přijmout všechny události poslední doby jako fakt a stále doufal, že z boje nakonec sejde. V tom se ale výrazně spletl. Francouzský král pomáhal během první poloviny roku 1163 posilovat vojsko Jindřicha Mladíka, které se postupně stávalo stále početnějším. Nyní již nic rozhodně nenasvědčovalo tomu, že by chtěl nejstarší syn Jindřicha II. ze svého záměru ustoupit. Postupně se opozice proti anglickému králi shodla na tom, že by měl Jindřich Mladík vládnout v Anglii a jeho otec by si tak ponechal Normandii a ostatní menší oblasti. Jindřich Mladík se následně pokusil naklonit si na svoji stranu i papeže, když mu poslal dopis, ve kterém prohlašoval, že je ochoten kompletně zrušit Clarendonské konstituce. Papež Alexandr III. jej ale nepodpořil. S Jindřichem II. byl již v této době smířený a podporoval jej i v ostrovní expanzi a prosazování zájmů papežství v této oblasti.¹⁵⁷ Clarendonské konstituce pro něho nebyly už tak významným tématem, kvůli kterému by mladého vůdce povstání začal podporovat. Proto tedy papežství zůstalo nakloněno anglickému králi.¹⁵⁸

První boje v rámci tohoto konfliktu propukly v Normandii v oblasti Verneuil. Zde započal útok vojska Ludvíka VII. Jindřich II. měl ale nedaleko odtud početnou armádu, která okamžitě vedla protiútok. Francouzi byli poměrně snadno poraženi a plantagenetské oddíly je pronásledovaly ještě mnoho kilometrů na jejich území. Při návratu zpět vojsko anglického krále vyplenilo ještě také povstaleckou základnu v Damville. Druhá část bojů se odehrávala v Bretaňsku, které také spadalo do sféry vlivu anglického krále. Povstalecký útok v této oblasti vedl Ralph de Fougères, jehož armáda byla velice úspěšná a ani Jindřich II. si ji nedovolil bez větších příprav napadnout. Raději se nejprve vrátil do svého sídla v Rouenu, kde doplnil muže a teprve poté vyrazil do boje. Jindřichovo nové vojsko bylo ohromné, Ralpha porazilo a anglický král zajal mnoho významných mužů. Jindřich II. se během těchto bojů ukázal jako výborný stratég a válečník. Jeho úspěchy jsou o to hodnotnější, že vojska, s nimiž těchto vítězství dosáhl, byla složena převážně z obyčejných žoldáků.

Tyto úspěchy anglického krále ukázaly jeho skutečnou sílu. Pokud tedy vzbouřenci chtěli v povstání uspět, museli vybudovat mnohem větší a silnější vojsko. Jindřich II. si ale

¹⁵⁶ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 168-169.

¹⁵⁷ viz kap. 4.3.

¹⁵⁸ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 170-171.

neprál, aby válka nabrala obřích rozměrů a chtěl ji co nejdříve ukončit. Proto se sešel společně s francouzským králem a svými syny 25. září 1173 na konferenci v Gisors, kde předložil svým synům nabídku, která rozhodně byla zajímavá. Anglický král dal Jindřichovi Mladíkovi na výběr ze dvou možností, nabízel mu buď polovinu královských příjmů z Normandie a 4 hrady v této oblasti nebo polovinu královského příjmu v Anglii společně se 4 anglickými hrady. Dále by pak ještě dostal polovinu peněz z Anjou. Richard měl obdržet polovinu peněžních příjmů z Akvitánie a 4 zdejší hrady. A Geoffroye chtěl Jindřich II. oženit s vévodkyní z Bretańska. Ten by tak díky sňatku získal správu nad Bretaňským vévodstvím. Přestože nabídka anglického krále znamenala pro jeho syny značné bohatství, to klíčové v ní chybělo, moc. Jindřich II. nabízel synům finanční prostředky a hrady, ale s vládou v klíčových oblastech platagenetského impéria to už bylo horší. Synům se nelíbilo, že si chce otec udržet prakticky veškerou politickou moc až do své smrti, a proto konflikt pokračoval i nadále.¹⁵⁹

Boje se následně přesunuly do Anglie a v jejich čele stanul Richard de Lucy, earl z Leicestru. Jindřich Mladík byl frustrován z předešlých neúspěchů, proto nyní zůstával raději v pozadí. Richard dosáhl sice několika vítězství, ale na celkovou porážku Jindřicha II. to nestačilo. 17. října 1173 nedaleko Fornhamu bylo celé vojsko earla z Leicestru poraženo a on byl zajat. Královské jezdeckto si zde poradilo s povstanci bez větších obtíží, což opozici anglického krále zasadilo významnou ránu. Postupem času začínala mít strana Jindřicha Mladíka stále větší a větší problémy se sestavováním silného a efektivního vojska.

Roku 1174 se do tohoto konfliktu otevřeně vložilo i papežství. Tarentský arcibiskup byl vyslán papežem Alexandrem III. do Francie, aby Ludvíka přesvědčil k uzavření míru s Jindřichem II. Francouzský král tento návrh ale jednoznačně odmítl, a tak arcibiskup odešel s nepořízenou. Povstalecká strana naopak začínala plánovat velkou jarní kampaň proti anglickému králi. Významnou pomoc očekávali Jindřich Mladík a Ludvík VII. od Skotů, kteří je v tomto povstání také podpořili. V čele skotského vojska stanul král Vilém I. Lev. Ten byl 13. července roku 1174 zaskočen překvapivým útokem anglického vojska u města Alwnick, kde utrpěl drtivou porážku. On sám byl zajat a řada významných skotských šlechticů byla povražděna. Zrovna v této době vyrazil Skotům na pomoc i Jindřich Mladík se svým vojskem, bohužel ale bylo již pozdě. Když se o zajetí Viléma I. doslechl, rozhodl se vrátit do Francie. Již v této době bylo nadmíru jasné, že se povstání pomalu, ale jistě chýlí ke konci. Jindřich II. vyhrál mnoho klíčových bitev, porazil několik významných oponentů a nyní se začal

¹⁵⁹ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 173.

připravovat i k útoku na Francii. V reakci na to Ludvík VII. uznal Jindřichovu převahu a rozhodl se s ním 23. srpna 1174 uzavřít příměří. O šest dní později byla svolána oficiální konference v oblasti mezi městy Tours a Amboise, kde se Jindřich II., Ludvík VII. a Jindřich Mladík dohodli na mírových podmínkách, které v podstatě kopírovaly návrhy anglického krále přednesené již roku 1173 na konferenci v Gisors, synové anglického krále tak dostali velké peníze, ale nedostali žádné území.¹⁶⁰

Povstání synů Jindřicha II. tak nakonec žádnou významnou změnu v politickém uspořádání platagenetské říše nepřineslo. Ukázalo ale jednu zajímavou věc, a to že opozice proti anglickému králi byla velmi silná. Jestliže až do této doby nemusel Jindřich II. řešit žádné významné rebelie, roku 1173 se zrodilo poměrně silné povstání během velmi krátké doby. Celý tento spor na první pohled vypadal pouze jako dětinská snaha Jindřicha Mladíka o zisk alespoň nějaké moci, a přece mělo jeho úsilí tak široký ohlas, že jak uvnitř plantagenetského impéria, tak i vně se našlo mnoho jeho podporovatelů. Otázkou k zamyšlení tak zůstává, proč se vlastně najednou tolik lidí postavilo proti anglickému králi? To, že francouzský král neměl Jindřicha II. příliš v oblibě, jsme si již částečně okomentovali. Dáme-li ale osobní spory stranou, tak je jasné, že se Ludvíkovi musela líbit i představa oslabení moci největšího rivala, který jeho samotného v této době v podstatě zastínil. Proč se ale utvořila tak silná opozice i z vlastních Jindřichových řad? Osobně bych zde viděl dva hlavní faktory. Prvním z nich je skutečně centralizace moci. Tu se Jindřich snažil upevňovat prakticky od počátků své vlády v Anglii a i poté, co začal připojovat další území ke své říši. Obava z takto mocného krále je do značné míry přirozená. Za druhý významný faktor považuji zavraždění Tomáše Becketa. Přestože anglický král nebyl nikdy shledán vinným z této vraždy, mnoho lidí v jeho nevinu nevěřilo. Mučednická smrt Becketa vrhla na celou vládu Jindřicha II. určitě velmi temný stín, kterého se už po zbytek svého života nezbavil a který přeci jenom mohl ve značné části obyvatel jeho říše (a to zejména Anglie) zapříčinit vzrůst odpůrců.

5.3.2 Poslední léta Jindřichovy vlády

Poté, co skončilo povstání vedené Jindřichem Mladíkem proti jeho otci, nastalo v platagenetské říši opět na několik let období klidu. Jindřich II. svému nejstaršímu synovi slíbil, že nebude trestat jeho stoupence, což bylo od krále velkorysé gesto. Takto vstřícný ovšem anglický král nebyl ke své manželce, která byla vězněna až do počátku 80. let 12. století. Ono ani Jindřichovo smíření se syny nelze považovat za úplně idylické. Ti neměli v podstatě na

¹⁶⁰ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 176-183.

výběr a po vojenských úspěších svého otce se mu prostě podřídit museli, ale spokojení rozhodně nebyli, tudíž potencionální možnost nového povstání představovala stále hrozbu.¹⁶¹

Na sklonku svého života svolal ještě papež Alexandr III. třetí lateránský koncil, který se konal roku 1179. Účastnilo se jej přes 300 biskupů a papež zde nepřímo potvrdil svůj dobrý vztah k anglickému panovníkovi. Celkem bylo v rámci koncilu vydáno 27 kánonů a žádný z nich nebyl namířen proti anglické církvi nebo dokonce přímo proti neslavně proslulým Clarendonským konstitucím. Kánony se zabývaly především otázkou schizmatu, který už papežství nechtělo nikdy opakovat, a problematikou hereze. Přestože měl anglický panovník v této době již vztahy s papežstvím skutečně stabilizované, neklidná situace v jeho vlastní rodině rozhodně nebyla stále vyřešena.¹⁶²

Toto nebezpečí se zvýšilo na přelomu 70. a 80. let 12. století, když byl Richard roku 1179 ustanoven akvitánským vévodou a o 2 roky později se pak Geoffroy stal díky sňatku vévodou bretaňským. Jindřich Mladík sledoval s velkou nelibostí, jak jeho bratři začínají postupně získávat vládnoucí moc a on stále jen čeká. Byl tak opět velmi nespokojený, neboť jeho prázdný královský titul ho v žádném případě neuspokojoval. Roku 1182 tak opět od otce požadoval vládu alespoň nad částí plantagenetské říše, konkrétně se mu velice zamlouvala představa zisku Normandie. Jedno ze dvou nejvýznamnějších území svého impéria ale anglický král synovi odmítl věnovat. Jindřich II. tušil, že situace je takto dlouhodobě neudržitelná a v obavě ze vzniku dalšího povstání se pokusil přinutit alespoň Richarda a Geoffroye, aby svému staršímu bratrovi složili *homagium*. To ale královny syny jen popudilo. Geoffroy by s tímto aktem pravděpodobně problém neměl, svému nejstaršímu bratrovi stranil již delší dobu, ale Richard odmítl. Ten se nepovažoval za leníka svého bratra a lenní hold mu tak nehodlal dobrovolně složit a Jindřich Mladík zase odmítal přijmout *homagium*, které by případně vzešlo pouze z nátlaku jeho otce. Nakonec se tak rozhodl nejstarší syn anglického krále vyřešit celou situaci po svém a znovu započal povstání, tentokrát ale proti svému bratrovi. Získal si podporu baronů v Akvitánii, kteří nebyli spokojeni s vládou Richarda a pomohl mu i jeho bratr Geoffroy,¹⁶³ se kterým společně vyrazili na Poitou. Zde roku 1183 propukla válka, ve které se opět ukázalo, že Jindřich Mladík má možná až překvapivě mnoho přátel, kteří jej jsou ochotni

¹⁶¹ WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 561-563.

¹⁶² Third Lateran Council – 1179 A.D., in: *Papal encyclicals online* [online], [vid. 16. 3. 2019], dostupné z: <http://www.papalencyclicals.net/councils/ecum11.htm>.

¹⁶³ ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden.* 2. díl. s. 20. [online], [vid. 20. 10. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh02hoveuoft>; WARREN, Wilfred L. *Henry II.* s. 584-592.

následovat v boji. Získat podporu bylo pro Jindřicha Mladíka v tomto konfliktu možná i o to snazší, že povstání nebylo směřované proti anglickému králi, ale „pouze“ proti akvitánskému vévodovi, který zcela jednoznačně neměl takové uznání a respekt jako jeho otec. Poitou se tak stalo místem prvního velkého střetu, okolní vesnice byly vypleněny a zdejší kostely zdevastovány. Takový byl tedy počátek krutých bojů mezi syny anglického krále.¹⁶⁴

Válečný střet mezi bratry probíhal až do června 1183, kdy spor skončil za poměrně překvapivých okolností. V červenci Jindřich Mladík onemocněl vysokou horečkou a během několika dní náhle zemřel. Jeho smrtí boje skončily, neboť samotný Geoffroy neměl zájem o to, aby válka pokračovala. Konflikt mezi syny Jindřicha II. byl tak ukončen. Anglického krále smrt jeho nejstaršího syna zasáhla. Přestože s ním měl své spory, smrt mu určitě nepřál, obzvláště, když se měl stát jeho následovníkem. Nyní musel Jindřich II. řešit otázku nástupnictví znovu a dalším v pořadí byl Richard.¹⁶⁵ Anglický král chtěl, aby Richard zastoupil místo po zesnulém Jindřichu Mladíkovi a aby se vzdal Akvitánie ve prospěch svého nejmladšího bratra Jana. To se ale Richardovi vůbec nelíbilo. Jako akvitánský vévoda měl určitou moc a nechtěl se namísto toho stát pouhým „králem čekatelem.“ O to spíše, když jej vlastně Jindřich II. ani oficiálně svým následníkem nejmenoval. Richardova vzpurnost jeho otce vůbec nepotěšila, a tak začal přemýšlet, jak ho co nejefektivněji Akvitánského vévodství zbavit. Nakonec Jindřich přeci jen přišel s poměrně dobrým plánem, rozhodl se využít svoji manželku. Kdo jiný by měl mít na toto území větší dědičný nárok nežli právě Eleonora Akvitánská? Po dlouholetém věznění tak měla Eleonora roku 1185 dopomoci svému manželovi k naplnění jeho cílů. Tento plán anglickému králi vyšel a Richard formálně navrátil Akvitánii své matce, i když fakticky nad tímto územím získal kontrolu Jindřich II., který po neblahých zkušenostech se svými syny začal opět centralizovat svoji vládnoucí moc.¹⁶⁶

Roku 1186 postihlo anglického krále další rodinné neštěstí, ztratil svého dalšího syna, tentokrát mu zemřel Geoffroy, který pravděpodobně podlehl zraněním z rytířského turnaje. Téhož roku se i významně zhoršil vztah Jindřicha II. s novým francouzským králem Filipem II.

¹⁶⁴ KOESTLER-GRACK, Rachel A., *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*. Philadelphia, Chelsea House 2006, s. 92 ISBN 978-0791086339.

¹⁶⁵ BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 209-210; ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. 2. díl. s. 27. [online], [vid. 10. 10. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh02hoveuoft>.

¹⁶⁶ JONES, Dan. *The Plantagenets: The Warrior Kings and Queens Who Made England*. Rev. vyd. New York, Viking 2012, s. 94 ISBN 978-0-670-02665-4.

Augustem, jenž byl korunován roku 1179. Filipovi se zejména nelíbilo to, že Richard byl zasnouben s jeho starší sestrou Alicí již od roku 1161 a Jindřich II. především kvůli své vlastní politické moci svatbu svého syna stále odkládal. K Filipovi se také dostali zvěsti o tom, že anglický král svedl jeho sestru, což jej rozlítilo, tato informace je ale nepodložená a je třeba ji brát s rezervou. Rok 1186 byl ale bezpochyby pro vztah Anglie a Francie zlomovým. Bývalé přátelství Jindřicha a Filipa bylo nenávratně zničeno a francouzský král začal přemýšlet o tom, co proti Jindřichovi podnikne. Neměl tak veliké bohatství ani armádu, aby mohl anglickému panovníkovi konkurovat. Rozhodl se mu tedy pomstít skrze jeho nejstaršího žijícího syna Richarda, kterého chtěl proti otci poštvat. Filip si Richarda oblíbil, choval se k němu s úctou a respektem a snažil se ho přesvědčit o tom, že jeho následnictví na anglickém trůnu není vůbec jisté. Jindřich II. ho formálně nikdy za svého následovníka neoznačil a bylo všeobecně známé, že měl velkou slabost pro svého nejmladšího syna Jana a k Richardovi se za poslední roky choval poměrně chladně. Richard Filipově tvrzení nakonec uvěřil, což vyústilo ve válečný konflikt, kdy na jedné straně stál Jindřich II. a na straně druhé Filip II. společně Richardem. Ten následně složil i *homagium* francouzskému králi pro oblasti Normandie a Akvitánie. Na počátku roku 1189 bylo již vidět, že se zdraví Jindřicha II. hroutí. Onemocněl vleklou nemocí až do Velikonoc a kvůli sledu posledních událostí byl vysílen i psychicky. Mezitím stále probíhala válka, ve které se již anglickému králi příliš nedařilo. Za celé období své vlády Jindřich II. nepoznal v boji takový neúspěch, který mu nakonec tento konflikt přinesl. Oba králové se setkali 3. července v obci Ballan nedaleko Tours, kde se chtěli dohodnout na mírových podmínkách. Když anglický král dorazil na místo setkání, očividně nebyl zdrav. Možná i proto přijal mírové podmínky, které pro něho byly velice nepříznivé. Musel například složit *homagium* francouzskému králi, nechat své barony přísahat věrnost Richardovi, podpořit Filipa na křížové výpravě, zaplatit odškodné ve výši 20 000 marek nebo oficiálně potvrdit Richarda jako svého nástupce ve všech územích své říše. Podmínky to byly skutečně přísné, ale anglický král je přijal bez výhrad a vrátil se do své pevnosti v Chinon, kde nedlouho poté zemřel. Anglický král zde 6. července roku 1189 podlehl své nemoci. Jestliže velkou část vlády Jindřicha II. lze označit za ohromující a úžasnou, několik posledních let jeho vlády bylo spíše trápení se v rodinné krizi a nešťastných povstáních.¹⁶⁷

I přes vítězství Filipa II. Augusta nad Jindřichem II. nemůžeme říci, že by pozice Francouzského království v rámci Evropy byla na významném vzestupu. Politicko-náboženská

¹⁶⁷ JONES, Dan. *The Plantagenets: The Warrior Kings and Queens Who Made England*. s. 96-98;

BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. s. 230-232.

situace mezi Francií a Římem se totiž nevyvíjela příliš dobře, což francouzského panovníka značně oslabovalo. Jestliže Filipův předchůdce Ludvík VII. byl proslulý velice dobrými vztahy s papežstvím, které se začaly lehce zhoršovat na sklonku jeho vlády, Filip v tomto duchu rozhodně nepokračoval. Římskokatolická církev usilovala o nastolení míru v Evropě, neboť sama měla za sebou velmi těžké období a válečné spory její pozici rozhodně neposilovaly. Zejména musela vyřešit papežské schizma a řešit spor Becketa s anglickým králem. Papežství také stále nezapomnělo na rebelii Jindřichových synů, která již v jeden francouzsko-anglický válečný konflikt vyústila. Další válku mezi Anglií a Francií si církev rozhodně nepřála, avšak Filip II. August nakonec boje přeci jen započal. Zde můžeme nalézt původ toho, proč nebyl francouzský král u papežství moc oblíbený. I přesto ale tato situace nebyla ničím proti tomu, co následovalo na konci 12. století. Filipovi se stal osudný sňatek s dánskou princeznou Ingeborg, která se mu znelíbila hned během svatební noci roku 1193. Následně začal francouzský král usilovat o anulaci tohoto manželství. To ale papežství odmítlo. Filip nedbaje postoje církve se roku 1196 oženil s Anežkou Meránskou, aniž by byl oficiálně rozveden s Ingeborg. Celý tento spor dospěl dokonce do stavu, kdy roku 1200 vyhlásil papež Inocenc III. interdikt nad celou Francií. Nejvyšší náboženský trest, kterému se Jindřich II. úspěšně po celý svůj život vyhýbal, tak nakonec postihl jeho protivníka, který jej jako jeden z mála porazil v boji.¹⁶⁸

¹⁶⁸ The Unfortunate Wives of Philip II of France, in: *History... The interesting bits!* [online], [vid. 6. 3. 2019], dostupné z: <https://historytheinterestingbits.com/2017/01/15/the-unfortunate-wives-of-philip-ii-of-france/>.

Závěr

Období vlády Jindřicha II. na anglickém trůnu představuje nesmírně zajímavou kapitolou středověkých dějin, která se významně zapsala do celého vývoje západní Evropy. Hlavním cílem mé diplomové práce bylo doložit zásadní význam sporu anglického krále Jindřicha II. s canterburským arcibiskupem Tomášem Becketem pro vztah Anglie a papežství ve 2. polovině 12. století. Domnívám se, že se mi tento cíl podařilo splnit a došlo tedy k potvrzení tohoto předpokladu. Vztahy papežství a Anglického království byly vyostřené pouze za života Tomáše Becketa. Papež jej podporoval a nenechal ho v boji proti Jindřichovi samotného. Na druhou stranu je ale nutné brát v potaz reakci papežství poté, co byl Becket zavražděn. I přesto, že tento akt je dodnes zahalen řadou otazníků a přesný podíl viny anglického krále není jasný, papežství se nakonec postavilo k celé záležitosti skutečně nečekaně mírně. I kdybychom věřili v královu nevinu v otázce vraždy, je jasné, že Jindřich Becketa svými činy dovedl do velice nepříjemné pozice. O to více je pak překvapivá reakce papežství, když Alexandr téměř 7 let podporoval více či méně canterburského arcibiskupa, ale po jeho zavraždění neprosadil ani kompletní zrušení Clarendoských konstitucí, kterými původně veřejně opovrhoval stejně tak jako Becket. Anglický král měl krátce po Becketově smrti z papežství skutečný strach a domnívám se, že při větším nátlaku by byl ochoten celé Clarendoské konstituce odvolat. K tomu ale nedošlo a papež i anglický král začali společně opět velmi dobře spolupracovat. Podíváme-li se tedy na vztahy Anglie a papežství v 2. polovině 12. století, zjistíme, že až na období 1163–1170 spolu obě instituce vycházely velmi dobře.

Osobnost Tomáše Becketa byla pro mojí diplomovou práci rozhodně klíčovou a je proto vhodné se zamyslet nad tím, jak jej vůbec vnímat. Byl to hrdinný biskup, který bojoval všemi dostupnými prostředky za pravdu, ve kterou věřil? Nebo byl Tomáš spíše vzpurný klerik, jehož činy byly pošetilé a nemají s hrdinstvím nic společného? Osobně bych se nepřikláněl ani k jednomu z těchto tvrzení a zůstal bych někde na pomezí mezi nimi. V životě Tomáše Becketa totiž spatřuji hrdinství, bláznovství i pošetilou vzpurnost. Nelze mu upřít boj za privilegia anglické církve, se kterou to Tomáš myslel určitě upřímně. Rozhodně v tomto sporu ukázal i svoji odvahu a oddanost Bohu. Na druhou stranu ale nakonec zůstal v tomto konfliktu osamocen, protože postupně přestal záležitosti anglické církve konzultovat se svými kolegy, kteří často chtěli hledat kompromisní řešení v otázce fungování státu a církve, toho ale canterburský arcibiskup nebyl schopen a takové chování nelze nazvat jinak nežli jako vzpurné a nerozumné.

Zamyslíme-li se nad tím, čeho Tomáš Becket svým úsilím a mučednickou smrtí dosáhl, zjistíme, že nedosáhl téměř ničeho. Jedinou nábožensko-politickou změnou, ke které v Anglii došlo v přímém důsledku Becketovy vraždy, bylo odvolání dvou klauzulí Clarendonských konstitucí, což se rozhodně nedá považovat za arcibiskupovo vítězství. A to v neposlední řadě i proto, že toto zrušení nemělo příliš velký dopad na změnu vztahu státu a církve v Anglii. Je pravda, že zejména Becketovi stoupenci hledali ve smrti jejich arcibiskupa útěchu a snažili se přesvědčit sami sebe, že Tomáš svojí mučednickou smrtí vlastně zvítězil, ale realita byla rozhodně jiná. Po smrti Tomáše Becketa Jindřich II. do uprázdněných biskupství jmenoval povětšinou svoje spojence a podporovatele a papež mu tyto kandidáty schvaloval. Takový byl tedy výsledek tohoto sporu a v politicko-náboženských otázkách opět nastalo období klidu.

Seznam pramenů

BENEDICT OF PETERBOROUGH. *The Chronicle of "Benedict of Peterborough": The Murder of Thomas Becket, Archbishop of Canterbury, 29 December 1170*. Přel. Scott McLetchie, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 8. 10. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/1170benedict-becket.asp>.

Crown of Ireland Act, in: *legislation.gov.uk* [online], [vid. 6. 10. 2018], dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/aip/Hen8/33/1>.

GERALD OF WALES. *The Death of Henry II and Comments on the Angevin Family, from De Instructione Principis*. Přel. Joseph Stevenson, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 13. 2. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/geraldwales-dip1.asp>.

HENRY II., 1166. *Henry II to the Archbishop of Cologne*. Kings' Letters: From the Days of Alfred to the Coming of the Tutors Vol. I, Ed. Robert Steele a Alexander Moring, The De La More Press, Londýn 1900, s. 11-12.

Konkordát wormský, in: *Databáze pramenů* [online], [vid. 18. 6. 2018], dostupné z: http://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00H_0000_57_Wormsky_konkordat.php.

PETER OF BLOIS. *Description of Henry II*. Přel. Scott McLetchie. 1177, Dopis č. 66 Walterovi, arcibiskupovi palermskému, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 13. 2. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/1177peterblois-hen2.asp>.

ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. Přel. Henry T. Riley. 1. díl. Londýn, Bohn 1853, 600 s. [online], [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

ROGER OF HOVEDEN. *The Annals of Roger de Hoveden*. Přel. Henry T. Riley. 2. díl. Londýn, Bohn 1853, 588 s. [online], [vid. 10. 10. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh02hoveuoft>.

The Letter of pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 279-281 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

The Letter of Pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 295-296 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

The Letter of Pope Alexander to Henry, king of England, in: *The Annals of Roger de Hoveden*. s. 318-322 [online], [vid. 3. 3. 2018], dostupné z: <https://archive.org/details/annalsofrogerdeh01hoveuoft>.

Treaty of Falaise, in: *The History of England* [online], [vid. 6. 10. 2018], dostupné z: <https://thehistoryofengland.co.uk/resource/treaty-of-falaise-1174/>.

Treaty of Windsor, in: *Ireland in History* [online], [vid. 3. 10. 2018], dostupné z: <http://irelandinhistory.blogspot.com/2012/10/6-october-1175-treaty-of-windsor-was.html>.

The Constitutions of Clarendon, in: *Britain express* [online], [vid. 15. 10. 2017], dostupné z: <http://www.britainexpress.com/History/medieval/clarendon.htm>.

Seznam použité literatury

BARBER, Richard. *Henry Plantagenet*. nové vyd. Rochester, The Boydell Press 2001, 278 s. ISBN 0-85115-824-2.

BARLOW, Frank. *Thomas Becket*. 3. vyd. Londýn, Phoenix 1986, 352 s. ISBN 1857999665.

BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962-1154*. Praha, Vyšehrad 2006, 480 s. ISBN 80-7021-831-2.

CLANCHY, Michael. T. *England and its rulers 1066-1307*. 3. vyd. Malden, Blackwell 2006, 344 s. ISBN 1-4051-0650-6.

DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. Praha, Aleš Skřivan ml. 2004, 364 s. ISBN 80-86493-11-3.

FLORI, Jean. *Eleonora Akvitánská: vzpurná královna*. Přel. Irena Kozelská. Praha, Argo 2014, 356 s. ISBN 978-80-257-1317-4.

GUY, John. *Thomas Becket: warrior, priest, rebel, victim : a 900-year-old story retold*. Audiokniha, Penguin Books Ltd [online] 2012 [vid. 6. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.audible.co.uk/pd/History/Thomas-Becket-Audiobook/B00AISUOLO>.

JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství*. Přel. Pavel Pšeja. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, 541 s. ISBN 80-85959-41-0.

JONES, Dan. *The Plantagenets: The Warrior Kings and Queens Who Made England*. rev. vyd. New York, Viking 2012, 534 s. ISBN 978-0-670-02665-4.

KNOWLES, David. *Thomas Becket*. 1. vyd. Londýn, A and C. Black 1970, 183 s. ISBN 978-0713611545.

KOESTLER-GRACK, Rachel A., *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*. Philadelphia, Chelsea House 2006, 158 s. ISBN 978-0791086339.

MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. 2. dopl. vyd. Praha, NLN 2008, 656 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-432-9.

OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa: císař a rytíř*. Praha, Paseka 2001, 354 s. ISBN 80-7185-342-9.

RAVIK, Slavomír Pejčoch. *O světcích a patronech*. Praha, Levné knihy KMa 2006, 669 s. ISBN 80-7309-343-X.

STAUNTON, Michael. *The lives of Thomas Becket*. New York, Palgrave 2001, 255 s. ISBN 978-0719054556.

TURNER, Ralph V. *Judges, Administrators and the Common Law in Angevin England*. Londýn, The Hambledon Press 1994, 300 s. ISBN 978-1852851040.

ULLMANN, Walter. *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*. Routledge 2016, 412 s. ISBN 978-0415302272.

WARREN, Wilfred L. *Henry II*. nové vyd. Londýn, Yale University Press 2000, 730 s. ISBN 978-0-300-08474-0.

Seznam internetových zdrojů

Clunyjské hnutí, in: *leporelo.info* [online], [vid. 22. 6. 2018], dostupné z:

<https://leporelo.info/clunyjske-hnuti>.

Edward Grim, in: *Spartacus Educational* [online], [vid. 23. 2. 2018], dostupné z:

<http://spartacus-educational.com/NORgrimm.htm>.

Eustache IV, count of Boulogne, in: *Geni* [online], [vid. 28. 2. 2018], dostupné z:

<https://www.geni.com/people/Eustache-IV-Count-of-Boulogne/6000000001744835577>.

Frederick I, Holy Roman Emperor, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 20. 6. 2018],

dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Frederick-I-Holy-Roman-emperor>.

Gerald of Wales' De Principis Instructione, in: *books.google.cz* [online], [vid. 11. 11. 2018]

https://books.google.cz/books/about/Gerald_of_Wales_De_Principis_Instructione.html?id=Tn7ntgAACAAJ&redir_esc=y.

Gilbert Foliot, anglo-norman cluniac monk, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 23. 3. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Gilbert-Foliot-Anglo-Norman-Cluniac-monk>.

Matilda, daughter of Henry I, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 5. 2. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Matilda-daughter-of-Henry-I>.

Peter of Blois, in: *Spartacus Educational* [online], [vid. 13. 2. 2018], dostupné z: http://spartacus-educational.com/Peter_of_Blois.htm.

Roger Of Hoveden, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Roger-of-Hoveden>.

Stephen, king of England, in: *Encyclopaedia Britannica* [online], [vid. 6. 2. 2018], dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Stephen-king-of-England>.

The Dictates of the Pope, in: *Internet Medieval Sourcebook* [online], [vid. 17. 11. 2018], dostupné z: <https://sourcebooks.fordham.edu/source/g7-dictpap.asp>.

The Character and Legacy of Henry II, in: *BBC* [online], [vid. 13. 4. 2017], dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/british/middle_ages/henryii_character_01.shtml.

The Children of King Stephen, in: *History... The interesting bits!* [online], [vid. 28. 2. 2017], dostupné z: <https://historytheinterestingbits.com/2015/01/13/the-children-of-king-stephen/>.

The List of Popes, in: *New Advent* [online], [vid. 8. 9. 2019], dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/12272b.htm>.

The Unfortunate Wives of Philip II of France, in: *History... The interesting bits!* [online], [vid. 6. 3. 2019], dostupné z: <https://historytheinterestingbits.com/2017/01/15/the-unfortunate-wives-of-philip-ii-of-france/>.

Third Lateran Council – 1179 A.D., in: *Papal encyclicals online* [online], [vid. 16. 3. 2019], dostupné z: <http://www.papalencyclicals.net/councils/ecum11.htm>.

Thomas Becket, in: *Saints Resource* [online], [vid. 15. 9. 2019], dostupné z: <http://saintsresource.com/thomas-becket>.